

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ &
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ
**ΨΗΦΙΑΚΗ ΠΟΛΗ: ΡΕΑΛΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΦΑΝΤΑΣΙΩΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΙΩΑΝΝΑ ΝΑΣΙΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝΤΟΛΕΩΝ ΣΚΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΑ

ΒΟΛΟΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2006

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 5005/1
Ημερ. Εισ.: 06-10-2006
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΜΧΠΠΑ
2006
ΝΑΣ

Σύντομη περίληψη

Οι πόλεις διασχίζουν το χρόνο μέσα από το διάλογο της υλικής και άυλης τους υπόστασης σχηματίζοντας τον αστικό πολιτισμό. Υπό την πίεση ιστορικών και πολιτικών εξελίξεων, της εποχής από τη βιομηχανική επανάσταση μέχρι την βαθιά ενεργειακή κρίση του 1973, επιταχύνεται η συγκλονιστική ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών και η γέννηση της ψηφιακής εποχής: μια νέα διάσταση της σύγχρονης πραγματικότητας με τεράστιο αντίκτυπο στη θεώρησή της και την ανάπτυξη των πόλεων χαρακτηριστικά της οποίας είναι η ταχύτερη διάδοση της πληροφορίας και η κυριαρχία της εικόνας. Οι σύγχρονες πόλεις καλούνται, πλέον, από το διεθνή αστικό ανταγωνισμό να αποκτήσουν παρουσία στο Διαδίκτυο και τον Παγκόσμιο Ιστό ως ψηφιακές πόλεις, φαινόμενο με περισσότερες επιπτώσεις από την τεχνολογική ανάπτυξη της εφαρμογής αυτής. Ο αστικός σχεδιασμός ακόμα δεν έχει συγχρονιστεί με τις τεχνολογικοκοινωνικές εξελίξεις ενώ οι τοπικές κοινωνίες οφείλουν να αντιμετωπίσουν ζητήματα διεκδίκησης του αστικού και ψηφιακού, δημόσιου και ιδιωτικού χώρου.

Abstract

Cities have moved through time by a dialectical relation between their material and immaterial existence leading to the creation of urban civilization. Under the pressure of historical and political factors, since the industrial revolution and until the deep physical resources' crisis in 1973, the tremendous growth of Information and Communication Technologies (ICTs) is accelerated and so is the birth of the digital era: A new dimension of contemporary reality with huge impact upon its own viewing and upon the urban development, basic features of which are the rapid flow of information and the dominant presence of the image. Contemporary cities are already being urged by international urban competition to create their digital counterparts in the Internet and the World Wide Web as digital cities, a more complex phenomenon than that of its simple technical application. Urban planning does not seem to be synchronized with the new sociotechnical conditions whereas local communities are confronted with issues such as the claim of urban and digital, public and private space.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις πιο ειλικρινείς μου ευχαριστίες στον καθηγητή μου Παντελή Σκάγιαννη για την ουσιαστική βοήθεια που μου προσέφερε σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας τόσο με την διαθεσιμότητά του όσο και με την υπομονή του και τις εύστοχες παρατηρήσεις του.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω και την αδερφή μου Μυρτώ Νασιοπούλου που είναι η δημιουργός του εξώφυλλου και των εικόνων A4 της εργασίας μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ABSTRACT	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	8
Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ.....	8
1.1 <i>Αναλυτικό πλαίσιο εκκίνησης: ανάλυση σε δύο επίπεδα.....</i>	<i>8</i>
1.2 <i>Το αστικό φαινόμενο: αιτίες εμφάνισης και πολεοδομικός σχεδιασμός..</i>	<i>10</i>
1.2.1 <i>Θεωρίες για τη γέννηση των πόλεων.....</i>	<i>11</i>
1.2.2 <i>Εξέλιξη πολεοδομικού σχεδιασμού.....</i>	<i>12</i>
1.2.3. <i>Η αστική ιστορία ως ιστορία των ανθρώπινων κοινωνιών.....</i>	<i>13</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	16
Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΗ.....	16
2.1 <i>Η πορεία προς την σύγχρονη πόλη.....</i>	<i>16</i>
2.2 <i>Νέα Οικονομία και Αναδιάρθρωση του χώρου.....</i>	<i>18</i>
2.2.1 <i>Νέες τεχνολογίες και διεθνοποίηση των πόλεων: πόλεις ως κέντρα γνώσης.....</i>	<i>18</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο.....	26
Η ΜΕΤΑΠΟΛΙΣ ΩΣ ΝΕΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗΣ.....	26
3.1. <i>Απ' την μητρόπολη στη Metapolis.....</i>	<i>26</i>
3.2 <i>Το φαινόμενο Metapolis.....</i>	<i>29</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	34
ΟΙ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ.....	34
4.1 <i>Λίγα λόγια για το παρόν και στο μέλλον των πόλεων.....</i>	<i>34</i>
4.2 <i>Ψηφιακή πόλη ως σύνθετο κοινωνικοτεχνικό φαινόμενο.....</i>	<i>35</i>
4.3 <i>Η ψηφιακή πόλη ως σύστημα αντικειμένων (υλικό επίπεδο).....</i>	<i>39</i>
4.3.1. <i>Ο ρόλος της ψηφιακής πόλης στο μηχανισμό διεθνοποίησης των πόλεων.....</i>	<i>39</i>
4.3.2 <i>Κυβερνοχώρος και αστική ανάπτυξη.....</i>	<i>40</i>
4.4 <i>Η ψηφιακή πόλη ως σύστημα πράξεων (άυλο επίπεδο): ψηφιακή πόλη και ηλεκτρονική δημοκρατία.....</i>	<i>45</i>
4.5 <i>Ubiquitous City.....</i>	<i>51</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	54
ΨΗΦΙΑΚΗ ΠΟΛΗ- ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑ.....	54
5.1 <i>Πόλεις και επικοινωνία μέσω της εικόνας.....</i>	<i>56</i>
5.2 <i>Η εικόνα ως βασικός διαμορφωτής της αστικής πραγματικότητας.....</i>	<i>57</i>
5.3 <i>Ψηφιακή πόλη και Επικοινωνία.....</i>	<i>59</i>
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο	62
ΨΗΦΙΑΚΗ ΠΟΛΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΟΔΟΜΟΥ.....	62
6.1 <i>Επιπτώσεις της ψηφιακής πόλης στον αστικό χώρο.....</i>	<i>63</i>

6.2 Σχεδιασμός και Στρατηγική.....	65
6.4 Η ψηφιακή πόλη και το όραμα της αειφορίας.....	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο	69
ΕΙΚΟΝΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΠΟΛΗ.....	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο	79
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	79
8.1 Διαστάσεις.....	79
8.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	84
8.2.1 Έξυπνη Στρατηγική.....	84
8.2.2 Τεχνολογική πολιτική για το σύνολο της πόλης.....	85
8.2.3 Κατασκευή χώρου 'κυκλοφορίας' στην ψηφιακή πόλη.....	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο	89
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	89
Συμπεράσματα.....	89
Κυβερνοχώρος, αστική ζωή, δημόσιος χώρος.....	95
Ας γίνουμε πιο αισιόδοξοι.....	97
Επίλογος.....	99
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	100

Εισαγωγή

Όταν μιλάμε για τις πόλεις, είτε ως ερευνητές είτε ως σχεδιαστές είτε ως πολίτες ή επισκέπτες αυτών, σε ένα βαθύτερο επίπεδο μέσα μας βιώνουμε, όπως και στον εξωτερικό κόσμο, πόσο πολυδιάστατες είναι, σύνθετες και αντιφατικές. Αυτό που ίσως να απομένει από αυτή την ασυνείδητη ή μη διαδικασία, που προκύπτει από την ίδια την εμπειρία μας, είναι η ένταση και η αίσθηση που ακολουθεί τον βομβαρδισμό εικόνων που συμβαίνει στο νου μας όταν φανταστικά ταξιδεύουμε σε αυτές. Εκ των πραγμάτων, όταν οι πόλεις είναι οι κάτοικοι τους, τα τοπία τους, οι μυρωδιές τους, τα χρώματά τους, οι μύθοι τους, τα εγκλήματα τους, οι δρόμοι τους είναι δύσκολο να τις περιγράψεις, να τις αποδομήσεις και ιδιαίτερα όσο πιο σύνθετες είναι, μπορεί να βρεθείς περιτριγυρισμένος από χιλιάδες κομματάκια τους.

Ένα εμπόδιο που συναντά κάποιος ερευνητής όταν γράφει για τις πόλεις είναι η γεωγραφία. Ποια αφετηρία θα επιλέξει, για να αναλύσει το μοντέλο σχεδιασμού ή χωρικών σχέσεων που περιγράφει, και εδώ θα έλεγε κάποιος, ότι, συνήθως, το αντικείμενο μελέτης είναι Αγγλο-Αμερικανοκεντρικό, παρ'ότι υπάρχουν για παράδειγμα παραδόσεις του σχεδιασμού της Λατινικής Αμερικής, της Κίνας, της Σοβιετικής Ένωσης, της Γαλλίας, της Ισπανίας και άλλων χωρών που δεν μπορούμε να παραβλέψουμε (Hall:1988, 6).

Ένα άλλο εμπόδιο, αποτελεί η χρονική αφετηρία, και η ιστορία είναι ένα μεγάλο ζήτημα για τον μελετητή, στο οποίο θα χρειαστεί να κάνει κάποιες παραδοχές τουλάχιστον για να μπορεί να δικαιολογήσει την αλληλουχία των γεγονότων που καθορίζουν το φαινόμενο με το οποίο ασχολείται.

Τέλος, ένα άλλο ζήτημα, που μεθοδολογικά μπορεί να προκύψει, είναι ο βαθμός διασύνδεσης του υπό εξέταση φαινομένου με μεγαλύτερα χωρικά σύνολα όπως τα περιφερειακά ή τα εθνικά καθώς και με συνολικότερα, ειδικότερα ή σχετικά ζητήματα όπως η διαφορά πόλης- υπαίθρου ή ο καθαρός οικονομικός σχεδιασμός.

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται το φαινόμενο εμφάνισης ψηφιακών πόλεων στο Διαδίκτυο ως φαινόμενο σύνθετο με συνέπειες που δεν περιορίζονται στην εισαγωγή μιας νέας τεχνολογικής εφαρμογής στην αστική πραγματικότητα αλλά επεκτείνονται σε επίπεδα του αστικού βίου σχετικά με την κοινωνική πόλωση, την ηλεκτρονική δημοκρατία, το δημόσιο χώρο, τη συνείδηση του σύγχρονου πολίτη.

Τα τρία πρώτα κεφάλαια (1^ο-3^ο) έχουν στόχο να ορίσουν το ιστορικό και αιτιολογικό πλαίσιο μέχρι την εμφάνιση των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών και των σύγχρονων μεταπόλεων και τεχνολογικών πόλεων που διαμορφώνονται και στηρίζονται στην αξιοποίησή τους.

Τα επόμενα τρία κεφάλαια (4^ο-6^ο) θέτουν ζητήματα σχετικά με τη φύση του φαινομένου εμφάνισης των ψηφιακών πόλεων στο διαδίκτυο και γενικότερων απόψεων για την ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στον αστικό χώρο.

Στα τελευταία τρία κεφάλαια (7^ο-9^ο) γίνεται η απόπειρα εκκίνησης προβληματισμού του αναγνώστη για τις επιπτώσεις των νέων τεχνολογικών εξελίξεων στον αστικό χώρο και η διατύπωση υπό τη μορφή προτάσεων στους σχεδιαστές συμπεριφορών επίκαιρων και πλαισίου δράσης ανάλογου των σύγχρονων προκλήσεων. Τέλος, γίνεται μια προσπάθεια απόδοσης του τρόπου που οι σύγχρονες αστικές κοινωνίες θα έπρεπε να κάνουν την αυτοκριτική τους για τα σημερινά αποτελέσματα της ζωής στην πόλη και να δουν τις σημαντικές δυνατότητες που εξίσου προσφέρει η σημερινή εποχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

1.1 Αναλυτικό πλαίσιο εκκίνησης: ανάλυση σε δύο επίπεδα

Για την προσέγγιση του παρόντος θέματος, θα ακολουθήσουμε μια παράλληλη οδό ως προς το χωροχρόνο και μια αστικοκεντρική εσωτερική οπτική στο φαινόμενο. Συγκεκριμένα, ο χωρόχρονος θα μας απασχολήσει στο βαθμό που θα μας εξιστορήσει συνοπτικά την πορεία της πόλης μέχρι την εμφάνιση του φαινομένου που εξετάζουμε, την εμφάνιση της ψηφιακής πόλης. Επιπλέον, η οπτική μας για την πόλη θα βασιστεί στο εξής: η ζωή στην πόλη έχει διαχρονικά αποτελέσει επιλογή του τρόπου διαβίωσης του ανθρώπινου είδους εδώ και χιλιάδες χρόνια με μια απίστευτη δυναμική που έχει χαρακτηρίσει και την ανθρώπινη ιστορία. Αυτό δεν παραβλέπει την ζωή στην ύπαιθρο, απλά λειτουργεί αφαιρετικά ως προς το αντικείμενο μελέτης και μας ωθεί σε μια πιο ψυχαναλυτική στάση των αστικών κοινωνιών.

Οι διαφορετικές θεωρίες για την γέννηση και την εξέλιξη των πόλεων στόχο έχουν να τις κατατάξουν σε διάφορες κατηγορίες για να προβλέψουν το μέλλον τους, και προσπαθούν να τις σκιαγραφήσουν αναδεικνύοντας τους πιο καθοριστικούς κάθε φορά συντελεστές της πορείας τους ως επικρατή στοιχεία της μοίρας τους. Λαμβάνοντας υπόψη τις θεωρίες περί προέλευσης και ιστορίας των πόλεων θα καταθέσουμε μόνο κάποια βασικά στοιχεία με αφαιρετικό τρόπο προκειμένου να αποφύγουμε δαιδαλώδεις αναλύσεις, όπως αυτές που μπορεί να συμβαίνουν στο υποσυνείδητό μας όταν περιηγούμαστε σε αυτές, αλλά και με συνθετικό διότι, στην ουσία, όλες οι πόλεις κρύβουν σε μικρό ή μεγάλο βαθμό τις θεωρίες αυτές μέσα τους.

Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια αναφορά στα βασικά δομικά στοιχεία της πόλης ανεξαρτήτως μεγέθους ή βαθμού ανάπτυξης. Θα μιλήσουμε γενικά για την πόλη, για εσωτερικά χαρακτηριστικά που την ακολουθούν διαχρονικά και την συντάσσουν όχι ως προς το είδος, τον τύπο ή την μορφολογία αλλά ως προς την εννοιολογική, αιτιολογική της προέλευση και εξέλιξη.

Στην εκκίνηση της ανάλυσης βλέπουμε ξεκάθαρα το εξής: **Την πόλη μέσα από δύο επίπεδα.** Το υλικό επίπεδο της πόλης όπου σε αυτό συναντάμε το φυσικό της περιβάλλον και το δομημένο σε αυτό σώμα της πόλης και στη συνέχεια το άυλο επίπεδο της πόλης όπου σε αυτό κινείται και λειτουργεί μια κοινωνική οργάνωση, μια οικονομία, ένας πολιτισμός, που παράγει, χρησιμοποιεί και αλληλεπιδρά με τον υλικό της χώρο.

Το υλικό επίπεδο στο οποίο αναπτύσσεται μια πόλη έχει κατ'αρχάς γεωγραφικό εντοπισμό σε κάποιο φυσικό περιβάλλον και οικοσύστημα και μέσα από τις κτιριακές, μεταφορικές και τις υπόλοιπες υλικές υποδομές διαρθρώνεται ο υλικός εξοπλισμός της πόλης που καταλήγει σε ένα ορατό σύνολο. Τα κτίρια, οι δρόμοι, οι υπαίθριοι χώροι, τα υπόγεια δίκτυα τη σχηματίζουν και της αποδίδουν την υλική της υπόσταση.

Το άυλο επίπεδο της πόλης αφορά στην κοινωνία που υποδέχεται ο υλικός χώρος και στον πολιτισμό που ζει μέσα σε αυτόν. Η κοινωνική αυτή οργάνωση έχει ένα αξιακό σύστημα, που είναι διαφορετικό για κάθε εποχή, γεωγραφική θέση και κοινωνία, με το οποίο λειτουργεί και διαχειρίζεται τις δραστηριότητές της οι οποίες με τη σειρά τους είναι οικονομικοτεχνικές και ηθικοψυχολογικές ή με άλλα λόγια πολιτικές αν τις συσχετίσουμε, εννοώντας τις σχετικές με τον πολίτη και την ανθρώπινη φύση του.

Η σχέση των παραπάνω επιπέδων τα οποία βρίσκονται σε διαρκή διάλογο και αλληλεπίδραση καθορίζει το τελικό αποτέλεσμα στη χωροχρονική του πορεία και την ποιοτική του λειτουργία. Από την Εποχή του Χαλκού (3500-1500 π.Χ.) μέχρι τον 21^ο αιώνα η πόλη διανύει μια πορεία διαλεκτικής ανάμεσα στα δύο επίπεδα στο διάλογο που τελικά αφηγείται και την ιστορία της ανθρωπότητας και της αστικής ζωής. Την ιστορία του αστικού πολιτισμού.

1.2 Το αστικό φαινόμενο: αιτίες εμφάνισης και πολεοδομικός σχεδιασμός

Για να συνδέσουμε αυτά που προαναφέραμε με τη δομή της πόλης ας επανεξετάσουμε ένα βασικό ερώτημα **γιατί έχουμε πόλεις** και θα δούμε την εξέλιξη του αστικού φαινομένου συνοπτικά μέσα στο χρόνο.

Ο χρονικός εντοπισμός της γέννησης του αστικού φαινομένου τοποθετείται βάσει ανασκαφικών μαρτυριών μεταξύ των αιώνων του 8000 και 4000 π.Χ. οι οποίες αφορούν στην ύπαρξη διάσπαρτων νεολιθικών οικισμών, κυρίως σε ορεινές θέσεις, με χαρακτηριστικά πόλης. Τέτοιοι οικισμοί είναι η Ιεριχώ και η Αιν Γκαζάλ στην Ιορδανία, η Τσατάλ Χιουγιούκ στην Τουρκία, η Χοιροκοιτία στην Κύπρο. (Χαστάογλου Β.:2000,32)

Οι καθαυτό πόλεις εμφανίζονται στο τέλος της περιόδου και αντιπροσωπεύουν πιο σύνθετες κοινωνίες. Οι πρώτες πόλεις εμφανίζονται στις κάτω κοιλάδες του Τίγρη και του Ευφράτη, στην κοιλάδα του Νείλου, στην κοιλάδα του Ινδού γύρω από τη Χαράππα και το Μοχέντζο Ντάρο και τον Κίτρινο ποταμό γύρω από την Αν Γιανγκ. (ibid:2002,32),

Το φαινόμενο δεν ακολουθεί γραμμική εξέλιξη και αναπτύσσεται άνισα ως προς τον τόπο και το χρόνο έτσι που οι πόλεις αναδύονται και εξαφανίζονται σε ακανόνιστους κύκλους στις διάφορες ηπείρους έχοντας διαφορετικό ρόλο μέσα σε διαφορετικά καθεστώτα.

Έτσι, φτάνουμε στο σημείο να αναρωτιόμαστε πώς και γιατί γεννήθηκαν οι πόλεις, πώς και γιατί πήραν τη μορφή που πήραν και τι ρόλο έπαιξαν οι εκάστοτε ' 'σχεδιαστές' ' σε αυτή την πορεία.

Οι τύποι των πόλεων και του πολεοδομικού σχεδιασμού αποτελούν ένα από τα πιο πολυσυζητημένα κεφάλαια της αστικής ιστοριογραφίας και παρουσιάζουν πολλαπλότητα ερμηνειών, προσεγγίσεων, κριτηρίων ταξινόμησης, χρονικά και γεωγραφικά, πολιτισμικά, πολιτικά.

Σε ότι αφορά τη γέννηση των πόλεων καταθέτουμε τις θεωρίες του πλεονάσματος, της αγοράς και τις θρησκευτικές-στρατιωτικές θεωρίες ενώ για τους τύπους της πολεοδομικής δράσης θα αναφερθούμε στις τρεις μεγάλες περιόδους με πρώτη αυτή της ανάδυσης των πρώτων οικισμών ως το τέλος του Μεσαίωνα, τη δεύτερη από την Αναγέννηση έως τον 19^ο αιώνα και τρίτη τον 20^ο αιώνα δηλαδή την περίοδο της σύγχρονης πολεοδομίας.

1.2.1 Θεωρίες για τη γέννηση των πόλεων

Θεωρία του πλεονάσματος

Η θεωρία του πλεονάσματος υποστηρίζει ότι η οργάνωση από την οικονομία του χωριού σε μορφή πόλης ξεκίνησε όταν η παραγωγή γεωργικού πλεονάσματος που προέκυψε από τις ανάγκες της κοινότητας οδήγησε τους ανθρώπους στην εξειδίκευση δραστηριοτήτων σχετικές με τη διαχείρισή του και έτσι εμφανίστηκαν και αντίστοιχες ομάδες όπως γραφείς, τεχνίτες, ιερείς και πολεμιστές. Η διατήρηση της παραγωγής πλεονάσματος προϋποθέτει και την κατασκευή κατάλληλων αρδευτικών έργων των οποίων η λειτουργία και αποδοτικότητα συντονίζεται με τη σειρά της από μια γραφειοκρατία έδρα της οποίας είναι η πόλη (ibid:2002,34).

Θεωρία της αγοράς

Η θεωρία της αγοράς σχετίζεται με τη γέννηση της πόλης ως τόπου όπου προστατεύονται οι συναλλαγές και κατ'αυτή οι πόλεις αναπτύχθηκαν ως κομβικές αγορές τροφοδοτούμενες από τη γεωργία και κατόπιν εντατικοποίησής της (ibid:2002,34).

Θρησκευτικές –Στρατιωτικές θεωρίες

Η πόλη ως περιοχή που παρέχει οργανωμένη άμυνα στους κατοίκους της και ως ιερός τόπος ερμηνεύεται σε ότι αφορά το πρώτο από την ανάγκη παροχής τελειότερης άμυνας σε ένα πληθυσμό που συγκεντρώνεται σε έναν τόπο και σε ότι αφορά το δεύτερο από τη μεγάλη σημασία του λατρευτικού τόπου και της ιερατικής ιεραρχίας (ibid:2002,34-35).

1.2.2 Εξέλιξη πολεοδομικού σχεδιασμού

Σε ότι έχει να κάνει με το σχεδιασμό καταθέτουμε τα εξής:

Κατά την πρώτη περίοδο, που είναι μια μακρά περίοδος κατά την οποία τίθενται τα θεμέλια του αστικού συστήματος και ξεκινά από τις απαρχές του αστικού πολιτισμού μέχρι το Μεσαίωνα, η πολεοδομία έπαιξε ρόλο κατοχύρωσης και επέκτασης πολιτικής και στρατιωτικής ισχύος και εξεύρεσης τεχνικών λύσεων για να αντιμετωπίσει τις φυσικές γεωγραφικές και κλιματικές αντιξοότητες (ibid:2002,34-35)..

Η πολεοδομική δράση ως ίδρυση και οικοδόμηση πόλεων αποτελούσε δικαιοδοσία της κεντρικής εξουσίας και η λειτουργία της πόλης ως προς εμπορικές, θρησκευτικές, πολιτιστικές, διοικητικές δραστηριότητες υπόθεση των τοπικών αρχών (ibid:2002,35-39).

Κατά τη δεύτερη περίοδο, από τον 15^ο έως τον 19^ο αιώνα, βλέπουμε τη διαδικασία συγκρότησης του αστικού κράτους και του καπιταλισμού με την αντίστοιχη ανάδυση της πόλης πρωτεύουσας ως κέντρο πολιτικής και οικονομικής εξουσίας και αργότερα της πόλης της προόδου και της λογικής (ibid:2002,35-39).

Η πολεοδομική δράση σε αυτή την περίοδο επέβαλε τις νέες αντιλήψεις για τη μορφή και λειτουργία του αστικού χώρου αντιμετωπίζοντας την πόλη ως πρόγραμμα με βασικά εργαλεία τη γεωμετρία και την προοπτική ως προς τη μορφή, τον εξωραϊσμό του αστικού χώρου, τη διαχείριση του αστικού εδάφους, την οργάνωση της κυκλοφορίας, την υγιεινή ως προς τη λειτουργία (ibid:2002,35-39).

Η τρίτη περίοδος, ο 19^{ος} αιώνας, είναι η περίοδος όπου αμφισβητείται η ανάπτυξη της πόλης με τους νόμους της αγοράς και η πολεοδομία διαμορφώνεται ανάλογα με την κριτική του κοινωνικού καθεστώτος έπειτα από την διατύπωση θεωριών για τις ιδανικές κοινότητες (ibid:2002,35-39).

Η σύγχρονη πολεοδομία συγκροτείται κατά τον 20^ο αιώνα και εκφράζει τις αρχές του παρεμβατικού κράτους, της προόδου και του εκσυγχρονισμού. Παρακάτω θα κάνουμε ειδικότερη αναφορά στη σύγχρονη πολεοδομία για να κατανοήσουμε το πέρασμα από την εποχή της μητρόπολης και της μαζικής παραγωγής του 20^{ου} αιώνα στην εποχή της ψηφιακής πόλης και της κοινωνίας της πληροφορίας του 21^{ου} αιώνα.

1.2.3. Η αστική ιστορία ως ιστορία των ανθρώπινων κοινωνιών

Σύμφωνα με τις επικρατέστερες θεωρίες του Mumford και του Morris και με βάση αυτά που προηγήθηκαν οι προϊστορικές κοινότητες μετατράπηκαν σε πόλεις για λόγους άμυνας, κινητοποίησης μεγαλύτερου ανθρώπινου δυναμικού και ανάγκης για κεντρική εξουσία και διοίκηση υπό τις προϋποθέσεις του πλεονάσματος τροφής και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης, ύπαρξης γραφής και γραπτού λόγου και κοινωνικής οργάνωσης για τη διασφάλιση και τον προγραμματισμό των προμηθειών αυτών. Αυτός ο μετασχηματισμός, δηλαδή, επιβλήθηκε από την αναγκαιότητα αλλαγής του τύπου οργάνωσης των κοινωνικών ομάδων στα πλαίσια της εξέλιξής τους όταν ουσιαστικά υπήρξαν οι κατάλληλες συνθήκες (Γοσποδίνη Α.:1995,7). Σαν να λέμε, διαφορετικά, ότι το αίτημα και το αποτέλεσμα δεν διαφέρουν, η εσωτερική αλλαγή εξωτερικεύτηκε χωρικά σαν φυσικό επακόλουθο.

Η αρχαία ελληνική πόλη, η ρωμαϊκή, η ελληνιστική, η μεσαιωνική, η αναγεννησιακή απεικονίζουν την κοινωνική εξέλιξη της αστικής ζωής και των σταδίων εξέλιξης του δυτικού πολιτισμού μέχρι την βιομηχανική εποχή. Οι ριζικές αλλαγές στη δομή κυρίως της Ευρωπαϊκής πόλης προκύπτουν από την βιομηχανική επανάσταση και η συμπαγής έννοια της πόλης όπως την γνωρίσαμε στους προηγούμενους αιώνες ως finite city μετασχηματίζεται εξ ολοκλήρου κυρίως κατά τον 19^ο αιώνα λόγω των κοινωνικο-οικονομικών αλλαγών που επέφεραν οι τεχνολογικές εφευρέσεις. Μιλάμε για την αντικατάσταση της χειρονακτικής εργασίας από τις μηχανές και τη μετανάστευση από την ύπαιθρο στην πόλη με την επακόλουθη ραγδαία αστικοποίηση των βιομηχανικών πόλεων (ibid :1995,168-170).

Οι ανθρώπινες κοινωνίες σε όλες τις φάσεις της εξέλιξής τους αναζήτησαν τρόπους βελτίωσης των συνθηκών ζωής των μελών τους (Καραβασίλη Μ.:2000,218). Ουσιαστικά βλέπουμε, δηλαδή, ότι η αρχική μας κοινωνική φύση, μας οδήγησε σε χωρικές και κοινωνικές μορφές οργάνωσης τέτοιες ώστε να είμαστε πιο αποτελεσματικοί στην εξασφάλιση και διαχείριση της τροφής και της αντιμετώπισης οποιωνδήποτε κινδύνων απαντώντας σχεδόν νομοτελειακά στα ένστικτα αυτοσυντήρησης και διαίωνισης του είδους. Αυτό, βέβαια, περιέχει και το τυχαίο και το αυθόρμητο αλλά ως προς την επιλογή της θέσης για παράδειγμα και σίγουρα κάθε φορά προτάσσονται διαφορετικά κριτήρια για την επιλογή των πόλεων (Λαμπριανίδης Λ.: 2000,328). Μέσα στους αιώνες, όμως, αυτό το χωρικό σύστημα ζωής, η πόλη που εξασφάλιζε τα παραπάνω, τροφοδοτούσε τον άνθρωπο με νέες σκέψεις, ιδέες, αξίες, κινήματα ως πόλη-κράτος, αγορά, φρούριο, λιμάνι, τόπος φιλοσοφίας και θρησκευτικής λατρείας ώσπου όλη η συσσωρευμένη γνώση και πολιτική εμπειρία αιώνων να εκραγεί με την τεχνολογική επανάσταση στα τέλη του 18^{ου} αιώνα. Δεν είναι τυχαίο όμως το γεγονός ότι για αυτή την μετάβαση χρειάστηκαν 54 αιώνες ενώ μόνο δύο μέχρι την ψηφιακή επανάσταση του 21^{ου} αιώνα.

Ο Δόκτορας έκλεισε το βιβλίο.
Ακουγε τα κύματα να σπάνε κάτω από τις αποβάθρες
και τα λευκά ποντίκια να χαρχαλεύουν μέσα στο κλουβί. Πήγε στην κουζίνα
και κοίταξε αν κρύωσε το νερό στο νεροχύτη. Άφησε να τρέξει από τη βρύση
κι άλλο ζεστό νερό. Μιλούσε τώρα με το νεροχύτη, με τα λευκά ποντίκια,
με τον εαυτό του:

*Ακόμη τώρα,
ξέρω πως χάρηκα θερμή τη γεύση της ζωής
πίνοντας από χρυσοπράσινα κροντήρια στο μεγάλο πανηγύρι.
Κάποια εποχή παλιά, που έσβησε και πάει,
ατένισα λευκότατο καθώς αναδινόταν μεσ' από την παιδούλα μου
το προαιώνιο φως.*

Σκούπισε τα μάτια του με τη ράχη του χεριού του.
Τα λευκά ποντίκια σαλεύανε και ψαχούλευαν μέσα στα κλουβιά.
Οι κροταλίες απομένανε κουλουριασμένοι και ήσυχoi
πίσω απ' το γυαλί, κοιτάζοντας αόριστα μπροστά τους με τα θολά
και θυμωμένα μάτια τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΗ

2.1 Η πορεία προς την σύγχρονη πόλη

Για τις πόλεις της αρχαιότητας, των ρωμαϊκών και ελληνιστικών χρόνων η μετάβαση από την πόλη-κράτος σε πρώιμη καπιταλιστική πόλη εμπορίου έχει τις ρίζες της στο Μεσαίωνα. Ήδη από τον 13^ο αιώνα, αρχίζουν να μορφοποιούνται στην Ευρώπη οι δυνάμεις που ωθούν την ανάπτυξη της σύγχρονης πόλης. Λόγω της ύφεσης των τοπικών φεουδαρχικών οικονομιών ο αγροτικός πληθυσμός παρουσιάζει έντονη κοινωνική και γεωγραφική κινητικότητα. Ως αποτέλεσμα αυτού έχουμε τη μετάβαση από την φεουδάρχια στον καπιταλισμό και από την ύπαιθρο στην πόλη. Μέχρι το 18^ο αιώνα, που κυριαρχεί ο βιομηχανικός καπιταλισμός στη βόρεια Ευρώπη, η αστική ανάπτυξη εντοπίζεται στις πόλεις- κέντρα της εμπορικής συσσώρευσης. Η ανάπτυξη της παραγωγής του δευτερογενούς τομέα και η παράλληλη εκμηχάνιση της γεωργίας είναι η χαρακτηριστική διαδικασία αστικοποίησης για τον δυτικό καπιταλισμό, που οδήγησε στη μορφή της πόλης που γνωρίζουμε (Κομνηνός:1986, 15).

Για την ευρωπαϊκή αστικοποίηση οι πόλεις του μεσαίωνα, του παγκόσμιου εμπορίου, η πόλη της βιομηχανικής επανάστασης, η πόλη της μαζικής παραγωγής λειτούργησαν ως ιστορικοί σταθμοί μέχρι την εμφάνιση των πρόσφατων πόλεων γνώσεων και τεχνολογίας. Από τη μεριά του σχεδιασμού το ζήτημα είναι πιο πολύπλοκο γιατί ο σχεδιασμός μετά το Μεσαίωνα δεν έδειξε πάντα τάσεις συγχρονισμού ή αυτόματης απάντησης στις διαδικασίες αστικοποίησης και αυτό από τότε έχει λειτουργήσει ως μια αντίθεση ιστορικής ασυμβατότητας. Έτσι, κατέληξε, έπειτα από αναντιστοιχίες των προτάσεων του απέναντι στην ένταση της εκβιομηχάνισης και της εκτατικής συσσώρευσης κατά την περίοδο του 19ου

αιώνα, στις δύο πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα να χρειάζεται μια νέα αντίληψη για την πόλη. Η πρόταση για ιδανικές πόλεις μπαίνει στα σχέδια των ουτοπιστών και των υποστηρικτών των κηπουπόλεων όπως ο Fourier, ο Ebenezer Howard, ο Soria y Mata για μια πόλη χωρίς κοινωνικά προβλήματα. Ο καθαρός φονξιοναλισμός εμφανίζεται στη δεκαετία του 1920 σαν θεωρητική ιδεολογία του αστικού προγραμματισμού – σχεδιασμού και προσδίδει στην πολεοδομία νέα κοινωνική και αισθητική κατεύθυνση: εναντίωση στην υπερσυγκέντρωση της παραγωγής και των υπηρεσιών σε βάρος της κατοικίας, αντιμετώπιση της υπερβολικής πυκνότητας, της κυκλοφοριακής φόρτισης και του ανθυγιεινού περιβάλλοντος της βιομηχανικής πόλης, καινούρια οργάνωση του αστικού χώρου με βάση το διαχωρισμό των βασικών λειτουργιών της πόλης (κατοικία, εργασία, αναψυχή, κυκλοφορία), αυτοκίνηση και καθ' ύψος δόμηση μέσα σε μεγάλες ζώνες πρασίνου, αποθέωση της τεχνολογίας και του τεχνοκρατισμού. Το 1945-1970 έχουμε το μεταπολεμικό φονξιοναλισμό με απρόσωπη μαζική ελεύθερη διάταξη που απευθύνεται σε εργατικά στρώματα και όπου οι αρχές της μοντέρνας πολεοδομίας εφαρμόζονται σημαντικά αποδυναμωμένες.

Από τη δεκαετία του 1980 και ενώ έχει προηγηθεί η σκληρή κριτική στον φονξιοναλισμό που επέφερε διαχωρισμό των περιοχών κατοικίας και συντέλεσε στην απώλεια της ταυτότητας της πόλης μέσα από την κατάτμηση του αστικού χώρου, δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στη σημασία του δημόσιου χώρου και της πόλης ως μίας οντότητας με την οποία πρέπει να επικοινωνεί ο κάτοικος ή ο επισκέπτης.

2.2 Νέα Οικονομία και Αναδιάρθρωση του χώρου

Οι δυτικές βιομηχανικές κοινωνίες δέχτηκαν ένα ισχυρό σοκ με την πετρελαϊκή κρίση του 1973 και ο κόσμος κυριολεκτικά μοιράστηκε στα δύο. Τότε, και μετά από δύο παγκόσμιους πολέμους, αποδείχτηκε περίτρανα πόσο έπρεπε οι χώρες να στραφούν σε οικονομικές και αστικές οργανώσεις ορθολογικότερης χρήσης των φυσικών πόρων. Δεν ερμηνεύτηκαν, όμως, υπό αυτό το πλαίσιο οι εξελίξεις από τις παγκόσμιες πολιτικές ηγεσίες αλλά υπήρξε πίεση για τεχνολογική καινοτομία που θα προσέφερε για τα παγκόσμια κέντρα (πόλεις) αποφάσεων μια έξοδο κινδύνου. Έτσι, 'γεννήθηκε' η 'ψηφιακή επανάσταση'.

2.2.1 Νέες τεχνολογίες και διεθνοποίηση των πόλεων: πόλεις ως κέντρα γνώσης

Στο μεταβιομηχανικό πλαίσιο των δυτικών κοινωνιών κυριαρχεί η δικτυακή οργάνωση των οικονομιών και των αστικών συστημάτων στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης των οικονομικών δραστηριοτήτων και της εξάπλωσης των νέων τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών.

Η νέα χωρική αναδιάρθρωση που πραγματοποιείται είναι συνδυασμένη όσο ποτέ άλλοτε με τη νέα τεχνολογία δημιουργώντας κόμβους και πόλους έντασης γνώσης και υψηλής τεχνολογίας, άλλοτε από το σχεδιασμό (π.χ. τεχνοπόλεις) άλλοτε από τις δυνάμεις της αγοράς (π.χ. Silicon Valley) σε ένα παγκόσμιο οικονομικο-αστικό πλέγμα δικτύων (Σκάγιαννης Π.:2003).

Οι νέες κατηγορίες των τεχνολογικών χώρων που δημιουργούνται σύμφωνα με τους Castells και Hall (1994) έχουν ως κοινή βάση την ανάπτυξη έρευνας και τεχνολογίας, τη χρηματοδότηση της καινοτομίας, τη μεταφορά και προσαρμογή τεχνολογίας, την ανάπτυξη προϊόντων, τη δικτύωση και τεχνολογική συνεργασία και είναι οι εξής:

- Βιομηχανικά Συμπλέγματα εταιριών υψηλής τεχνολογίας
- Επιστημονικές πόλεις ή επιστημονικά πάρκα με Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ερευνητικά Κέντρα
- Τεχνολογικά πάρκα για μεταποιητικές εταιρείες υψηλής τεχνολογίας
- Προγράμματα Ανάπτυξης Τεχνοπόλεων για οικονομική ανάπτυξη και αποκέντρωση
- Μεγάλες Μητροπολιτικές περιοχές
- Άυλες Νησίδες Καινοτομίας
- Έξυπνες Πόλεις

Κοινό τους χαρακτηριστικό είναι η γεωγραφική συγκέντρωση δραστηριοτήτων έντασης γνώσης και θεσμών που εμπλέκονται στη διαχείρισή της (ibid).

2.3 Πόλεις γνώσης κι ευφυΐας: ένα αναδυόμενο μοντέλο αστικότητας

Οι τέσσερις κεντρικές τάσεις που χαρακτηρίζουν την αστικοποίηση και τη διάρθρωση των πόλεων στην περίοδο 1980-2000 αφορούν

- στην αντιστροφή ρυθμών αστικοποίησης μεταξύ πόλης-υπαίθρου
- στην αποβιομηχάνιση και την τριτογενοποίηση των πόλεων
- στην νέα κοινωνική διαστρωμάτωση με την κυριαρχία των yuppies (young urban professionals) και τη νέα φτώχεια

Το Κέντρο για τους Ανθρώπινους Οικισμούς του ΟΗΕ εκτιμά σε έκθεσή του (OECD, 1994) ότι η ανάπτυξη των περισσότερων πόλεων ήταν σαφώς βραδύτερη κατά τις δεκαετίες του '80 και του '90 απ' ό,τι κατά τις τρεις προηγούμενες χωρίς να σημαίνει ότι η αστική έκρηξη δεν είναι παρούσα.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η επιστημονική κοινότητα μελετά πιο λεπτομερειακά τις δυνάμεις που διαμορφώνουν τη σύγχρονη πόλη. Για τον Manuel Castells υπάρχει ένας νέος

τρόπος ανάπτυξης σε επίπεδο πληροφορίας. Ο αστικός χώρος των ροών της πληροφορίας. Η προκύπτουσα περιφερειακή κι αστική γεωγραφία χαρακτηρίζεται από έντονους χωρικούς καταμερισμούς εργασίας, με την αποκέντρωση των παραγωγικών διαδικασιών, με συχνά υπερβολική ελαστικότητα στην τοποθεσία, αλλά με τις βιομηχανίες πληροφορίας να παραμένουν εξαιρετικά συγκεντρωμένες σε νεωτεριστικά αστικά περιβάλλοντα. Αυτά τα περιβάλλοντα όπως η Silicon Valley, αλλά και παλαιότερα όπως το Μόναχο, το Παρίσι κι η Βοστώνη συνεχίζουν να ελέγχουν τις κρίσιμες παραγωγικές αλυσίδες (<http://www.urenio.org/courses/1projects.html>).

Η Saskia Sassen διατυπώνει ότι η βιομηχανία διασκορπίζεται έξω από τα παλιά βιομηχανικά κέντρα. Η δουλειά γραφείου αποκεντρώνεται τοπικά, αλλά η διεξαγωγή της διεθνούς οικονομικής δραστηριότητας κι υπηρεσίας, που μεγάλωσε γιγαντιαία τη δεκαετία του 1980, συγκεντρώνεται όλο και περισσότερο σε λίγες χώρες και πόλεις. Τονίζει ότι γύρω στο 1980 έγινε μια σοβαρή αλλαγή: ένας αναπτυσσόμενος τομέας της βιομηχανίας οικονομικών υπηρεσιών κατέληξε στην πραγματικότητα ένας τομέας εμπορευμάτων, η αγοραπωλησία των οποίων έφτασε να γίνει αυτοσκοπός. Η Νέα Υόρκη, το Λονδίνο και το Τόκιο ξεπρόβαλαν σαν τα ηγετικά κέντρα αυτής της νέας βιομηχανίας (ibid).

Με άλλα λόγια, ένας νέος καταμερισμός εργασίας εμφανίστηκε σε παγκόσμια κλίμακα, βασισμένος όχι στο προϊόν, αλλά στη διαδικασία κι έτσι προέκυψε και η ανάγκη διαχείρισης των διαδικασιών μέσα από επαγγέλματα στελεχών στο εσωτερικό των εταιριών που δεν είναι άλλη από τους γυρρίες. Κι αυτό θα συνεχίζεται όσο υπάρχουν περιοχές εργασίας χαμηλού κόστους. Και καθώς η βιομηχανία μετακινείται από τις ανεπτυγμένες οικονομίες στη νοτιοανατολική Ασία έτσι κι οι υπηρεσίες μεταφέρονται σε μικροαστικές ή επαρχιακές περιοχές περιορισμένες ως τώρα από γλωσσικά και πολιτιστικά εμπόδια. Αυτό που μένει και αναπτύσσεται είναι ένα σύμπλεγμα από υψηλά εξειδικευμένες δραστηριότητες βασισμένες στην πρόσβαση σε προνομιούχες εμπιστευτικές πληροφορίες: οικονομικές υπηρεσίες, εξειδικευμένες επιχειρήσεις υπηρεσιών βασισμένες στην

πρόσωπο με πρόσωπο αντιμετώπιση, υπηρεσίες μέσω μαζικής ενημέρωσης κτλ (ibid).

Αυτό περιγράφεται ως παγκοσμιοποίηση και είναι συνυφασμένη με την αποδιάρθρωση οριοθετήσεων και κανόνων που ίσχυαν στο παρελθόν. Με τη ραγδαία ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών το κόστος μειώνεται και οι παλιοί περιορισμοί της απόστασης διαβρώνονται, επιτρέποντας την πληροφορία να διαδίδεται στον κόσμο ακαριαία κι αβίαστα. Η εκρηκτική διάδοση στα μέσα της δεκαετίας του 1990 του Διαδικτύου και του World Wide Web ήταν το λογικό αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης. Αυτό αύξησε την έλξη των λίγων κύριων πόλεων συγκεκριμένα των οικουμενοπόλεων όπου οι αντίστοιχες πληροφορίες ανταλλάσσονται και μοιράζονται, γιατί αυτές οι πόλεις αποτέλεσαν πόλεις στρατηγικής τοποθεσίας εφόσον είναι τα κέντρα διαχείρισης της παγκόσμιας οικονομίας στις νέες συνθήκες και πιο συγκεκριμένα λειτουργούν:

- Ως διοικητικά κέντρα υψηλής συγκέντρωσης, στην οργάνωση της διεθνούς οικονομίας
- Ως τόποι κλειδιά για την εγκατάσταση χρηματιστηριακού κεφαλαίου και εξειδικευμένων επιχειρήσεων, οι οποίες αντικαθιστούν την παραδοσιακή βιομηχανία στη κορυφή των τομεών αιχμής
- Ως τόποι παραγωγής, συμπεριλαμβανιμένης της παραγωγής καινοτομίας στις παραπάνω επιχειρήσεις.
- Ως αγορές για προϊόντα καινοτομικής παραγωγής και έρευνας.
- Ως τόποι πολιτιστικής και τουριστικής κατανάλωσης, αξιοποιώντας και προβάλλοντας την τοπική ταυτότητα και αξιοθέατα, αναπτύσσοντας κατάλληλη τουριστική υποδομή βασιζόμενη κατά πολύ σε ιδιωτικές επενδύσεις και στοχεύοντας στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.
- Ως κέντρα Πληροφορικών και Τηλεπικοινωνιακών Δικτύων (ΠΕΔ), μέσω εγκατάστασης δικτύων υψηλής ταχύτητας και αντίστοιχων κόμβων (servers, access points/gates), ανάπτυξης ανάλογων εταιριών παροχής υπηρεσιών ΠΕΔ, και μέσω της επέκτασης των λειτουργιών της πόλης στον κυβερνοχώρο μέσω της ανάπτυξης ψηφιακών πόλεων και τηλελιμανιών ().

Η διαδικασία αυτή δημιουργεί ένα σύνολο πολλαπλών πολώσεων τόσο ανάμεσα στις πόλεις όσο και στο εσωτερικό τους. Την καλύτερη πρόσβαση στο Internet έχουν οι ήδη ανεπτυγμένες χώρες του κόσμου και κυρίως οι ΗΠΑ , η Ευρώπη και η Ιαπωνία ενώ το 90% της κίνησης στο διαδίκτυο προέρχεται και κατευθύνεται προς τις ΗΠΑ (Λαμπριανίδης Λ.:2000,161). Σε αντίθεση με την μονοκρατορία των ΗΠΑ το μεγαλύτερο μέρος της Ασίας και της Αφρικής έχει μικρή ή καθόλου πρόσβαση στο σύνολο των 350 εκατομμυρίων χρηστών του Διαδικτύου παγκοσμίως το έτος 2000 (ibid:161). Η συσσώρευση του κεφαλαίου, έτσι, με βάση μια παγιωμένη κατάσταση απόδοσης πλεονεκτήματος στις ΗΠΑ, ενισχύεται, ενδυναμώνεται και αντανakλάται απόλυτα στη γεωγραφία του Διαδικτύου (Warff σε Λαμπριανίδη Λ.:2000,161) .

Οι επιπτώσεις στο εσωτερικό των πόλεων φαίνονται και στο φαινόμενο των χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων που αντιπροσωπεύουν τη νέα φτώχεια. Μεγάλα δημόσια προγράμματα στέγασης στο Παρίσι, στο Άμστερνταμ, στη Νέα Υόρκη και το Λονδίνο συγκέντρωσαν όλο και περισσότερους άνεργους με τα παιδιά τους, ενώ η βία όπως την είδαμε και στα γεγονότα του Παρισιού το Νοέμβρη του 2005 είναι πανταχού παρούσα.

Το ρόλο των νέων οικονομικών δυνάμεων παίζουν τομείς όπως οι εμπορευματοποιημένες τέχνες, η ψυχαγωγία και η διασκέδαση, οι υπηρεσίες υγείας κι εκπαίδευσης κι ο τουρισμός. Η υψηλή τεχνολογία καλείται να ενισχύσει τους τομείς της ψυχαγωγίας, του πολιτισμού για τη δημιουργία νέων τομέων επιχειρηματικής δραστηριότητας: multimedia, νέοι συνδυασμοί εκπαίδευσης και διασκέδασης, εικονική πραγματικότητα, και όλα μπορούν να είναι εφικτά με την απόλυτη 'ψηφιακοποίηση' της πληροφορίας και την επακόλουθη συγχώνευση των προγενέστερα χωριστών τεχνολογιών (ραδιοφωνική μετάδοση, υπολογιστές, τηλεπικοινωνίες) σε μία (<http://www.urenio.org/courses/1projects.html>).

Πολλοί, αναγγέλουν το τέλος των πόλεων από τη στιγμή που κάθετι, με την προϋπόθεση μιας ψηφιακής σύνδεσης, προσπερνά την απόσταση. Η εμπειρία όμως υποδεικνύει διαφορετικά συμπεράσματα: αν και αυτοί οι βιομηχανικοί τομείς μπορούν να αναπτυχθούν οπουδήποτε, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η ένδειξη είναι ότι εξελίσσονται στα παραδοσιακά αστικά κέντρα. Κι αυτό, γιατί, όπως όλες οι δημιουργικές δραστηριότητες, στηρίζονται στην αλληλεπίδραση, στη δικτύωση, και στην κατά πρόσωπο επαφή που είναι πιο εύκολο να βρεθούν εκεί (ibid).

Η μεγαλύτερη ανησυχία είναι τα προβλήματα να ενταθούν με επίκεντρο τη βαθιά πόλωση στα επίπεδα ανάπτυξης ενώ ένα άλλο κύριο θέμα για τους σχεδιαστές από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 είναι η βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Το πρόβλημα είναι ότι ούτε τότε και ούτε πολύ περισσότερο σήμερα δεν έχει πρακτικά αποσαφηνιστεί το νόημα της παραπάνω διατύπωσης στις πραγματικές καθημερινές αποφάσεις στα γενικά αστικά πλαίσια. Στροφή σε φιλικότερες μορφές ενέργειας προς το περιβάλλον, οικολογικότερες μεταφορές, βιοκλιματικά κτίρια είναι κάποιοι από τους γενικούς στόχους το δύσκολο όμως παραμένει να γίνει η μετάφραση όλων αυτών σε πράξη για όλους και να ισχύσει για όλους (ibid).

Επιπλέον, οι σχεδιαστές της δεκαετίας του '90 αρχίζουν να ασχολούνται και με την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος όπου έμφαση δίνεται σε αστικές αναπλάσεις μεγάλης κλίμακας μέσα από μια σειρά αρχιτεκτονικών και πολεοδομικών παρεμβάσεων για την ανανέωση της εικόνας μιας εξουθενωμένης αστικής περιοχής, μέσα από στρατηγικές που στοχεύουν τις υποβαθμισμένες περιοχές κοντά στα κέντρα των πόλεων ή σε τμήματα των πόλεων που παρουσιάζουν μαρασμό μετά την αποβιομηχάνισή τους (ibid).

Αυτό που γίνεται τελικά φανερό είναι ότι ο αστικός σχεδιασμός διέγραψε έναν πλήρη κύκλο. Μετά από ένα αιώνα αστικού σχεδιασμού, τα προβλήματα των πόλεων παρέμειναν σχεδόν τα ίδια με τα γεγονός για το οποίο αποδόθηκαν μεγάλες ευθύνες στο μοντερνισμό και την τεχνοκρατική αντίληψη περί

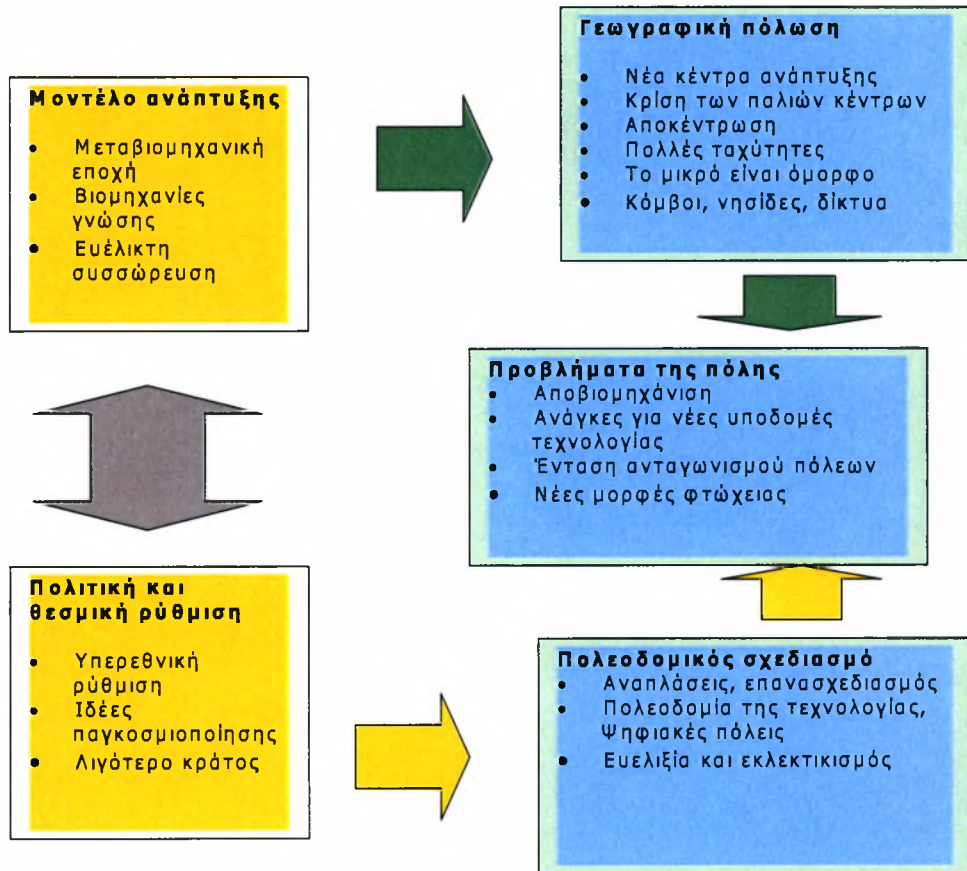
κοινωνικής προόδου (Meštrović S.:1993, passim). Η διαφορά έγκειται στο ότι αυξήθηκε ο παγκόσμιος πλούτος, δημιουργήθηκε μια μεγάλη κι ετερογενής μεσαία τάξη, η οποία χωρίζεται σε υποομάδες ανάλογα με χαρακτηριστικά δημογραφικά και τρόπου ζωής παρά με το εισόδημα. Η απόσταση όμως από τα χαμηλότερα στρώματα αυξήθηκε.

Κρίσιμο σημείο για τη διασφάλιση της ποιότητας ζωής των ανεπτυγμένων κοινωνιών παραμένει ο σχεδιασμός και ιδιαίτερα για τις λιγότερο τυχερές ομάδες είναι πιθανό να συσσωρεύονται όλο και περισσότερο στις πόλεις στο όνομα της αστικής ανάπτυξης. Τα καλά νέα, αν υπάρχουν κάποια, είναι ότι οι πόλεις θα υπάρχουν εκεί που θα συμβαίνουν οι πιο συναρπαστικές οικονομικές εξελίξεις. Τα άσχημα νέα ότι αν συνεχιστεί αυτή η κατάσταση μέσα στις πόλεις οι παραπάνω ομάδες δε θα παίζουν ιδιαίτερο ρόλο. Αντίθετα, θα δουν ότι δεν είναι μέρος της πόλης αν και ζουν σ' αυτήν, απομονωμένοι από την οικονομία της πληροφορίας και συντηρούμενοι από παράξενες δουλειές, από την κοινωνική πρόνοια και από τη μαύρη οικονομία (<http://www.urenio.org/courses/1projects.html>).

Στο παρακάτω διάγραμμα φαίνονται τα βασικά χαρακτηριστικά της σύγχρονης πόλης που προσανατολίζεται στο να μετασχηματιστεί σε πόλη γνώσης και τεχνολογίας βάση των τάσεων της παγκοσμιοποίησης και της νέας οικονομίας.

ΠΕΡΙΕΚΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΠΟΛΗΣ

Πηγή: <http://www.urenio.org/courses/1projects.html>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

Η ΜΕΤΑΠΟΛΙΣ ΩΣ ΝΕΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΗΣ

3.1. Απ' την μητρόπολη στη Metapolis

Όλες οι παραπάνω συνθήκες δημιουργούν νέα αστικά τοπία και νέες αντιλήψεις της ζωής στην πόλη. Όπως αναφέρει η Γοσποδίνη τα νέα αστικά τοπία των μεταβιομηχανικών μητροπόλεων αφορούν σε επίκεντρα ψυχαγωγίας και επιχειρηματικής κίνησης υψηλής τεχνολογίας στην ίδια την πόλη (Γοσποδίνη:2006, 43).

Έτσι, η κλασική έννοια της μητρόπολης που περιγράφει τα μεγάλα αστικά συγκροτήματα και τη μεγάλη πόλη που αναλαμβάνει τις πιο υψηλές λειτουργίες στα πλαίσια της περιφερειακής ή της τοπικής αστικής ιεράρχησης αρχίζει να αλλάζει (Κομνηνός:1986, *passim*). Αδυνατεί, παρ' όλα αυτά, να δηλώσει τη νέα διάρθρωση των αστικών χώρων και την εμφάνιση ενός νέου χώρου οικονομικών και κοινωνικών καθημερινών δραστηριοτήτων, και να συγκρατήσει την έκρηξη και την εξάπλωση του αστικού σε παγκόσμια κλίμακα. Η μητροπολιτικοποίηση, αντίθετα, υποδηλώνει τους σημαντικούς μετασχηματισμούς των μεγάλων πόλεων, των περιφερειών και των ευρύτερων περιοχών τους, περιοχών αστικοποίησης όλο και πιο διευρυμένων, ετερογενών, ασυνεχών, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται συχνά και ολόκληρες πόλεις, συνδεδεμένες με μια τοπική οικονομία, αλλά και με την ανάπτυξη περιοχών για υπηρεσίες και αναψυχή.

Στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης που έχει κατακλύσει ολόκληρο τον κόσμο μια νέα διάσταση όσον αφορά την πόλη γεννάται και είναι αυτή της απώλειας χωρικής αναφοράς και εντοπισμού σε έναν τόπο, είναι ο κατακερματισμός της πόλης στον παγκόσμιο ψηφιακό και φυσικό χώρο. Και αυτό δεν συνέβη ξαφνικά· η νέα αυτή κατάσταση επιχειρεί να κυριαρχήσει σε παγκόσμιο επίπεδο, και αποτελεί μια κατάσταση πέρα από σύνολα χωρών και γεωφυσικά εμπόδια, όπου το τεχνητό, το ηλεκτρονικό, το άυλο, συμπληρώνουν και τείνουν να αντικαταστήσουν το φυσικό και το υλικό. Η πόλη -στην παραδοσιακή της μορφή

ως ορισμένο δομημένο σύνολο- δεν υπάρχει πια, αλλά έχει διασκορπιστεί σε πολλαπλά αστικά αποσπάσματα.

Οι συσχετισμοί έχουν αλλάξει. Τα μέσα μεταφοράς –κυρίως, το αυτοκίνητο και το αεροπλάνο- συντόμευσαν τις αποστάσεις, οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και τα μέσα τηλεπικοινωνίας τις εκμηδένισαν- η κινητικότητα συμβάλλει στη διαμόρφωση της προσωπικότητας, υποκαθιστώντας τη σημασία του τόπου διαμονής. Η απόσταση μεταξύ δύο σημείων είναι πια μια συνάρτηση του χρόνου. Ένα σημείο δεν μπορεί να εμφανιστεί από μόνο του, αντίθετα, αποτελεί μέρος ενός ή περισσότερων δικτύων –υλικών ή άυλων- που συχνά ξεπερνούν τοπικά, κρατικά ή άλλα όρια.

Η θέση του σημείου πάνω στο δίκτυο αποτελεί το ουσιαστικό χαρακτηριστικό του. Οι δυνατότητες πρόσβασης καθορίζουν τις διαφορές και τη σημασία ενός τόπου περισσότερο από κάθε άλλο στοιχείο. Πολύ πριν από τους πολεοδόμους και τους πολιτικούς, τα Goody's και τα McDonald's, τα Continent και τα Praktiker αντιλήφθηκαν τους τρόπους ανάπτυξης της πόλης και τις νέες σημασίες που διαμορφώνονται. Ακολουθούν τα ιατρικά κέντρα και τα πολυσυγκροτήματα κινηματογράφου, τα Village Centers...Οι πόλεις είναι πια σημεία ενός διεθνούς δικτύου και ανταγωνίζονται η μια την άλλη σε πολλαπλά και διαφορετικά επίπεδα. Η πόλη "κατ' επιλογήν" αποτελεί μια αναπότρεπτη εξέλιξη της σύγχρονης αστικής κατάστασης.

Οι κλίμακες έχουν αλλάξει. Οι τηλεπικοινωνιακές τεχνολογίες έχουν συγκλονιστικά μεταλλάξει –και θα συνεχίσουν αδιάλειπτα να αλλάζουν- τον φυσικό χώρο σε νέες, έως τώρα αδιανόητες, κλίμακες. Βρισκόμαστε πια σε μια νέα κατάσταση που χαρακτηρίζεται από μια διαρκώς εκτεινόμενη οικονομική και πολιτισμική παγκοσμιοποίηση του "δυτικού", ευρωαμερικανικού οικονομικού μοντέλου του ύστερου καπιταλισμού, που συμπορεύεται με την εξάπλωση της αστικής κατάστασης πέρα από τα δεδομένα όρια της πόλης. Δράσεις και αντιδράσεις στο νέο τοπίο δεν έχουν πια τοπικό χαρακτήρα, αλλά μπορούν να επηρεάσουν πληθυσμιακά μεγέθη σε αφάνταστο έως τώρα βαθμό, να ομογενοποιήσουν περιοχές, να εξαφανίσουν έθιμα και συνήθειες, να ισοπεδώσουν διαφορές, να προβάλουν νέα πρότυπα.

Οι αξίες έχουν αλλάξει. Βρισκόμαστε σε ένα νέο παγκόσμιο τοπίο, όπου η καθησυχαστική γνώση της έως τώρα υπάρχουσας κατάστασης αντικαθίσταται από την ανασφάλεια του νέου, όπου οι παλιές βεβαιότητες καταρρίπτονται, νέες συμμαχίες δημιουργούνται. Όσο όμως η οικονομικο-πολιτισμική παγκοσμιοποίηση εξαπλώνεται, τόσο βρισκόμαστε σε μίαν αντιφατική και, ταυτόχρονα, συναρπαστική κατάσταση: αισθανόμαστε οικείοι με τα διεθνή δεδομένα και, ταυτόχρονα, αμήχανοι με τις τοπικές ιδιαιτερότητες, γνώσεις και ανίδεοι την ίδια στιγμή. Για την αρχιτεκτονική, αυτό μπορεί να είναι ένα σημείο καμπής, μετά από πολλά χρόνια συνεχή μίμηση και επανάληψη ξεπερασμένων μοντέλων.

Είναι λοιπόν, αναγκαία η επανεξέταση της έννοιας της μητρόπολης –μιας έννοιας σε χρήση ήδη από τον περασμένο αιώνα- όπως και των σχέσεων ανάμεσα στην μητρόπολη και τις διαδικασίες μητροπολιτικοποίησης.

Στα πλαίσια αυτά, η αποδοχή, περισσότερο ως υπόθεση εργασίας, του όρου *Metapolis* δηλώνει μια πραγματικότητα που, ταυτόχρονα, ενσωματώνει και υπερβαίνει την κλασική έννοια της μητρόπολης.

Υπάρχει μια ανοιχτή συζήτηση για τη σχέση της *Metapolis* και τη μεταβιομηχανική πόλη ή τη μετά-την-πόλη εποχή, αλλά είναι σαφές ότι οι νέες τεχνολογίες μεταφορών και επικοινωνίας που συμμετέχουν στην ανασύσταση των αστικών και μη αστικών χώρων, δεν συνεπάγονται την εξαφάνιση των πόλεων. Η μητροπολιτικοποίηση και ο σχηματισμός των *Metapolis* αποτελούν προχωρημένες μορφές διαδικασιών αστικοποίησης που συνεχίζουν το ρυθμό τους, βασισμένες, κυρίως, στους τρόπους και τις τεχνολογίες ανταλλαγής – και με διαδικασίες που, προφανώς δεν είναι ούτε γραμμικές ούτε συνεχείς (Περιοδικό *Μετάπολις*, 1997).

Η *Metapolis* αντιπροσωπεύει ακόμα την απελευθέρωση από τους καταναγκασμούς της ιστορίας και του γεωγραφικού τόπου, την εξάπλωση νέων κανόνων, μεγεθών και προγραμμάτων, την κατάρριψη των τυποποιημένων, φορμαλιστικών αρχιτεκτονικών ασκήσεων, την ανάπτυξη επιχειρησιακών στρατηγικών και πλαισίων δράσης, την ανάμιξη πολλαπλών πολιτισμικών παραδειγμάτων, την ενσωμάτωση διαφορών, την εξερεύνηση του αγνώστου, την αναζήτηση του νέου.

3.2 Το φαινόμενο Metapolis

Η Μετάπολις θεωρείται ότι είναι το νέο πρόσωπο της σύγχρονης μητρόπολης για την ψηφιακή εποχή. Η μεταβιομηχανική πόλη μέσα από την ανάπτυξη δικτύων μεταφορών και τηλεπικοινωνιών αυξάνει την κινητικότητα αγαθών, ανθρώπων και πληροφορίας σε τέτοιες ταχύτητες .

Οι σύγχρονοι αστικοί μετασχηματισμοί αφορούν στις προαστιακές αναπτύξεις, την αύξηση της κινητικότητας και τις δυνατότητες επιλογής στις μετατοπίσεις, τη νέα έννοια της κεντρικότητας μέσα από την κατασκευή εμπορικών κέντρων και πολλαπλών αιθουσών θεάματος, τη νέα αντίληψη της αστικότητας, τις νέες μορφές κοινωνικές διαβίωσης, τον εντεινόμενο διαχωρισμό μεταξύ συμβολικών τόπων (ιστορικό κέντρο) και τόπων καθημερινής συχνότητας ως προς το συλλογικό φαντασιακό υποσυνείδητο, τη νέα σχέση πόλης-υπαίθρου, τη σημασία που αποκτούν οι έννοιες του εφήμερου και του μεταβατικού, τις επιπτώσεις της πληροφορικής και των οπτικοακουστικών μέσων στο δημόσιο χώρο της πόλης (Σημαιοφορίδης:2000,).

Η Metapolis θεωρείται για κάποιους μελετητές το αναπόφευκτο αποτέλεσμα της εξέλιξης, ένα νέο λιμάνι του πολιτισμού ενόψει του αναμενόμενου εντυπωσιακού υπερπληθυσμού (10 δισεκατομμύρια άνθρωποι), που όπου να 'ναι θα απασχολήσει ολόκληρο τον κόσμο. «Ο πολιτισμός είναι η προσπάθεια να συνδεθεί η ύλη με το χρόνο», έχει πει ο νομπελίστας Ίλια Πριγκοζίν, ένας από τους εμπνευστές της Θεωρίας του Χάους. Και η Metapolis, μπορεί να προσθέσει κανείς, είναι η υλοποίηση αυτής της προσπάθειας.

Για τον Francois Ascher, που περιγράφει στη μελέτη του "Metaroles ou l'avenir des villes", το 1995, τη σύγχρονη αστική πραγματικότητα, *μετάπολη είναι το σύνολο των χώρων όπου το σύνολο ή τμήμα των κατοίκων, των οικονομικών δραστηριοτήτων ή των περιοχών βρίσκονται ενσωματωμένα στην καθημερινή λειτουργία μιας μητρόπολης. Μια μετάπολη αποτελεί γενικώς ένα λεκανοπέδιο εργασίας, κατοίκησης, δραστηριοτήτων. Οι χώροι που συνθέτουν μια μετάπολη, είναι κατ' ουσίαν ετερογενείς και όχι εξ' ανάγκης συνεχείς. Μια μετάπολη περιλαμβάνει το λιγότερο μερικές εκατοντάδες χιλιάδες κατοίκους.*

Η μετάπολη αποτελεί μια μορφή αστικοποίησης για τις μεταβιομηχανικές πόλεις όπου νέα πρότυπα ζωής χτίζονται ενώ δισεπίλυτα προβλήματα διαιωνίζονται βάσει της σύγχρονης τάσης των πόλεων να δημιουργούν αυτοδύναμους θεματικούς θύλακες δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου και επιχειρηματικής δραστηριότητας μέσα από δίκτυα πληροφοριών, εικόνων, νέας τεχνολογίας και μεταφορών. Η μετάπολη δημιουργεί ολοκληρωμένα περιβάλλοντα (όπως η κατοικία, ο ελεύθερος χρόνος, το εμπόριο, η εκπαίδευση) και ευνοεί ένα είδος αστικής συνάθροισης που αποτελείται από τις πολλαπλασιασμένες, ετερογενείς, ασυνεχείς χωρικές σχέσεις. Παράλληλα, η πόλη -στην παραδοσιακή της μορφή ως ορισμένο δομημένο σύνολο- δεν υπάρχει πια, αλλά έχει διασκορπιστεί σε πολλαπλά αστικά αποσπάσματα. Η απόσταση μεταξύ δύο σημείων είναι πια μια συνάρτηση του χρόνου. Ένα σημείο δεν μπορεί να εμφανιστεί από μόνο του, αντίθετα, αποτελεί μέρος ενός ή περισσοτέρων δικτύων –υλικών ή άυλων- που συχνά ξεπερνούν τοπικά, κρατικά ή άλλα όρια.

Για τον σημερινό και μελλοντικό κόσμο, εντέλει -πέρα από αστικογεωγραφικά δεδομένα-, η μετάπολη φέρει μια νέα πραγματικότητα: την παγκόσμια επικράτηση του αστικού. Στην Ευρώπη, την Αμερική και την Ασία, οι μεταπόλεις εμφανίζονται ως πόλεις όχι με ομοιογένεια και μια ταυτότητα αλλά χώροι όπου ρέουν άνθρωποι, ταυτότητες, πληροφορίες, συμβάντα. Οι αλλαγές που προξενούνται από τις νέες τεχνολογίες των τηλεπικοινωνιών δημιουργούν ένα μητροπολιτικό σοκ, μια διαδικασία συνάρτησης και συνάντησης πολλαπλών πόλεων. Και το φαινόμενο εμφανίζει όλο και μεγαλύτερη εξάπλωση.

Πέρα από τη μητρόπολη της βιομηχανικής εποχής προκύπτει η Metapolis της ψηφιακής εποχής. Η Metapolis είναι μια ισχυρή έννοια που χρησιμοποιείται για την περιγραφή σύγχρονων αστικών φαινομένων τα οποία αναφέρονται στους φυσικούς μετασχηματισμούς της πόλης, σε νέες κοινωνιολογικές και τεχνολογικές καταστάσεις. Η πόλη είναι τώρα ένα μέρος ενός συνόλου, όπου πολυάριθμα αστικά μοντέλα συνυπάρχουν, κάθε ένα με τις δικές του ιδιαίτερες ιδιότητες, που τα καθιστούν διαφορετικά το ένα από το άλλο. Στη Metapolis, η κατοικία γίνεται μια θέση όπου ζούμε, εργαζόμαστε και αναπαυόμαστε, χάρη στα οπτικοακουστικά μέσα και στα συστήματα τηλεματικής. Όπου η γειτονιά είναι ένα περιβάλλον α-πολυεθνικό των άμεσων σχέσεων μεταξύ των πολιτών και όπου ο χωρισμός σε ζώνες δεν έχει πλέον κανένα νόημα.

Η σύγχρονη πόλη, κατά τον Ascher αποτελεί μια πραγματικότητα που εκτοπίζει και ενσωματώνει ταυτοχρόνως την υπάρχουσα μητρόπολη. Τέτοιοι χώροι παράγονται από αστικές οντότητες όλο και περισσότερο μη ιεραρχικές που συνδέονται σταδιακά για να μετατοπίσουν την κυμαινόμενη δυναμική που επαναπροσδιορίζει την ακολουθία "κατοικία – παραγωγή – υπηρεσία – ελεύθερος χρόνος".

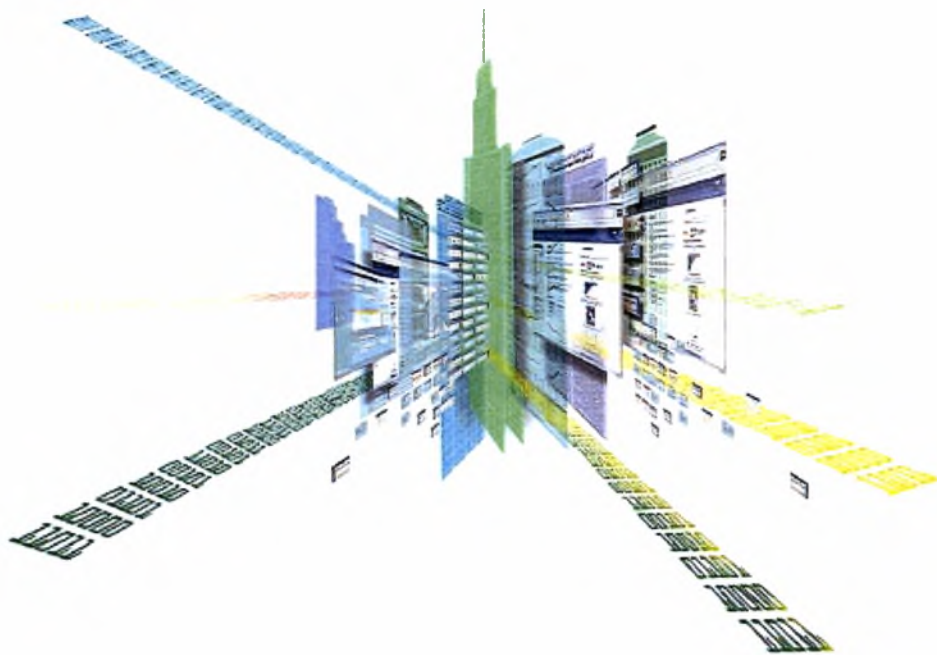
Πέρα από τη μητρόπολη, η σύγχρονη Metapolis εμφανίζεται σαν ένα ελαστικό και δονούμενο σύστημα που καθορίζεται από κινητικότητες και γεγονότα, δικτυωμένα και αυτόνομα συγχρόνως. Είναι ένα σύστημα ενός απροσδιόριστου, συνεχώς μεταβαλλόμενου προφίλ, που βασίζεται στην διάρθρωση των δικτύων, καθώς επίσης σε στρώματα πληροφοριών. Είναι ένα μεταβλητό σενάριο που μπορεί μόνο να αντιπροσωπευτεί από "επικαιρες" ή "στιγμιαίες" χαρτογραφίες. Εντούτοις, η διαδικασία του "metapolization" είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που, παρά τις βασισμένες στα συμφραζόμενα διαφορές, παρουσιάζει τελικά διακριτές ομοιότητες, δεδομένου ότι η εξέλιξή της σχετίζεται στενά με τις δράσεις οποιασδήποτε αυτό-οργανωμένης δομής και λιγότερο με τις προγραμματισμένες αποφάσεις κάθε πλαισίου.

Γενικά, η σαφής μορφή της αρχικής πόλης καταλήγει να διαλύεται όπως ο λεκές μελανιού στο έδαφος, σε μια μετακίνηση της κοινής επέκτασης που σε πολλές περιπτώσεις προστίθεται μια αυθόρμητη, ταυτόχρονη μετακίνηση του αυτό-σχεδιασμού. Νέες δομές εγκατάστασης, καθιερώνονται από τους κατοίκους όπως

εκείνοι επιθυμούν, ειδικά στον τρίτο κόσμο, λόγω των φαινομένων ταχείας ανάπτυξης των πληθυσμών και λόγω της έλλειψης κατοικίας, επηρεάζουν το ένα πέμπτο του πληθυσμού. Οι πόλεις-σκουπιδότοποι, οι φτωχογειτονιές, όλες είναι δομές πέρα από οποιαδήποτε σχεδιαστική τακτική αλλά και επίσης πέρα από οποιαδήποτε προηγουμένως υπήρχουσα υποδομή στήριξης.

Αυτές είναι διαδικασίες άμεσης δημιουργίας και σχηματισμού που οδηγούν σε ακόμη πιο σύνθετες δομές (σε αντιδιαστολή με την περίπτωση των δομών σχεδιασμένων εγκαταστάσεων που συνήθως σχεδιάζονται με προοπτική τη δυνατότητα πρόσβασης). Εντούτοις, απόψεις επιδεικνύουν πως σε καμία περίπτωση, τέτοιες δομές δεν αποδίδουν μια εντύπωση αναταραχής ή αυθαιρεσίας, παρουσιάζοντας συγκεκριμένες ομοιότητες με άλλες αυτό-παραγόμενες δομές που υπάρχουν στη φύση (οι φλέβες στο φτερό ενός εντόμου, το δίκτυο των σωληνίσκων στα φύλλα ενός δέντρου, ρωγμές σε διαδικασίες σπασίματος, ο εγκλεισμός του αέρα στις φυσαλίδες...). Ένα χαρακτηριστικό είναι, στην πραγματικότητα, ότι παρά την ποικιλομορφία, οι μορφές τους υπακούν σε συγκεκριμένους κανόνες και διαδικασίες σχηματισμού.

Έτσι, τα ίδια πρότυπα ζωής, παρόμοιες εικόνες και εμπειρίες διαχέονται σε φαινομενικά και μόνο διαφορετικά τοπία ενισχύοντας την επικράτηση μιας παγκόσμιας αστικής κουλτούρας ή καλύτερα αστικής αίσθησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΟΙ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

4.1 Λίγα λόγια για το παρόν και στο μέλλον των πόλεων

Όπως είπαμε και στο πρώτο κεφάλαιο οι πόλεις γεννήθηκαν από την ανάγκη οργάνωσης των πρώτων κοινωνιών σε μορφές που θα τους προσέφεραν μεγαλύτερη ασφάλεια, καλύτερα και περισσότερα αγαθά των βασικών τους αναγκών. Από την βιομηχανική επανάσταση και μέχρι τις αναδυόμενες μορφές της σύγχρονης πόλης, όπως την παρουσιάσαμε, η αστικοποίηση απέκτησε ασύλληπτες διαστάσεις και δημιούργησε ακόμα πιο δυσεπίλυτα προβλήματα με πρωταρχικά την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, την όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και όλα αυτά με τις αντίστοιχες ψυχολογικές επιπτώσεις στις δυτικές κοινωνίες. Αν κρατήσουμε μια ασφαλή, λογικά, απόσταση από την ιστορία θα παρατηρήσουμε το εξής παράδοξο: φτιάξαμε πόλεις για να ζήσουμε καλύτερα, για να προστατευτούμε και να εξασφαλίσουμε πόρους και για το αύριο. Η γλώσσα μας βοήθησε να συνεργαστούμε, να κάνουμε νόμους και κανόνες, ήθη και έθιμα για να διατηρήσουμε αυτή τη συνθήκη μέσα από τον πολιτισμό. Πώς όμως έχουμε φτάσει να ζούμε σε ένα πλανήτη έτοιμο να εκραγεί από τα ίδια μας τα χέρια; Τι γίνεται με την ψηφιακή επανάσταση και την εποχή της δικτυακής ευφυΐας που διανύουμε; Με την εδραίωση του κυβερνοχώρου και του διαδικτύου για βασικές καθημερινές λειτουργίες της πόλης γεννιούνται κρίσιμα ερωτήματα.

Αν θεωρήσουμε τη βιομηχανική επανάσταση την αφετηρία για την ανθρωπότητα να φανταστεί μέχρι πού μπορεί να φτάσει τεχνολογικά τότε η ψηφιακή εποχή μοιάζει ένα από τα γνήσια παιδιά της φαντασίας της. Παρόλαυτά θα την υποτιμούσαμε αν περιοριζόμασταν σε αυτό. Είναι η πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας που μπορούμε να επέμβουμε στην ίδια μας τη φύση μέσω της τεχνολογίας (γενετική) και στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την πραγματικότητα (κυβερνοχώρος-εικονική πραγματικότητα). Αν αφαιρούσαμε το αίσθημα του φόβου, αν προγραμματίζαμε το αίσθημα της πείνας, αν

αφαιρούσαμε την ανάγκη για κοινωνικότητα θα σταματούσαμε να έχουμε πόλεις; Οι τουλάχιστον πόλεις με προβλήματα; Αν η τεχνολογία εκτίναζε σε τέτοια ύψη την παραγωγικότητα και εξασφάλιζε ακόμα και με απάνθρωπα συστήματα την θρέψη και διαιώνιση του ανθρώπινου είδους θα χρειαζόμασταν τις πόλεις;

Οι πόλεις της βιομηχανικής επανάστασης χτίζονταν κατά μήκος των σιδηροδρομικών γραμμών και των αυτοκινητόδρομων ενώ οι πόλεις του μέλλοντος της μεταβιομηχανικής εποχής θα εξαρτώνται σημαντικά από τις λεωφόρους των πληροφοριών (Λαμπριανίδης Λ.: 2000,328).

Οι πρώτες σκέψεις μοιάζουν τρομαχτικές. Ας μη βγάλουμε γρήγορα συμπεράσματα. Πολύ απλά γιατί οφείλουμε απαντήσεις σχετικά με το γιατί έχουμε φτάσει σε αυτό το σημείο, αν μπορούμε να επιλύσουμε τα προβλήματα που οι ίδιοι δημιουργήσαμε και πώς. Διαφορετικά για ποιες πόλεις μιλάμε;

4.2 Ψηφιακή πόλη ως σύνθετο κοινωνικοτεχνικό φαινόμενο

Κατά την τελευταία δεκαετία, από τα μέσα του '90 και έπειτα, παρακολουθούμε την εμφάνιση κοινοτήτων, περιφερειών και πόλεων στο διαδίκτυο ως εικονικών εκπροσώπων των αντίστοιχων φυσικών οντοτήτων τους που έχουν κατασκευαστεί από τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών. Πρόκειται, δηλαδή, για ιστοσελίδες στο internet που παρέχουν σε μικρό ή μεγάλο βαθμό υπηρεσίες πληροφόρησης, εμπορίου και διακυβέρνησης στον κάτοικο ή επισκέπτη μιας περιοχής (Firmino:2003, 41-42).

Όσο και αν είναι διαδεδομένες αυτές οι εφαρμογές παραμένει ακόμη μεγάλη η απόσταση των φορέων που τις εισάγουν στο κοινωνικό γίγνεσθαι, των χρηστών και των μελετητών από την πλήρη κατανόηση του φαινομένου. Αυτό, εξάλλου, είναι κυρίαρχο και σαν αίσθηση μέσα από τη μέχρι τώρα βιβλιογραφία που μας μεταφέρει τη σύγχυση και την υποθετικολογία που επικρατεί σε ότι αφορά το θέμα. Το θέμα δεν είναι απλά και μόνο τεχνικό με αναφορά στη σχεδίαση και τα εργαλεία σχεδίασης προσομοιωτικών τρισδιάστων, αναδραστικών εικονικών αστικών χώρων ή δικτυακών πυλών πόλεων στον κυβερνοχώρο. Μία από τις διαστάσεις είναι φυσικά και η τεχνολογία, και με τεράστιο ρόλο, εφόσον από αυτή προέρχονται οι εξελίξεις αυτές. Η εξέλιξη της τεχνολογίας είναι δεδομένη,

και ειδικά στο συγκεκριμένο θέμα έχει ακόμα πολλά επίπεδα να ανέβει, δεν ισχύει πάντα όμως το ίδιο και με την κοινωνική και αστική εξέλιξη που στις μέρες μας φαίνεται να τρέχει να προλάβει τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις. Πολλοί είναι εξάλλου αυτοί που πιστεύουν ότι η τεχνολογία τελικά είναι αυτή που αποτελεί την κινητήριου δύναμη της εποχής στο βαθμό που και η πόλη και η κοινωνία να υπηρετούν τις ανάγκες της ενώ το κέντρο βάρους θα έπρεπε να βρίσκεται στον πολίτη.

Στην πραγματικότητα, οι ψηφιακές πόλεις, ως εφαρμογές στο διαδίκτυο, λειτουργούν υπό την καθοδήγηση διαφορετικών ιδιωτικών, δημόσιων και κοινοτικών συμφερόντων στοχεύοντας κάθε φορά σε συγκεκριμένες κατηγορίες ή ομάδες χρηστών. Επιπλέον έχουν διαφορετική τυπολογία, αν από τις ιστοσελίδες που υπάρχουν, για παράδειγμα για τις ευρωπαϊκές πόλεις, μπορούμε να περάσουμε σε μια κατηγοριοποίηση, και επηρεάζουν διάφορες πλευρές της αστικής πραγματικότητας σχετικά με τη χωροθέτηση, τις χρήσεις γης, τις μεταφορές, τις υποδομές κλπ (Firmino:2003,42). Οπότε εδώ εύλογα γεννάται το ερώτημα: τι είδους συμφέροντα, κίνητρα, οράματα οδηγούν τους ανθρώπους και ποιους στην κατασκευή ψηφιακών πόλεων και τι είδη ψηφιακών πόλεων προκύπτουν τελικά από τις παραπάνω προθέσεις. Είναι ικανές οι απαντήσεις σε αυτά τα ζητήματα να σχηματίσουν την εικόνα του φαινομένου;

Αρχικά, λοιπόν, αναγνωρίζουμε την **μεγάλη ανάγκη τουλάχιστον της πολεοδομίας να μελετηθεί σε βάθος το φαινόμενο**, αφουγκραζόμενη τις μεγάλες τεχνολογικές εξελίξεις που επηρεάζουν τη σύγχρονη αστικότητα και τη νέα κοινωνιολογία που αναδύεται, χωρίς εικασίες αλλά πλέον με πιο συστηματικό τρόπο. Έπειτα θα ήταν καλύτερο να θέσουμε κάποιες βασικές διαστάσεις του θέματος, τις παραμέτρους από όπου θα εξεταστεί ή με τις οποίες πρωταρχικά θα σχετιστεί ως προς τη μελέτη του.

Η **βασική παραδοχή** γύρω από το θέμα της ψηφιακής πόλης είναι ότι αποτελεί ένα νέο, καθοριστικό και αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης πόλης που για την εποχή που διανύουμε, την εποχή της πληροφορίας, αποτελεί ορόσημο.

Ο Castells στο βιβλίο του *The rise of the network society* και ο Mitchell στο *City of bits* μιλάνε για τους μετασχηματισμούς σε κοινωνική και οικονομική βάση της καθημερινής ζωής στην σύγχρονη πόλη που προκαλούνται από την είσοδο των τεχνολογιών πληροφορίας σε όλες τις πτυχές της αστικής πραγματικότητας και για τη μετάλλαξη που έπεται στον αστικό χώρο.

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι εάν μελετηθεί **η ψηφιακή πόλη ως μία ακόμη διάσταση της σύγχρονης πόλης** θα μπορέσουμε να δούμε πώς αλληλεπιδρά με τα παραδοσιακά στοιχεία της πόλης για να σχηματίσει την πόλη της πληροφορίας.

Σε αυτό το σημείο όμως πρέπει να ορίσουμε το **πλαίσιο** μέσα από το οποίο θα εξετάσουμε αυτή τη διάσταση. Έχει όντως νόημα να χαρακτηρίσουμε τη φύση της, να την προσδιορίσουμε, γιατί αυτό σε μεγάλο βαθμό θα καθορίσει και τον τρόπο με τον οποίο θα κατανοήσουμε τη σχέση της με τα παραδοσιακά στοιχεία της πόλης. Επιπλέον το να αποσαφηνίσουμε την έννοια της ψηφιακής πόλης μας εξασφαλίζει και το μελλοντικό τρόπο με την οποίο θα την σχεδιάσουμε προκειμένου όντως να λειτουργήσει υπέρ της κοινότητας που την χειρίζεται.

Σε ότι αφορά **τον όρο** της ψηφιακής πόλης βλέπουμε ότι αποτελεί **μία μεταφορά με χωρική προέλευση** και έχει τουλάχιστον δύο πιθανά νοήματα: α) μία πόλη που μετασχηματίζεται ή επαναπροσδιορίζεται μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας, β) η ψηφιακή αντιπροσώπευση ή αντανάκλαση κάποιων πτυχών μιας πραγματικής ή φανταστικής πόλης. Υπάρχει πληθώρα όρων που προσπαθούν να περιγράψουν το φαινόμενο. Θα μπορούσαμε να υιοθετήσουμε και τον όρο *cyber city* ή *e-city* ή *virtual city* κλπ απλά για λόγους άμεσης αναλογίας με την ψηφιακή τεχνολογία γενικά θα περιοριστούμε σε αυτόν της ψηφιακής πόλης και θα εξετάσουμε την μετέπειτα αναλογία και σχέση του με το χώρο και τις χωρικές του προεκτάσεις.

Ο Santos στο A Natureza do Espaço (Nature of space) αποδίδει στο χώρο τον παρακάτω ορισμό:

Ο χώρος είναι ένας συνδυασμός από συστήματα αντικειμένων και συστήματα πράξεων τα οποία διατηρούν μια επαναλαμβανόμενη αλληλεπίδραση. Από τη μία, τα συστήματα των αντικειμένων ορίζουν τον τρόπο με τον οποίο γίνονται οι πράξεις και από την άλλη πλευρά, τα συστήματα των πράξεων οδηγούν στη δημιουργία νέων αντικειμένων ή στον επηρεασμό των υφιστάμενων. Έτσι ο χώρος είναι δυναμικός και αλλάζει (Firmino:2003,42). Πώς όμως; Είναι πιθανόν αυτός ο τρόπος λειτουργίας να προκαλέσει τη δημιουργία τέτοιων αντικειμένων και πράξεων που να μεταβάλλουν τον τρόπο που λειτουργεί αυτή η σύνθεση; Και τι θα σήμαινε αυτό;

Η παραπάνω θεώρηση έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και έρχεται να συμπληρώσει τα βασικά μας ερωτήματα. Αν θεωρήσουμε τη βιομηχανική επανάσταση σύστημα πράξεων που οδήγησε σε νέα αντικείμενα όπως μηχανές, υποδομές, εφευρέσεις, κτίρια, αστικά κελύφη, μητροπόλεις κλπ, συστήματα αντικειμένων δηλαδή, που οδήγησαν μέσα από τον τρόπο που ουσιαστικά ζήσαμε στον 20^ο αιώνα, μέσα από ένα σύστημα πράξεων δηλαδή, στο ψηφιακό αντικείμενο-εργαλείο **μπορούμε να πούμε ότι η ψηφιακή πόλη είναι ο ψηφιακός χώρος; Ένας άλλος χώρος πάνω και πέρα από το χώρο ή κομμάτι του χώρου; Ή σύστημα αντικειμένων ή σύστημα πράξεων;**

Με βάση την ανάλυση των τάσεων καθώς και του τρόπου που λειτουργεί η σύγχρονη πόλη, όπως παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, και διατηρώντας αυτό τον προβληματισμό, θα διερευνήσουμε τη φύση της ψηφιακής πόλης. Σκοπός μας είναι μέσα από την προσέγγιση του φαινομένου να καταφέρουμε να διατυπώσουμε πιο συγκεκριμένες θέσεις για τα θέματα που απασχολούν τις σύγχρονες πόλεις και να προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε τους στόχους για την ανάπτυξη της σύγχρονης πόλης και τα μέσα υλοποίησής τους λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι θα ζήσουμε σε ένα μέλλον που το χαρακτηρίζει η πολυπλοκότητα και όχι η απλότητα.

4.3 Η ψηφιακή πόλη ως σύστημα αντικειμένων (υλικό επίπεδο)

Στις σελίδες που ακολουθούν γίνεται η απόπειρα να δούμε κάποιες περιπτώσεις όπου η ψηφιακή πόλη έχει αντιμετωπιστεί από διάφορους φορείς καθαρά ως μια εφαρμογή των τεχνολογιών πληροφορίας σαν να πρόκειται για να ένα προϊόν προς χρήση, ένα αντικείμενο ψηφιακό, μια ιστοσελίδα, που παρέχει αρκετές υπηρεσίες πληροφόρησης στον κάτοικο και επισκέπτη ενός φυσικού τόπου.

4.3.1. Ο ρόλος της ψηφιακής πόλης στο μηχανισμό διεθνοποίησης των πόλεων

Νέο ή παλαιό, σύμφωνα με διαφορετικές θεωρίες επιστημόνων, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, έχει οδηγήσει την ανάπτυξη της αστικής πολιτικής της Ε.Ε. να περιστρέφεται γύρω από τους άξονες της ανταγωνιστικότητας, των συνεργασιών, των τοπικών πρωτοβουλιών και της τεχνολογικής καινοτομίας ώστε οι ευρωπαϊκές πόλεις να ενταχθούν και να εξελιχθούν σε διεθνή δίκτυα με απώτερο στόχο πάντα την πραγμάτωση της Κοινωνίας της Πληροφορίας ( ).

Η επιχειρηματική και ταυτόχρονα ψηφιακή πόλη αναγνωρίζεται ως κύριο εργαλείο για τη μετάβαση στην μεταβιομηχανική διεθνοποιημένη πόλη και είναι η πόλη που μέσα από μια σειρά εσωτερικών (τεχνολογική ικανότητα και πολιτική διαχείριση) αλλά και εξωτερικών (σημαντικές επιχειρήσεις και οργανισμοί δημοσίου) παραγόντων ανεξαρτήτως του μεγέθους της αναδεικνύει την διεθνή ελκυστικότητά της.

Στα πλαίσια, λοιπόν, του αστικού marketing και της επιχειρηματικής συμπεριφοράς, που απαιτείται από την πόλη για την επιβίωσή της στην παγκόσμια οικονομία μέσω αναπλάσεων του οικονομικού και φυσικού της περιβάλλοντος, σημαντικό ρόλο καλείται να παίξει και η παρουσία της στο διαδίκτυο, το δίκτυο που αποτελεί συστατική τοπολογία, θα μπορούσαμε να πούμε του εικονικού γεωγραφικού χώρου της ηλεκτρονικής πόλης. Πριν, όμως, διερευνήσουμε τον τρόπο αξιοποίησης του κυβερνοχώρου ως μέσο διεθνοποίησης της πόλης ας ρίξουμε μια ματιά στην πρακτική εκπόνησης σχεδίων

αναπλάσεων και την επιχειρηματική άσκηση πολιτικής εκ μέρους των τοπικών αρχών από τις πόλεις.

Η οικονομική ανάπτυξη των πόλεων σχετίζεται με όλες τις πολιτικές αστικής ανάπτυξης που επικεντρώνονται στην εφαρμογή μέτρων ικανών να επιτύχουν αναδιάρθρωση, αναζωογόνηση και νέο προσανατολισμό στην παραγωγική βάση μιας πόλης προκειμένου να αυξηθεί η απασχόληση του πληθυσμού της, η εξειδίκευσή της, η ανταγωνιστικότητά της, η καινοτομική της ικανότητα.

Στα πλαίσια του διεθνούς ανταγωνισμού των πόλεων πολλά είναι και τα παραδείγματα πολιτικών αστικής ανάπτυξης με στόχο την ανανέωση της εικόνας της πόλης μέσω του φυσικού πολεοδομικού σχεδιασμού και αυτά δεν είναι άλλα από τα μεγάλα έργα αναπλάσεων όπως των Docklands στο Λονδίνο, του ιστορικού κέντρου του Βερολίνου, των Ολυμπιακών έργων της Βαρκελώνης, των Grands Projets του Παρισιού κ.ά.

4.3.2 Κυβερνοχώρος και αστική ανάπτυξη

Πέρα, λοιπόν, από τις στρατηγικές οικονομικής και φυσικής αναδιοργάνωσης της πόλης οι εφαρμογές των εικονικών-ψηφιακών πόλεων έρχονται να αναβαθμίσουν τη λογική των παραπάνω πολιτικών και να δημιουργήσουν ένα νέο περιβάλλον προβολής τους με διεθνή εμβέλεια. Ο κυβερνοχώρος, έτσι, αποτελεί το πεδίο στο οποίο μετατοπίζεται το παιχνίδι της ανάπτυξης και λειτουργεί ως νέα αρένα ανταγωνισμού των πόλεων, καθώς τα μέσα επικοινωνίας δημιουργούν όλο και στενότερη σχέση μαζί του, καθορίζοντας με αυτόν τον τρόπο και το κύριο μέσο προβολής των πόλεων, το διαδίκτυο ().

Το φαινόμενο των εικονικών πόλεων πρωτοεμφανίζεται στις ΗΠΑ στα τέλη της δεκαετίας του '80 με την ανάπτυξη των free-net δικτύων από το National Public Telecomputing Network (NPTN) τα οποία αναπτύχθηκαν και λειτουργούν σαν τοπικά δίκτυα πληροφοριών και επικοινωνίας διαθέτοντας ψηφιακά δημαρχεία, θεματικές πλατείες συζητήσεων και γειτονιές ενώ το America Online λειτουργεί ως μηχανή αναζήτησης για τις αμερικανικές ψηφιακές πόλεις (Ishida T.:2002, 76). Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης η πρώτη σχετική πρωτοβουλία πάρθηκε το

1993 από 13 ευρωπαϊκές πόλεις (Manchester, Nottingham, Leeds, Birmingham, Hull, Bologna, Antwerp, Barcelona, Lille, Nantes, Nice, The Hague, Cologne) και ονομάστηκε European Telecities Initiative (Mino E.:2000, passim) .

Στην πρώτη συνάντηση που έγινε στο Manchester τον Οκτώβρη του 1993 προέκυψε η δήλωση του Manchester' η οποία έθετε τους στόχους της ():

- 1) πρόσβασης για όλους στα δίκτυα επικοινωνίας και πληροφορίας
- 2) ψηφιακής δημοκρατίας

Και έτσι τέθηκαν οι εξής προτεραιότητες:

- α) η ίδρυση κέντρων δωρεάν πρόσβασης και εκπαίδευσης σε πληροφορικές τεχνολογίες
- β) ο πειραματισμός σε εφαρμογές τηλεδημοκρατίας
- γ) η ανάπτυξη και λειτουργία της ψηφιακής εικονικής πόλης εύκολα προσβάσιμης από το internet (ibid).

Στη συνέχεια της παραπάνω πρωτοβουλίας πραγματοποιήθηκε μια συνάντηση στη Bologna το Μάρτιο του 1995 απόπου προέκυψε η διατύπωση δύο βασικών ζητημάτων:

- Η ανάπτυξη των κυβερνοχωρικών τεχνολογιών με τέτοιο τρόπο ώστε να εξυπηρετούν απλά και άμεσα την καθημερινή ζωή της πόλης και να δίνουν τη δυνατότητα προώθησης της ψηφιακής δημοκρατίας σε τοπικό επίπεδο.
- Η ευρύτερη κοινωνική πρόσβαση και εκπαίδευση στις τεχνολογίες και δίκτυα πληροφορικής ώστε να είναι προσβάσιμες από το σύνολο των κατοίκων(ibid)..

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διερεύνηση σε επίπεδο εμπλεκομένων, που αποτελούν τους κύριους συντελεστές στην ανάπτυξη των ψηφιακών πόλεων στην ΕΕ σήμερα και τι είδους συνεργασίες έχουν αναπτυχθεί.

Βλέπουμε έτσι από πρόσφατη σχετική έρευνα της ΓΓΕΤ ότι τα περισσότερα web sites οφείλουν τη δημιουργία τους σε πρωτοβουλία των τοπικών δημοτικών αρχών (ibid).

Αυτά με τη σειρά τους είτε ιδρύουν ειδικά γραφεία για τη διαχείριση και διεύθυνση του web site είτε συνεργάζονται με άλλα τμήματα των δήμων όπως τα τουριστικά ή των δημοσίων και διεθνών σχέσεων. Κάποιες περιπτώσεις αφορούν σε γραφεία internet ή 'τμήματα ΠΕΔ' που διευθύνουν κάποια sites αλλά με κατεύθυνση σε περισσότερο τεχνολογικά θέματα.

Τουριστικές και οικονομικές υπηρεσίες όπως και πανεπιστημιακά τμήματα, ειδικά αυτών της πληροφορικής, εμπλέκονται επίσης στην ανάπτυξη των ιστοσελίδων με πολύ δυναμικό ρόλο. Από την άλλη ο ιδιωτικός τομέας εκπροσωπούμενος από τοπικές εταιρίες παροχής υπηρεσιών internet ή από τοπικά μέσα ενημέρωσης διεκδικεί σημαντικό μέρος της ανάπτυξης των εικονικών πόλεων στον κυβερνοχώρο.

Οι παραπάνω φορείς όπου συνεργάζονται χαρακτηρίζουν τα αντίστοιχα sites από πληρότητα περιεχομένων και παροχή προχωρημένων αμφίδρομων πληροφορικών τεχνολογιών. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα όλων το Virtual Arena-Helsinki, με χρήση τεχνολογίας αιχμής, αποτέλεσμα συνεργασίας των δημοτικών αρχών και της Telephone Company Helsinki.

Ας δούμε όμως και το περιεχόμενο των ιστοσελίδων των ψηφιακών πόλεων που σίγουρα επηρεάζεται από την ιδιότητα του διαχειριστή. Η ίδια έρευνα έδειξε ότι οι δέκα δημοφιλέστερες κατηγορίες πληροφοριακών θεμάτων και υπηρεσιών που διατίθενται στην ψηφιακή πόλη αφορούν στη διασκέδαση, τον τουρισμό, την ιστορία της πόλης, τον τοπικό τύπο, ταξιδιωτικές πληροφορίες, καταλόγους γενικών χρήσιμων τηλεφώνων και διευθύνσεων και αυτών των τοπικών αρχών, πανεπιστήμια και δρομολόγια τοπικών συγκοινωνιών. Την ίδια στιγμή η τηλε-

εργασία, η τηλε-εκπαίδευση, ο on line αστικός σχεδιασμός, τα δημόσια έργα στην πόλη, η Β' βάθμια εκπαίδευση, οι πολιτικοί οργανισμοί, τα σχέδια για τη συγκοινωνιακή διάρθρωση, η εθνική κυβέρνηση και το κοινοβούλιο, οι εκλογές και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις κατακτούν τις δέκα τελευταίες θέσεις στα περιεχόμενα των ιστοσελίδων των ψηφιακών πόλεων (ibid).

Οι μέχρι τώρα εφαρμογές ψηφιακών πόλεων, τουλάχιστον στον ευρωπαϊκό χώρο, σύμφωνα με την ίδια έρευνα της ΓΓΕΤ σε 131 web sites, σχηματίζουν την ακόλουθη τυπολογία :

1. On line διαφημιστικά φύλλα: Ο φτωχότερος τύπος, παρέχοντας κάποιες πληροφορίες για την πόλη με αντίστοιχο φωτογραφικό υλικό και το περιεχόμενο μπορεί να συγκριθεί με ανάλογο υλικό από ταξιδιωτικά γραφεία. Αναπτύσσονται με πρωτοβουλία ιδιωτών, πανεπιστημιακών τμημάτων, τουριστικών πρακτορείων. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι ιστοσελίδες των Murcia, Albacete, Ηρακλείου, Πάτρας.

2. On line οδηγοί πόλεων: Είναι ιστοσελίδες με εξωστρεφή προσανατολισμό που στις περισσότερες περιπτώσεις έχουν αναπτυχθεί από τοπικές εταιρίες υπηρεσιών internet και τον τοπικό τύπο (Napoli, Cagliari, Sevilla, Valencia) ή από 'ειδικούς δημόσιους οργανισμούς' (Θεσσαλονίκη, Luxembourg) και δίνουν πληροφορίες τουριστικές και πολιτιστικές προβάλλοντας μερικές φορές στοιχεία της τοπικής οικονομίας.

3. Δημοτικά web sites: Αποτελούν τους καρπούς των πρωτοβουλιών των τοπικών αρχών (ή συνεργασιών με άλλους φορείς) και παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τη δραστηριότητα και διάρθρωση του δήμου καθώς και στους τομείς που συμβάλλουν στη διαμόρφωση του τοπικού οικονομικού προφίλ της πόλης. Ταυτόχρονα χρησιμοποιούν την ψηφιακή πόλη σαν εργαλείο αστικού marketing τόσο για την τουριστική ανάπτυξη της πόλης όσο και για την προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων.

4. Ιδιωτικά web sites: Δημιουργήματα των ISP τοπικών εταιριών με παρόμοιο περιεχόμενο όπως αυτό των δημοτικών, με link για την ιστοσελίδα του δήμου και επιπλέον ζητήματα πέραν αυτών που αφορούν τις δημοτικές αρχές. Τέτοια είναι το Virtual Manchester και Venezia.Net.

5. Τοπικά πληροφοριακά δίκτυα: Ιστοσελίδες που προέκυψαν από συνεργασίες διαφορετικών φορέων όπως τοπικές κινότητες, τοπικές αρχές και δημόσιοι οργανισμοί ή ιδιωτικές εταιρίες με στόχο καθαρά την επικοινωνία μεταξύ κατοίκων και τοπικών αρχών και την εμπάθυνση στις συμμετοχικές διαδικασίες σε ότι αφορά στη ζωή στην πόλη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το Rete Milanese και με ευρύτερο πνεύμα διεύρυνσης το DDS Amsterdam.

6. Δυνάμενες (ολοκληρωμένες) εικονικές πόλεις: Στις περισσότερες περιπτώσεις δημιουργήθηκαν από συνεργασίες και στην πράξη λειτουργούν συνδυάζοντας τα περιεχόμενα των παραπάνω κατηγοριών. Στόχο δηλαδή έχουν να παρέχουν πληροφορία και υπηρεσίες στον πολίτη και στον επισκέπτη προβάλλοντας την εικόνα της πόλης διεθνώς ενισχύοντας όμως και το τοπικό εισόδημα. Τείνουν να λειτουργήσουν (δυνάμενες) σαν ηλεκτρονικοί δημόσιοι χώροι παρέχοντας τη δυνατότητα στους χρήστες να συμμετάσχουν άμεσα στην ανάπτυξή τους. Τέτοιες είναι το Amsterdam, Bologna, Livorno, Bristol, Turin και των σκανδιναβικών πόλεων με το Ελσίνκι να βρίσκεται στις πρώτες θέσεις για τη δημιουργία μητροπολιτικού δικτύου δεύτερης γενιάς (Ishida T.:2002,76).

Όπως παρουσιάστηκαν τα παραπάνω βλέπουμε ότι οι ψηφιακές πόλεις αποτελούν την φιλτραρισμένη, γυαλιστερή και ντιζαϊνάτη έκδοση των τέλειων μεταμοντέρνων πόλεων χωρίς καμία αναφορά ή παρουσίαση των πραγματικών διαστάσεων της πόλης με τα προβλήματα της αστικής καθημερινότητας. Αυτή η επιλογή σίγουρα με βάση τους στόχους και τους φορείς που την στηρίζουν δικαιολογείται εκτός όμως από το κρίσιμο σημείο της δημοκρατίας. Η πράξη της επιλογής διαχωρίζει, αποκλείει και αυτόματα θέτει περιορισμούς και σύνορα για κάποιους. Γενικά απέχει πολύ αυτή η εικόνα από το να λειτουργήσουν οι ψηφιακές πόλεις ως ηλεκτρονικός δημόσιος χώρος. Περισσότερο λειτουργούν σαν ηλεκτρονικό προάστιο ή ψηφιακές νησίδες αντίστοιχες των clusters που ήδη υπάρχουν στα μεταμοντέρνα τοπία του αστικού χώρου που απευθύνονται σε

επαγγελματίες υψηλών και μεσαίων εισοδημάτων για κατανάλωση και παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών παρά για την προώθηση της δημοκρατίας σε τοπικό επίπεδο. Αυτό μπορεί να επιβεβαιώνει και την άποψη ότι τελικά η άνιση αστική πραγματικότητα μεταφέρεται αυτούσια στον κυβερνοχώρο.

4.4 Η ψηφιακή πόλη ως σύστημα πράξεων (άυλο επίπεδο): ψηφιακή πόλη και ηλεκτρονική δημοκρατία

« What remains from people's efforts is a series of scattered fragments: some programmes, many different grassroots groups, a place to live, and the right to keep their identity »

M.Castells 1993

Η εξέλιξη της τεχνολογίας της πληροφορίας, των επικοινωνιών και του Internet έχει επιφέρει μεγάλες ανακατατάξεις και στους τομείς της δημόσιας ζωής. Η ζωή στην πόλη σαν σύστημα πράξεων που εκφράζονται μέσα από αποφάσεις και πράξεις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές, εργασιακές πλέον τοποθετείται στο πρίσμα της Τηλεδημοκρατίας ή της Ηλεκτρονικής Δημοκρατίας. Η e-Δημοκρατία δεν αναμένεται να λειτουργήσει ως υποκατάστατο της αντιπροσωπευτικής αλλά αποσκοπεί να μειώσει τις αδυναμίες της μέσω της χρήσης της τεχνολογίας της πληροφορικής.

Οι ψηφιακές πόλεις έτσι λειτουργούν προς την κατεύθυνση της εξέλιξης της Ψηφιακής Δημοκρατίας συμβάλλοντας στη συμμετοχή στα κοινά κυρίως σε τοπικό επίπεδο. Ένα από τα πιο γνωστά παραδείγματα τέτοιων πόλεων αποτελεί η ψηφιακή πόλη του Άμστερνταμ (www.dds.nl) που αποτελεί και πρωτεύουσα των 70 περίπου ψηφιακών πόλεων της Ολλανδίας. Η συγκεκριμένη εφαρμογή ξεκίνησε στις 15 Ιανουαρίου το 1994 σαν ένα πείραμα με το Internet μεταξύ πολιτών και δημαρχείου που σαν πρωτοβουλία στήθηκε από hackers και ακτιβιστές του κυβερνοχώρου με την οικονομική αρωγή των τοπικών αρχών. Έπειτα εξελίχθηκε σε μη επιχορηγούμενη μη κερδοσκοπική οργάνωση. Ο κυριότερος λόγος δημιουργίας τέτοιου δικτύου ηλεκτρονικών πόλεων στην

Ολλανδία ήταν η γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των πολιτών και των πολιτικών προτείνοντας παράλληλα ένα νέο μοντέλο συμμετοχής των πολιτών στην πολιτική ζωή της χώρας με ελεύθερη δωρεάν πρόσβαση στο Internet και ελευθερία έκφρασης. Άλλοι στόχοι ήταν η ενίσχυση της καινοτομίας μέσα από τη διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας σχετικά με τις τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας και τη διάδοση της γνώσης αυτής όπως και η στήριξη μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων μέσα από τη χρήση του Internet για την βελτίωση της περιφερειακής οικονομίας. Παρόλη όμως την φιλοδοξία του εγχειρήματος επικράτησε ένα κλίμα απογοήτευσης διότι τελικά η συμμετοχή στις εκλογικές διαδικασίες δεν ήταν η αναμενόμενη κι έτσι ο πρώτος στόχος δεν επιτεύχθηκε. Η μεγάλη επιτυχία ήρθε από την απήχηση των δύο τελευταίων στόχων.

Επίσης λόγοι αποχής των κατοίκων από τις τοπικές εκλογές οδήγησαν και τους κατοίκους του Parthenay, μιας πόλης έξω από το Παρίσι με πληθυσμό 180000 κατοίκων, στη δημιουργία ενός αντίστοιχου προγράμματος που τέθηκε σε εφαρμογή το 1996 με στόχο την αύξηση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και την προώθηση της οικονομικής δραστηριότητας αυτής της γεωργικής περιοχής ().

Σε γενικότερο πλαίσιο η ιδέα των ψηφιακών πόλεων έθεσε πολλούς και διαφορετικούς στόχους μεταξύ των οποίων είναι και οι εξής:

- Παροχή Πληροφοριών για την πραγματική πόλη που αντικατοπτρίζει η Ψηφιακή εκδοχή της
- Πληροφόρηση των πολιτών πάνω στα δικαιώματά τους
- Υποστήριξη των πολιτών και των κοινωνικών οργανώσεων που θέλουν να προσφέρουν πληροφορίες μέσω του διαδικτύου
- Αύξηση της συμμετοχής των πολιτών σε θέματα που αφορούν την πόλη τους ή την κοινότητά τους
- Παρακίνηση για δημόσιο διάλογο ανάμεσα στους πολίτες
- Προώθηση της κοινωνικής συνοχής
- Γεφύρωση του χάσματος μεταξύ πολιτών και πολιτικών
- Εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες
- Οικονομική Ανάπτυξη

- Δημιουργία επαφών με διεθνή δίκτυα
- Δημιουργία ενός πρώτου πειραματικού σταδίου Ψηφιακής Δημοκρατίας

Η έρευνα των Peter van de Besselaar, Isabel Melis και Denis Beckers του Πανεπιστημίου του Άμστερνταμ με τίτλο *Digital Cities: organization, content and use* αναφέρει ότι τελικά οι ψηφιακές πόλεις πέτυχαν να αυξήσουν το διάλογο και την επικοινωνία μεταξύ των πολιτών και να δώσουν έτσι μια πιο ανθρώπινη μορφή στο Ίντερνετ αλλά όχι να λειτουργήσουν σαν εργαλεία που προωθούν την ηλεκτρονική δημοκρατία (ibid).

Το παραπάνω ίσως αποτελεί και ένα πολύ σημαντικό στοιχείο και μπορεί να μας πει πολλά τόσο για την δημοκρατία όσο και για την τεχνολογία. Επιπλέον, σε ότι αφορά την ευρύτερη έννοια της δημοκρατίας δημιουργούνται βασικά ερωτήματα:

1. Αποτελούν τα παραπάνω περιπτώσεις όπου απέτυχε η ηλεκτρονική δημοκρατία;
2. Εφόσον αυξήθηκε η επικοινωνία μεταξύ των πολιτών δεν ενισχύθηκε περισσότερο η ευρύτερη έννοια του δημοκρατικού κλίματος αν θεωρήσουμε ότι ουσιαστικά ενισχύθηκε κάποιου τύπου διάλογος; Είναι όμως απλά και μόνο ο διάλογος ένδειξη ότι πραγματώνεται μια δημοκρατική πράξη;

Εδώ αξίζει να σημειώσουμε ότι τα παραπάνω πιλοτικά προγράμματα συνέδεσαν την ανάπτυξή τους άμεσα με την τοπική αυτοδιοίκηση και αυτό σημαίνει ότι οι τοπικές κοινωνίες σίγουρα θα παίξουν κρίσιμο ρόλο στην σύγκλιση των νέων τεχνολογιών με τους πολιτικούς θεσμούς και θα έχουν αντίστοιχο μερίδιο ευθύνης για την επιτυχία ή μη οποιουδήποτε εγχειρήματος. Ας κρατήσουμε το δεδομένο ότι ιδιαίτερα το Internet μπόρεσε να αυξήσει την επικοινωνία και την αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών των τοπικών κοινωνιών. Παρόλαυτά δεν μπορούμε ακόμη να μιλάμε για την επικράτηση της ηλεκτρονικής δημοκρατίας. Για πολλούς λόγους. Ένας από αυτούς είναι και το γεγονός ότι το περιεχόμενο της παραμένει ένα ζήτημα ανοιχτό και διαπραγματεύσιμο. Ένας άλλος είναι το θέμα της συμμετοχής όχι μόνο σε απόλυτους αριθμούς αλλά και σε επίπεδο αντιπροσώπευσης των κοινωνικών ομάδων.

Η απάντηση όμως δε βρίσκεται μόνο στο θέμα της συμμετοχής. Αυτή είναι μια βασική παράμετρος της δημοκρατίας αλλά τείνει να μας παγιδεύει σε ποσοτικά μεγέθη παρά σε ποιοτικά που ίσως να δείχνουν τις πραγματικές αιτίες της κατάστασης. Θα μπορούσαμε να διαχωρίσουμε το ποιοτικό και το ποσοτικό, στο περιεχόμενο της έννοιας και στον χώρο έκφρασής του ως προς το μέγεθός του, στο δημόσιο χώρο δηλαδή. Ο δημόσιος χώρος είναι ο χώρος που για να λειτουργεί ως τέτοιος οφείλει να δημιουργεί συνθήκες πλήρους έκφρασης του περιεχομένου της δημοκρατικής θεωρίας. Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι οι

απόπειρες στο Άμστερνταμ και στο Parthenay λειτούργησαν ουσιαστικά σαν απόπειρες δημιουργίας ψηφιακού δημόσιου χώρου για την επικοινωνία των πολιτών. Αυτό από μόνο του χωρίς ένα πλαίσιο με δημοκρατικό περιεχόμενο μεταμορφώνεται απλά και μόνο σε συνάντηση αγνώστων με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων όπως σε ένα καφέ ή σε μια πλατεία χωρίς πολιτική δράση σίγουρα όμως με κοινωνική διάδραση.

Στα τέλη του '90 η ψηφιακή πόλη του Άμστερνταμ είχε ένα πρόβλημα αξιοπιστίας: η διακυβέρνησή της στηριζόταν σε top down αποφάσεις αντί για bottom up, ενώ το τελευταίο ήταν αυτό που στην ουσία επεδίωκε, και οι κάτοικοί της λειτουργούσαν ως καταναλωτές και όχι ως πολίτες. Αυτό δεν θύμιζε ούτε δημοκρατικό τρόπο λειτουργίας ούτε κατέληγε στη δημιουργία ανθρώπων με πολιτική συνείδηση και δράση ().

Κατά το τέλος του 2000 η ψηφιακή πόλη του Άμστερνταμ έπαψε να λειτουργεί όπως στην αρχική της μορφή και ένα τμήμα της συνέχισε με μια εμπορική μορφή. Έπειτα μια νέα μη κερδοσκοπική οργάνωση σχηματίστηκε (the City of Glass) προκειμένου να υποστηρίξει τα αρχικά ιδεώδη της ψηφιακής πόλης δηλαδή τη δημοκρατικοποίηση και προστασία της ηλεκτρονικής λεωφόρου, τη άμυνα και διάδοση της ιδεολογίας μιας ανοιχτής πηγής πληροφόρησης. Επίσης η τελευταία εκδοχή της ψηφιακής πόλης δεν είναι πλέον τοπικού χαρακτήρα αλλά καλύπτει ένα δίκτυο ψηφιακών πόλεων σε όλη τη χώρα, υποστηρίζει ιδιαιτέρως πολύπλευρες δραστηριότητες και ελκύει κόσμο από διαφορετικά μέρη.

Η πρώτη περίοδος ήταν περίοδος πειραματισμού, εξεύρεσης νοήματος και περιεχομένου όπου κυβερνητικοί φορείς, επιχειρήσεις, κοινωνικοί και πολιτιστικοί ακτιβιστές και επιχειρηματίες διερευνούσαν τον τρόπο προώθησης των συμφερόντων τους μέσα από την ψηφιακή πόλη δοκιμάζοντας εναλλακτικούς τρόπους οργάνωσης και δράσης μεταξύ τους και αυτό οδήγησε σε νέες κοινωνικές συνεργασίες. Όχι όμως και νέα κοινωνικά μορφώματα, εννοώντας ομάδες ανθρώπων που ενώνουν τις δυνάμεις τους για έναν κοινωνικό στόχο δικαιωμάτων στην ηλεκτρονική διακυβέρνηση υπερβαίνοντας την παρούσα κοινωνική τους κατάσταση. Κοινωνικές ομάδες, για παράδειγμα, με βάση

δημιουργίας τους τον κοινό στόχο της διαχείρισης της ηλεκτρονικής αστικής ζωής τους. Τουλάχιστον όχι ακόμα. Οι ήδη ευνοημένοι από άποψη πρόσβασης και γνώσης βρέθηκαν να συνυπάρχουν μεταξύ τους στο ίδιο περιβάλλον λόγω εξοικείωσης, γνώσης και συμφέροντος στον κυβερνοχώρο (Riemens & Lovink in Sassen:2002,339).

Εδώ, όμως, θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι οι στατιστικές αναλύσεις παρουσιάζουν μια μάλλον πιο εκλεκτική εικόνα: Οι εθνικές και πολιτιστικές μειονότητες, οι άνθρωποι χαμηλότερης εκπαιδευτικής βαθμίδας, οι ηλικιωμένοι, οι νοικοκυρές υποαντιπροσωπεύονται στην ψηφιακή πόλη, που είναι μια ομογενής πόλη ανδρών κυρίως, 18 έως 30 ετών, υψηλής μόρφωσης και υψηλού και μεσαίου εισοδήματος. Η ψηφιακή πόλη μοιάζει να είναι έτσι σαν ένα ψηφιακό προάστιο ή μία ψηφιακή κατασκήνωση με έλλειψη της ετερογένειας που σε αντίθεση με τον πραγματικό χώρο χαρακτηρίζει μια αστική κοινότητα (Van De Besselaar P. & Beckers D.:1998,118).

4.5 Ubiquitous City

Οι παραπάνω περιπτώσεις σχετίζονται με τρέχουσες εφαρμογές της ψηφιακής πόλης που εντοπίζεται ως ιστοσελίδα στο διαδίκτυο και εξαπλώνονται οι υπηρεσίες της σε όλη την πόλη γύρω από τις λειτουργίες της πόλης σε υλικό και άυλο επίπεδο.

Μια ενδιαφέρουσα έννοια αποτελεί και η Ubiquitous-Computing City που σε ελεύθερη απόδοση σημαίνει «πόλη υπολογιστών σε κάθε τόπο και χρόνο» ή «πανταχού παρούσα ηλεκτρονική πόλη» και πρόκειται για την πόλη που έχει ενσωματώσει την ψηφιακή τεχνολογία πλήρως στις υποδομές της ώστε να λειτουργεί βασισμένη στη ροή και διαχείριση της πληροφορίας μέσα από καλά οργανωμένα ψηφιακά δίκτυα προκειμένου να επιτυγχάνει καλύτερες επιδόσεις στις μεταφορές, το εμπόριο, τη δημόσια ασφάλεια, την εκπαίδευση, την εργασία. Μια τέτοια πόλη σχεδιάζεται να λειτουργήσει έως το 2014 στη Νότια Κορέα, περίπου 40 χιλιόμετρα από την πρωτεύουσα της Σεούλ και χτίζεται από το μηδέν, δικτυωμένη με ένα τεράστιο ασύρματο δίκτυο όπου κάθετί είναι συνδεδεμένο μέσω ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή (Δημητρόπουλος:2006, 24).

Θα έχει πληθυσμό 65000 κατοίκους και 300000 εργαζόμενους με επίσημη γλώσσα τα αγγλικά. Θα υπάρχει παντελής απουσία χρήματος, επικοινωνίες μέσω τηλεδιάσκεψης, υπηρεσίες video on demand, έξυπνες κατοικίες και συστήματα αυτόματης αναγνώρισης των προσώπων ενώ όλες οι υποδομές θα είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους ώστε να διασφαλίζεται η δυνατότητα ανταλλαγής δεδομένων και πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο και όλα αυτά σε ένα υψηλής ποιότητας αστικό περιβάλλον ενός αρχιτεκτονικού κολλάζ διεθνώς διάσημων κτιρίων (ibid,28).

Η κριτική γύρω από το συγκεκριμένο πείραμα κινείται σε πολλά επίπεδα. Πρώτον, στο ζήτημα του κατά πόσο μια νέα πόλη ουτοπικών προσδοκιών θα επιτύχει τους στόχους της όταν παραδείγματα σαν την Μπραζιλία ή των Νέων Αμερικανικών Πόλεων του '60 έχουν αποτελέσει περιπτώσεις μη βιώσιμων πόλεων όπως και άλλων ουτοπιών που δούλεψαν καλά στους χάρτες παρά στις γειτονιές. Εξάλλου μια πόλη χωρίς ρίζες είναι δύσκολο να ανταγωνιστεί μια άλλη με ιστορία. Έπειτα, η κριτική αφορά και στις επιδιώξεις του εγχειρήματος αφού ακολουθεί πολιτικές παρόμοιες με αυτές της Σανγκάης όπου δημιουργείται ένα τεράστιο στοκ

γραφείων συνδυασμένο με την κατάλληλη αστική υποδομή για να εξυπηρετήσει επιχειρηματίες από όλο τον κόσμο σενάριο χωρίς πρόβλεψη για επαγγέλματα χαμηλότερων τάξεων, που σίγουρα θα είναι απαραίτητοι στον τομέα των υπηρεσιών, και φτωχότερων γειτονιών και θα κάνουν την εμφάνισή τους (2006: S.Campbell).

Τέλος, ως προς τα κίνητρα καθαρά επιχειρηματικού χαρακτήρα και επειδή η πόλη φιλοδοξεί να κινηθεί γύρω από μια οικονομία βασισμένη

στις επιχειρήσεις της ψηφιακής τεχνολογίας, πολύ σωστά επισημαίνεται από τον καθηγητή Peter Marcotullio, του United Nations University Institute for Advanced Studies και ειδικού στις πόλεις της ανατολικής Ασίας, ότι παρόμοια σχέδια που αφορούν αυτόν τον οικονομικό κλάδο όπως η Cyberjava στην Μαλαισία, έχουν αποδειχθεί ότι δεν εξυπηρετούν αυτές τις επιχειρήσεις γιατί οι ίδιες δεν χρειάζεται να βρίσκονται εκεί, είναι εταιρίες software και προφανώς μπορούν να πάνε οπουδήποτε με μόνο κριτήριο τη φορολογία και τη ρυθμιστική συμφωνία λειτουργίας τους (ibid).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5°

ΨΗΦΙΑΚΗ ΠΟΛΗ- ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑ

Οι μεταβιομηχανικές κοινωνίες του ύστερου καπιταλισμού μέσα από τα μέσα επικοινωνιών και πληροφορίας αναπαράγεται, διαχέεται, κυκλοφορεί, εξάγεται και επιβάλλεται σε όλο τον πλανήτη στηριζόμενος σε ένα μεγάλο μέρος για αυτή τη διαδικασία στην εικόνα. Ολόκληρη η Δυτική Σκέψη στηρίζεται στην εξέχουσα και ηγεμονική θέση που κατέχει η όραση στη φιλοσοφική της θεώρηση (Walker A.:1997, 198). Για αυτούς που ασκούν κριτική πάνω σε αυτή την νοοτροπία θεωρείται μάλιστα ότι ο τρόπος που αντιμετώπισε η Δύση την όραση και την εικόνα έπαιξε καθοριστικό ρόλο στον κοινωνικό έλεγχο και στην κοινωνική καταπίεση μέσω της επιτήρησης και του θεάματος. Οι φεμινίστριες το θεωρούν σαν ένδειξη της ανδρικής πατριαρχικής κυριαρχίας. Ο σύγχρονος πολιτισμός χαρακτηρίζεται από την επικράτηση των μέσων έτσι ώστε να βρισκόμαστε πλέον

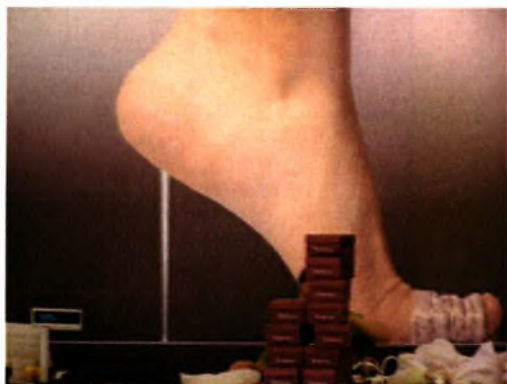
στη θέση όλο και μεγαλύτερης εξάρτησης από τα νέα της τηλεόρασης, του διαδικτύου για την γνώση μας για τον κόσμο. Στις μέρες μας ο κυρίαρχος τρόπος αναπαραγωγής του πολιτισμού του ύστερου καπιταλισμού γίνεται μέσω της μετάδοσης εικόνων. Η εικόνα έχει επικρατήσει σε τέτοιο βαθμό που επικυρώνει το γεγονός. Το γεγονός δεν συμβαίνει χωρίς την αντίστοιχη δυνατότητα αναπαραγωγής του από κάποιο ψηφιακό μέσο. Αλήθεια πήγαν οι Αμερικανοί στο φεγγάρι πρώτοι; Τι έγινε πραγματικά στον πόλεμο του Κόλπου; Μπορεί κάποιος να αφηγηθεί το ταξίδι του σε κάποιο μέρος του πλανήτη χωρίς τις αντίστοιχες αποδείξεις σε video ή ψηφιακή μηχανή ή ακόμα από το κινητό του; Ή αντίθετα, χρειάζεται κάποιος να επισκεφθεί ένα μέρος για να έχει την αντίστοιχη εμπειρία όταν ήδη λειτουργεί σαν flaneur και καταναλωτής εικόνων είτε βρίσκεται εκεί είτε βρίσκεται στο internet;

Οι μεταμοντέρνες κοινωνίες του ύστερου καπιταλισμού φτιάχνουν πόλεις για την αναπαραγωγή ενός είδους: της μεσαιάς τάξης των μετακινούμενων μορφωμένων επαγγελματιών. Είναι πόλεις εντυπώσεων. Είναι Disneylands και θεματικά πάρκα αστικής ζωής (Karoussos K:2006,48). Είναι η αστική show biz.

Αν ρίξετε μια ματιά στα web sites των ψηφιακών πόλεων θα διαπιστώσετε ότι τα περισσότερα εμπορευματοποιούν την εικόνα της αντίστοιχης πόλης και προσφέρουν πληροφορία για αναψυχή, τουρισμό κάθε είδους και διασκέδαση.

5.1 Πόλεις και επικοινωνία μέσω της εικόνας

Η προϋπόθεση για να πραγματοποιούμε βασικές ανθρώπινες ανάγκες όπως η εξασφάλιση τροφής, η εξασφάλιση στέγης, η εξασφάλιση βιολογικών διαδόχων, η εξασφάλιση κοινωνικών δεσμών που θα υποστηρίζουν τα προηγούμενα και θα ελαφρύνουν την ανθρώπινη μοναξιά, είναι η

επικοινωνία μεταξύ των μελών μιας κοινωνικής οργάνωσης.

«Η ιστορία της αστικής ανάπτυξης, στην ουσία, είναι η ιστορία της έντονης επιθυμίας του ανθρώπου για διευκόλυνση της ανθρώπινης επικοινωνίας »
(1964:Webber, 86)

Έτσι, μέσα στην ιστορία, οι πόλεις εξελίχθηκαν με συγκεντρωτικές διαδικασίες αγορών, δυναμικού, κατοικιών, διοίκησης, υπηρεσιών, υποδομών ώστε από τα κρίσιμα μεγέθη των αστικών συσσωρεύσεων σε μια περιοχή να προκύψουν συνθήκες που καταφέρνουν να υπερβούν τους χρονικούς περιορισμούς των αποστάσεων που θέτει το πρακτικό ζήτημα της επαφής.

Οι πόλεις, όμως, δε γίνεται, πλέον, να ιδωθούν υπό αυτή τη συμπαγή άποψη λόγω της παγκοσμιοποίησης, των πολιτικο-οικονομικών μεταβολών και των τεχνολογικών εξελίξεων που έχουν θέσει στις τηλεπικοινωνίες το βάρος της κινητικότητας αγαθών, υπηρεσιών, ανθρώπων. Οι πόλεις, σήμερα, είναι μεν σταθεροί τόποι, τους οποίους όμως διατρέχουν δίκτυα εταιριών, κοινωνικών ομάδων, θεσμών, ροές δηλαδή ύλης, πληροφορίας, κεφαλαίου και υπηρεσιών
(1996:Graham & Marvin, 116).

Έχει, οπότε, η εξέλιξη των πόλεων μια δεδομένη σχέση με τις μορφές επικοινωνίας και θα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρον να εξετάσουμε το ρόλο της τελευταίας στη σύγχρονη πόλη όπου η πληροφορία, ως βασικό συστατικό της επικοινωνίας, αποτελεί ισχυρό συνθετικό στοιχείο του αστικού τοπίου.

5.2 Η εικόνα ως βασικός διαμορφωτής της αστικής πραγματικότητας

Κάθε ανθρώπινη πράξη προϋποθέτει μιας μορφής επικοινωνία είτε με το περιβάλλον μας, είτε με τον εαυτό μας είτε με έναν άνθρωπο ή σύνολα ανθρώπων. Η επικοινωνία, γίνεται με πολλούς τρόπους και σε πολλά

επίπεδα και υπάρχει σαν γέφυρα ανάμεσα σε δύο καταστάσεις. Τη μία, πριν την επικοινωνία και την άλλη, μετά. Η επικοινωνία μπορεί να θεωρείται ως τέτοια, όταν, όντως, γεφυρώνονται δύο καταστάσεις, όταν υπάρχει η μετάβαση από τη μία στην άλλη, όταν στέλνεται ένα μήνυμα και υπάρχει ανταπόκριση πάνω σε αυτό, γιατί αυτό είναι και το νόημα της γέφυρας, να επιτρέπεται η κίνηση και προς τις δύο κατευθύνσεις. Η επικοινωνία μπορεί να αξιολογηθεί από τα αποτελέσματα που επιφέρει ως προς την πραγματοποίηση της πράξης την οποία εξυπηρετεί, και αυτό σημαίνει ουσιαστικά από το πόσο ελαχιστοποιεί την απόσταση από την πραγματοποίηση της πράξης.

Το ισχυρότερο επικοινωνιακό μέσο του δυτικού πολιτισμού είναι η εικόνα ενώ από τις πιο διαδεδομένες πράξεις είναι η δημιουργία κέρδους. Η εικόνα έχει γίνει κυρίαρχο στοιχείο του ύστερου καπιταλισμού. Η πράξη της δημιουργίας εικόνων (συγκεκριμένα εικόνων με ήχο ως διευρυμένο σώμα εικόνας), της μετάδοσης και, αν μπορούμε να πούμε, της διάθεσής τους προς κατανάλωση, στις μέρες μας, ανήκει σε μεγάλο βαθμό στη βιομηχανία του θεάματος και στα μέσα μαζικής επικοινωνίας που έχουν ανακηρυχθεί σε μέσα εξουσίας (Jenks C.:1995, *passim*).

Το διαδίκτυο, ως αμιγώς επικοινωνιακό μέσο, συμβάλλει και αυτό με την καταλυτική του παρουσία τόσο στην δημιουργία εικόνων, στη μετάδοσή τους και στην κατανάλωσή τους και αυτό το καθιστά εξαιρετικά ισχυρό ως προς τη διαμόρφωση κουλτούρας και τη θεώρηση της πραγματικότητας.

Η εποχή μας, επιπλέον, χαρακτηρίζεται από έντονη κυκλοφορία, διάχυση και επικράτηση ενός τρόπου ζωής και σκέψης, αυτών των αξιωμάτων του ύστερου

καπιταλισμού, κάτι που μας έχει εγκλωβίσει και σε έναν τρόπο θέασης και αξιολόγησης των πραγμάτων. Αυτή η κινητικότητα της εικόνας, που συμβολίζει μια ιδέα: την επιτυχία-ευτυχία του δυτικού ανθρώπου, μετατοπίζεται από τα μέρη παραγωγής της μέσω του διαδικτύου, των κινητών τηλεφώνων και υβριδικών καταστάσεων στην παγκόσμια σκηνή και διαπλέκεται με την πραγματικότητα σε τέτοιο βαθμό ώστε πλέον η ίδια η ζωή να είναι ένα πλέγμα φαντασιακών-πραγματικών εικόνων στα αστικά εικονικο-πραγματικά τοπία.

Αυτή η κατάσταση πολιτισμού αντανακλά από το τοπικό στο παγκόσμιο, από το σημείο στο σύνολο, λόγω της εκμηδένισης της απόστασης, ταυτότητας, μέρη, σώματα, εμπορεύματα, πληροφορία σε φοβερά μεγάλες ταχύτητες, μέσα από τις νέες τεχνολογίες, σε μία εμπορευματοποιημένη διαδικασία και έτσι, υποκείμενα και αντικείμενα έχουν πλέον μεταναστεύσει σε εικονικές, ψηφιακές περιοχές χωρίς μετρήσιμα χαρακτηριστικά περιμένοντας να καταναλωθούν με τα μάτια.

Αποτέλεσμα είναι ένας κατακερματισμός της συνείδησης του δυτικού ανθρώπου και μιας φοβερής σύγχυσης που είναι λογικό να καταλήγει σε επαναφορά στον συντηρητισμό, το φόβο, το ρατσισμό, το φανατισμό που εκδηλώνονται καθημερινά σε παγκόσμιο επίπεδο και κλιμακώνονται με ανησυχητικές διαστάσεις. Η κρίση, έχει φυσικά επηρεάσει την ουσιώδη κοινωνική αστική σχέση του δημόσιου και ιδιωτικού χώρου του πολίτη, (κυβερνοπρολετάριου; Appadurai in Karoussos K.:2006,47) ζήτημα δημοκρατίας και τεχνολογίας, και σε αυτό το σημείο θα πρέπει να εστιαστεί η έρευνα και πράξη των σχεδιαστών. Στη Δύση, η διάκριση του δημόσιου χώρου από τον ιδιωτικό γίνεται με κριτήρια ιδιοκτησίας και αυτό, ιδιαίτερα στις μέρες μας που έχει ενταθεί ο ανταγωνισμός για την ιδιοκτησία και χρήση του χώρου και έχουν εισαχθεί συστήματα παρακολούθησης στους δρόμους των πόλεων, έχει δημιουργήσει μια σχέση αμφισβήτησης κατοχής του δημόσιου χώρου από τους πολίτες και μια αμυντική στάση του ανθρώπου της Δύσης απέναντι σε ισχυρότερες οικονομικές και διοικητικές δυνάμεις. Θα πρέπει, γι' αυτό, να αναπτύξουμε, οι σχεδιαστές, πολιτικές που δεν θα προωθούν μόνο την ανάπτυξη των ψηφιακών κοινοτήτων χωρίς την εξασφάλιση αντανάκλασης της δραστηριότητάς τους στον δημόσιο αστικό χώρο.

Η εικόνα είναι ένα πολύ ισχυρό μέσο επικοινωνίας, μία βάση όπου εφαρμόζουμε τις εμπειρίες της ζωής μας και κατανοούμε τον κόσμο. Είναι μεγάλο λάθος να την υποβαθμίζουμε στην επιφάνεια της δεδομένης εντύπωσης ή δεδομένων αντιλήψεων. Η ερμηνεία της απαιτεί από εμάς μια διαδικασία αναγνώρισης των πραγμάτων και απόδοσης της ταυτότητάς τους κάτι που απορρέει από την ίδια την γνώση του εαυτού μας και την τοποθέτησή μας ως προς αυτά.

5.3 Ψηφιακή πόλη και Επικοινωνία

Σε σχέση με το κεντρικό ερώτημα γύρω από τη φύση της ψηφιακής πόλης και αν τελικά αποτελεί σύστημα αντικειμένων ή σύστημα πράξεων ή και τα δύο, σε αυτό το σημείο πιστεύουμε ότι θα ήταν χρήσιμο να εισάγουμε μια εξίσου σημαντική παράμετρο στο αναλυτικό μας πλαίσιο που δεν είναι άλλη από αυτή της επικοινωνίας.

Τι σημαίνει όμως αυτό; Ουσιαστικά η επικοινωνία είναι ο τρόπος με τον οποίο συνδέονται λειτουργικά και νοηματικά τα επιμέρους στοιχεία της πόλης. Είναι μια δυνατότητα του χώρου να συνδέει τα επιμέρους συστήματα πράξεων και αντικειμένων μεταξύ τους, το υλικό με το άυλο προκειμένου η σχέση τους να υπάρξει και να λειτουργήσει. Αυτό φυσικά γίνεται με πολλούς τρόπους και σε διαφορετικά επίπεδα. Η επικοινωνία σχετίζεται αρκετά και με τον χρόνο και έτσι θα μπορούσαμε να πούμε ότι λειτουργεί έχοντας αντίστοιχη αξία με αυτή της μνήμης και της λογικής για τη διεξαγωγή νοήματος σε οποιαδήποτε πράξη.

Αποσαφηνίζοντας περαιτέρω την έννοια της επικοινωνίας θα αναφερθούμε σε κάποια παραδείγματα προκειμένου να γίνει πιο κατανοητή. Όταν θέλουμε να μετακινηθούμε από ένα μέρος σε ένα άλλο σε μια γνωστή ή άγνωστη περιοχή κάνουμε χρήση συστημάτων αντικειμένων και πράξεων με στόχο να φτάσουμε στον προορισμό μας. Είτε ακολουθούμε πινακίδες στο φυσικό χώρο, είτε διαβάζουμε ένα χάρτη, κάνοντας έτσι χρήση συστημάτων αντικειμένων είτε ρωτάμε για το σωστό δρόμο περαστικούς, είτε ανακαλούμε από τη μνήμη μας τη διαδρομή κάνοντας έτσι χρήση συστημάτων πράξεων. Σε κάθε περίπτωση γίνεται το εξής: Αναζητούμε την πληροφορία που θα μας οδηγήσει στον προορισμό μας

σε αντικείμενα και σχέσεις που πιστεύουμε ότι την περιέχουν, και μάλιστα έτσι που να μας δίνεται όσο πιο αποτελεσματικά γίνεται, και αφού την αξιολογήσουμε αναπροσαρμόζουμε ή όχι την πορεία μας.

Αν σε ένα χώρο η πληροφορία που ρέει στα αντικείμενα και τις πράξεις δημιουργεί αποτελεσματική επικοινωνία ανάμεσά τους τότε αναπτύσσεται εμπιστοσύνη και ισχυροί δεσμοί που κρατάνε το σύστημα του χώρου αυτού ικανό να διαγωνίζει την ύπαρξή του. Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας σίγουρα είναι ένα μεγάλο ζήτημα και με πολιτικές προεκτάσεις.

Εδώ γίνεται φανερό ότι η επικοινωνία εξαρτάται από τα μέσα και τον τρόπο χρήσης τους ανάλογα με τον τόπο και το χρόνο άρα και τον πολιτισμό και την κοινωνία που τα παράγει και αποτελεί μέρος της.

Η αποτελεσματική επικοινωνία είναι κάτι που αξιολογείται ανάλογα με το αξιακό σύστημα που της δίνει κάθε κοινωνία σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Σίγουρα κρίνεται και από το αποτέλεσμα αλλά κι αυτό με τη σειρά του αποτελεί μέρος της τελευταίας.

Ας μιλήσουμε για το σήμερα. Η εποχή προστάζει ταχύτητα, παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα, καινοτομία. Κάθετί λοιπόν που εξυπηρετεί τα παραπάνω και τα επιφέρει σαν αποτελέσματα μπορεί να θεωρείται χρήσιμο επικοινωνιακά ή ότι έχει λειτουργήσει με όρους αποτελεσματικής επικοινωνίας ως προς τα μέρη του συνολικού συστήματος. Αυτό όμως σε σχέση με το σήμερα και τους όρους της παγκοσμιοποίησης.

Παραμένει όμως κρίσιμο το ζήτημα της εμπιστοσύνης. Είδαμε και στο πρώτο κεφάλαιο ότι μετά την βιομηχανική επανάσταση ο σχεδιασμός διέγραψε έναν πλήρη κύκλο χωρίς να καταφέρει να λύσει τα προβλήματα στις αστικές κοινωνίες και σήμερα η αστικοποίηση προχωρά με ταχείς ρυθμούς, σχεδόν το 80% του παγκόσμιου πληθυσμού θα ζει σε πόλεις, σε ένα ολοένα υποβαθμιζόμενο περιβάλλον που θα πρέπει να μοιραστούμε όλοι. Πώς θα εμπιστευτούμε ένα σύστημα που δεν λύνει τα προβλήματα και επιπλέον δημιουργεί μεγαλύτερα; Πώς θα ζήσουμε σε ένα περιβάλλον με το οποίο δεν επικοινωνούμε ή επικοινωνούμε μόνο μέσω της λειτουργίας κάποιου διαμεσολαβητικού τεχνολογικού μέσου;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΨΗΦΙΑΚΗ ΠΟΛΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΟΔΟΜΟΥ

Με βάση τα όσα συζητήσαμε μέχρι τώρα καταλήγουμε σε ορισμένες διατυπώσεις. Σε ότι αφορά τη λειτουργία της ψηφιακής πόλης ως υλικό αντικείμενο πρέπει να πούμε ότι αποτελεί ένα από τα κυρίαρχα τεχνικά μέσα εμπορευματοποίησης της εικόνας της πόλης. Σε ότι αφορά τη λειτουργία της ως σύστημα πράξεων έχει αυξήσει την επικοινωνία αλλά με τρόπο εκλεκτικό και όχι βαδίζοντας προς την ηλεκτρονική δημοκρατία. Μπορεί οπότε ο όρος της ψηφιακής πόλης να είναι υπό διαμόρφωση στην παγκόσμια βιβλιογραφία αλλά το ίδιο δείχνει να γίνεται και στην πράξη με διαφορετικές και ποικίλες προσεγγίσεις ως προς την εφαρμογή. Πρέπει όμως με απόλυτη βεβαιότητα να μπορούμε να απαντήσουμε στο αν τελικά με την αλλαγή της εποχής άλλαξαν και τα αντίστοιχα προβλήματα που υπήρχαν ήδη. Για άλλη μια φορά είναι στόχος το κέρδος στη show biz των πόλεων με τους ήδη ευνοημένους να ευνοούνται περισσότερο και να οξύνεται η κοινωνική πόλωση απλά η φύση του ψηφιακού αποτελεί από μόνη της ικανή συνθήκη για τη σύγχυση και την υποτιθέμενη νέα φύση των πραγμάτων.

Ο Aurigi υποστηρίζει ότι τέτοιες εφαρμογές δεν ήταν αποτέλεσμα αστικού σχεδιασμού αλλά πολιτικών και επιχειρηματιών ενώ όλες αυτές τις αναλογίες των ψηφιακών πόλεων με τις φυσικές πόλεις που αντιπροσωπεύουν έχουν πολύ λίγο μελετηθεί και χρειάζεται μια πιο ολιστική προσέγγιση (Aurigi A.: 2005 13-14). Είναι τα ζητήματα διαφορετικά ή ίδια με πριν ένα αιώνα απλά με διαφορετικό τρόπο αποδοσμένα; Είναι ικανός ο σχεδιασμός να απαντήσει στα ζητήματα της νέας εποχής και με ποιο τρόπο; Ποιο θα πρέπει να είναι το περιεχόμενο της στρατηγικής που θα ακολουθήσουμε; Τι έχει τελικά να μας προσφέρει επιπλέον η ψηφιακή πόλη με βάση τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε;

6.1 Επιπτώσεις της ψηφιακής πόλης στον αστικό χώρο

Στο υλικό επίπεδο:

Τα νέα οικονομικοτεχνικά δεδομένα σίγουρα μεταβάλλουν τη φυσιογνωμία των πόλεων. Εντούτοις, όμως, οι επιπτώσεις δεν είναι ίδιες για όλους τους τόπους και τους πληθυσμούς. Εάν δεν ακολουθήσουμε κατάλληλες πολιτικές για την ευεργετική ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στην πόλη, η διεύρυνση του ψηφιακού χάσματος θα οδηγήσει τις ήδη κοινωνικά διαφοροποιημένες γειτονιές των πόλεων σε νέκρο και με τον ακόλουθο σχηματισμό μαύρων τρυπών ή και μαύρων πελαγών γύρω από νησιά αστικής ζωτικότητας, υψηλής τεχνολογίας, αναψυχής και έντονης οικονομικής δραστηριότητας.

Στην προσπάθεια, των τελευταίων δεκαετιών, των ευρωπαϊκών πόλεων για αναζωογόνηση και ανάπλαση διάφορων γειτονιών και ευρύτερων τμημάτων των πόλεων αυτό θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη ακόμα και με τη νέα τεχνολογία ως κύριο κίνητρο και εργαλείο ανάπλασης και επαναπροσδιορισμού του αστικού χώρου με πολιτικές που θα προσεγγίζουν λύσεις με βάση την τοπικότητα, τις κοινωνικές σχέσεις, το κοινωνικό προφίλ και τις ανάγκες των κατοίκων ώστε να ενταχθούν στις νέες κοινωνικοτεχνικές εξελίξεις.

Στο άυλο επίπεδο:

Η αμερικανική εταιρεία Intel που ειδικεύεται στη διάθεση νέων τεχνολογιών στην παγκόσμια αγορά ήδη πουλάει πακέτα τεχνολογίας και οργάνωσης σε αμερικανικές τοπικές κυβερνήσεις για την δημιουργία ψηφιακών κοινοτήτων όπου οι κάτοικοι τους θα απολαμβάνουν οικονομική ζωτικότητα, ασφάλεια, δημοτικές υπηρεσίες στο σπίτι και τη δουλειά έτσι ώστε να αισθάνονται *«ότι οι φόροι τους αξιοποιούνται με τον καλύτερο τρόπο από την κυβέρνηση»*. Σαφώς και η εν λόγω εταιρεία δεν αναφέρεται στη δημοκρατία και την κοινωνική επικοινωνία αλλά σίγουρα δεν μπορεί να μιλάει για κοινότητα.

Κοινότητα δεν είναι μόνο η ομάδα, η γειτονιά και οι σχέσεις αφηρημένα, όχι οποιαδήποτε γειτονιά και οποιοσδήποτε σχέσεις. Στην κοινότητα βασικό ρόλο παίζει ο χρόνος, ο αργός χρόνος, η μνήμη, η συνέχεια διαφορετικά θα πρέπει για

παράδειγμα να θεωρήσουμε κοινότητες και το σύνολο των 'ψηφιακών παρουσιών' των ανθρώπων που μπορεί να συμμετάσχουν στιγμιαία σε μια συζήτηση στο διαδίκτυο χωρίς δέσμευση να ξαναβρεθούν στον ίδιο δικτυακό τόπο (<http://www.bristol.ac.uk/sps/cnrpaperspdf/cnr25pap.pdf#search=%22E-Neighbourhoods%22>). Κοινότητα είναι ουσιαστικές κοινωνικές σχέσεις, άρρηκτα συνδεδεμένες με το άμεσο περιβάλλον, δομημένο και μη, απ' όπου αντλούμε ενέργεια για ζωή και δημιουργία και την επιστρέφουμε σε πράξη αντίστοιχης γενναιοδωρίας εξυπηρετώντας την συλλογική ευημερία μέσα από την ενσωμάτωση και όχι τον αποκλεισμό, τη συνοχή και όχι την ανισότητα. Η διατύπωση της intel που συνοδεύεται και από σχετικό video περιγράφει τη ζωή ανθρώπων μεσαίας αστικής καταγωγής που ζουν σε προάστιο και εργάζονται στο κέντρο. Από αυτόν τον κόσμο της τεχνολογικής ευδαιμονίας μάλλον έχει παραλείψει ένα τεράστιο κομμάτι της αστικής πραγματικότητας.

Στην πόλη New Songdo, που προαναφέραμε παραπάνω, η επίσημη γλώσσα θα είναι τα αγγλικά ενώ η πόλη τοποθετείται στην Νότια Κορέα και επιπλέον η αρχιτεκτονική βασίζεται σε αντιγραφές διεθνώς αναγνωρισμένων κτιρίων. Άλλη μία από τις επιπτώσεις λοιπόν θα είναι και πολιτισμική. Η συγκεκριμένη περίπτωση δείχνει πολύ καθαρά την εξαγωγή για άλλη μια φορά μιας ισοπεδωτικής κουλτούρας καθαρά δυτικού τύπου κάτι που ήδη γίνεται λόγω της παγκοσμιοποίησης σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο και έχει κλονίσει σε μεγάλο βαθμό την αυθεντικότητα της αστικής ζωής σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη.

6.2 Σχεδιασμός και Στρατηγική

Το Όραμα

Η ύπαρξη κάθε στρατηγικής υποδηλώνει την ύπαρξη κάποιου στόχου. Χωρίς την ύπαρξη του στόχου δεν μπορούμε να χαρακτηρίσουμε μια σειρά ενεργειών ικανές να αποτελέσουν βήματα στρατηγικής.

Για να κατακτήσουμε ένα στόχο ως συλλογικότητα υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις που ενορχηστρωμένα και συντονισμένα και όχι μεμονωμένα μπορούν να λειτουργήσουν προς αυτή την κατεύθυνση:

Να επιθυμούμε συλλογικά να τον επιτύχουμε

Να μπορούμε να τον επιτύχουμε με συλλογική δουλειά

Να πιστεύουμε συλλογικά ότι μπορούμε να τον επιτύχουμε

Να εργαστούμε συλλογικά για να τον επιτύχουμε

Ο στόχος δεν είναι τίποτε άλλο από ένα όραμα που μας τοποθετεί συνήθως σε μια μελλοντική κατάσταση. Βέβαια άπαξ και υπάρξει ο συγχρονισμός των παραπάνω προϋποθέσεων ο χρόνος αποκτά διαφορετική διάσταση και το μέλλον επιστρέφει στο παρόν.

Η ιστορία έχει δείξει ότι μεγάλα κοινωνικά σχήματα έχουν κάνει απόπειρες με βάση κάποιες από τις τέσσερις προϋποθέσεις. Όσο κι αν φαίνεται παράξενο ως προς την επανάληψη του ιστορικού σφάλματος οι μονοδιάστατες προσεγγίσεις λειτούργησαν πάντα σαν Οιδίποδες, με το ένα μόνο μάτι ανοιχτό. Γι'αυτό και βρήκαν φριχτό τέλος.

Τι πρέπει να θέλουμε συλλογικά; Η απάντηση έχει να κάνει ουσιαστικά με το τι είμαστε.

Τι είμαστε; Είμαστε και υλικοί και άυλοι, βάρβαροι και πολιτισμένοι (Mežtrović S.:1993, *passim*). Έχουμε και υλικές ανάγκες και άυλες. Δεν αρκούν μόνο οι υλικές ικανοποιήσεις για να είμαστε ευτυχισμένοι χρειάζονται και οι άυλες. Πέρα από κοσμολογικές θεωρίες, πολιτικές πεποιθήσεις ή ταπεινά ένστικτα θεωρώ λογικό το εξής, προκειμένου να υπάρξει όχι κάποιας μορφής σωτηρία ή ευτυχία ως τελικό στάδιο παρά μονάχα μια συνέχεια στους αέναους κύκλους της ζωής :

Να ζούμε σε ισορροπία με τη φύση

Να ζούμε σε ισορροπία με τους άλλους

Τι σημαίνει ισορροπία;

Ζω σε ισορροπία με τη φύση σημαίνει ζω έτσι ώστε να προσαρμόζω τη δραστηριότητά μου ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των πόρων που έχω στο περιβάλλον μου χωρίς να του δημιουργώ επιπλοκές και ενισχύοντας τις διαδικασίες ανανέωσής τους.

Ζω σε ισορροπία με τους άλλους σημαίνει ότι ζω έτσι ώστε να υπάρχει αμοιβαίος σεβασμός στο γεγονός ότι θέλουμε και οι δύο να αναπτύξουμε τις δραστηριότητές μας σε ένα περιβάλλον που μοιραζόμαστε και συνεχώς δημιουργούμε θεσμούς διαπραγματεύσεων, συναίνεσης και συνεργασίας για την επίτευξη του πρώτου στόχου.

Οι παραπάνω προσωπικές προσεγγίσεις βασίζονται στο εξής επιχείρημα:

Το να θέλουμε και να εργαζόμαστε προς το στόχο του πλούτου και της κατανάλωσης εμπεριέχει φυσικά την κατάληξη στο παράλογο διότι σαν σχήμα δεν έχει κάποιο όριο σε αντίθεση με την διάρκεια μιας ανθρώπινη ζωής και τον αριθμό των πόρων στον πλανήτη μέσα σε αυτή τη διάρκεια. Ένας άνθρωπος που θέλει να κατακτήσει απόλυτο πλούτο, εξουσία και έλεγχο της ζωής των ανθρώπων μόνο από θάνατο φυσικό ή κοινωνικό μπορεί να σταματήσει πόσο μάλλον αν αποτελεί συλλογική επιθυμία. Θεωρητικά όλος ο πλανήτης ή το σύμπαν δεν είναι αρκετά για να σταματήσουν την απληστία ή την εξουσία. Και οι δύο τρέφονται από το μέγεθος γι αυτό και είναι άπειρες. Γι'αυτό και πρέπει να περιορίζονται και να ελέγχονται από τους κοινωνικούς θεσμούς.

Το να θέλουμε όμως να ζούμε έτσι ώστε και οι επόμενες γενιές να απολαμβάνουν τη ζωή στον πλανήτη με υγιείς περιβαλλοντικές συνθήκες και όρους κοινωνικής συνοχής αποτελεί ένα σχήμα που τουλάχιστον δεν δίνει ένα αυτοκτονικό τέλος στον πλανήτη από τον εγωισμό των ανθρώπων.

6.4 Η ψηφιακή πόλη και το όραμα της αειφορίας

Θεωρούμε επιτακτική ανάγκη να συζητήσουμε και να καλωσορίσουμε σαν παγκόσμια κοινότητα τις παραπάνω θέσεις διαφορετικά οι επιπτώσεις από τα σημερινά πρότυπα (θα έχουν και έχουν ήδη) σοβαρό αντίκτυπο για όλους.

Εδώ και αρκετό καιρό γίνεται λόγος για την αειφορία και τη βιώσιμη ανάπτυξη αλλά φαίνεται ότι ο τρόπος με τον οποίο ο κάθε οργανωτικός σχηματισμός που θεωρεί ότι την εφαρμόζει δεν είναι τέτοιος που να διατηρεί σωστές αποστάσεις από την κυρίαρχη ιδεολογία αλλά μάλλον συμβιβαστικές, γι' αυτό και δεν γίνεται ικανός φορέας ουσιαστικής αλλαγής των πραγμάτων.

Εδώ λοιπόν φτάνουμε στο σημείο να αναρωτηθούμε κατά πόσο μπορεί η ψηφιακή πόλη να συνεισφέρει στην επίτευξη του στόχου ή να μας κάνει να κινηθούμε προς την εντελώς αντίθετη κατεύθυνση.

Αν ζούσαμε ήδη σε έναν κόσμο κοινωνικής ενότητας και αλληλεγγύης και υγιούς περιβάλλοντος θα την χρειαζόμασταν; Τι θα μας προσέφερε παραπάνω; Σε τι θα εξυπηρετούσε την προώθηση του παγκόσμιου οράματος για τη διαβίωση στον πλανήτη; Και για να μην πάμε ίσως τόσο μακριά, πόσο ως έννοια αλλάζει τη συνείδηση του σύγχρονου ανθρώπου και τι σημαίνει αυτό στην πράξη;

104639945 1.
68 064064040 231.
2890 627975272 0440
5034 231444775 3212
08490 493390597 0392
55259 **SYSTEM FAILURE** 4103
89796 323930360 5289
20072 519678244 3404
3016 030052479 0217
637 759785653 3434
92 442076486 624
604033333 0

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΕΙΚΟΝΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΠΟΛΗ

(Παρατηρητής): -Πιστεύετε ότι ο όρος Ψηφιακή Πόλη αποτελεί τον πλέον αντιπροσωπευτικό για να περιγράψει το νέο περιβάλλον που δημιουργείται με την ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών των τηλεπικοινωνιών?

(Νέος Επιστήμονας): Η ψηφιακή πόλη μέσα από πολλούς άλλους όρους όπως η εικονική πόλη, η e-πόλη, η ηλεκτρονική πόλη, η κυβερνοπόλη, η καλωδιακή πόλη (Blowers A., Hamnett C., Sarre P.:1987, 56) κλπ αποτελεί μία από τις λεκτικές αποδόσεις των εξελίξεων που βιώνουμε σήμερα στο αστικό περιβάλλον κυρίως με την ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών στον τριτογενή τομέα. Η ψηφιακή πόλη αποτελεί ένα δυναμικό και συνεχώς εξελισσόμενο 'χώρο' στον οποίο παράγεται και καταναλώνεται πλούτος. Αν την εξετάσουμε με την μέχρι τώρα μορφή της σίγουρα θα διαπιστώσουμε την άμεση προέλευσή της από τον κυβερνοχώρο στον οποίο και εντοπίζεται. Ως τέτοια δεν μπορεί ακόμα παρά να αποτελεί μέρος αυτών των νέων τεχνολογιών και όχι ευρύτερη ή ενοποιητική έννοια. Ίσως, πιο εύστοχη απόδοση τέτοιων εφαρμογών, όπως η ψηφιακή πόλη, με συνολικότερο χαρακτήρα και φυσική υπόσταση να αποτελεί η Τηλέπολη, η Μετάπολη, η Παγκόσμια Πόλη ή η Γενική Πόλη κι αυτές, όμως, ακόμα ενέχουν στον ορισμό τους μια διάθεση, μία τάση προς κάποια μορφή απροσδιόριστη στη γενικότερη κουβέντα για τις μεταβιομηχανικές μητροπόλεις χωρίς να περιλαμβάνουν στην εννοιολογική τους έκταση μικρές και μεσαίου μεγέθους πόλεις. Σίγουρα, όμως, ο όρος περιγράφει το ψηφιακό περιβάλλον στο οποίο, μέσω του διαδικτύου και της διάδρασής του με άλλα μέσα τηλεπικοινωνίας όπως το κινητό τηλέφωνο, πραγματοποιούνται πλέον αρκετές από τις δραστηριότητες της σύγχρονης μητρόπολης όπως η κίνηση κεφαλαίου, η εργασία, η διασκέδαση, η εκπαίδευση. Προσωπικά, θεωρώ ότι η ψηφιακή πόλη αποτελεί έναν νέο χώρο, όχι αμιγώς ψηφιακό, σχεδιασμένο από τον ύστερο καπιταλισμό για τεράστια παραγωγή

πλούτου και κατανάλωση με σχετικά μικρό κόστος και κατ' επέκταση με μεγάλα περιθώρια κέρδους. Ακόμα όμως, ούτε ως προς τη δομή της ούτε ως προς τη λειτουργία και οργάνωσή της μπορεί να ανταποκριθεί στον ορισμό της πόλης ως γνήσια μεταφορά της. Σίγουρα αποτελεί ένα νέο πεδίο έντονης οικονομικής δραστηριότητας.

(Παρατηρητής): -Τι είναι η ψηφιακή πόλη, τότε, κάτι αφηρημένο?

(Νέος Επιστήμονας): Ο όρος ψηφιακή πόλη είναι ένας νέος όρος, που η εισαγωγή του στην επιστήμη και την καθημερινή δραστηριότητα των ανθρώπων, που χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες, στη δουλειά ή τον ελεύθερο χρόνο τους, ουσιαστικά απορρέει από το γενικότερο φαινόμενο ψηφιακοποίησης, όπως λέγεται, των οικονομιών του ανεπτυγμένου δυτικού κόσμου και κατ' επέκταση της εμφάνιση του νέου λεξιλογίου που αυτό συνεπάγεται. Ενδιαφέρον, φυσικά, έχει η εξέταση του κατά πόσο ένα νέο λεξιλόγιο έρχεται να εκφράσει και μία νέα συντακτική πραγματικότητα. Σίγουρα η πραγματικότητα αλλάζει. Πάντα, όμως, οφείλουμε να είμαστε σε θέση να απαντήσουμε στο αν η αλλαγή γίνεται στην ουσία των πραγμάτων, στη δομή τους δηλαδή, ή στη μορφή τους έχοντας συνεχώς υπόψη και τη σχέση δομής και μορφής. Μιλώντας για την ψηφιακή πόλη εύκολα δημιουργούμε συνειρμούς σχετικά με την εικονική πραγματικότητα, την εικονικότητα, το διαδίκτυο, την ηλεκτρονική κοινωνία γνήσια τέκνα της Εποχής της Πληροφορίας και της επανάστασης που έφεραν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές στις διάφορες μορφές τους στον ανεπτυγμένο δυτικό κόσμο. Είναι η ψηφιακή πόλη μια φανταστική πόλη; Είναι μια ουτοπική πόλη;

Η ψηφιακή πόλη, αν η σύγχρονη πραγματικότητα δημιουργεί όσο ποτέ άλλοτε συνθήκες ουτοπίας, είναι η πόλη που ζεις από τον καναπέ σου. Η ψηφιακή πόλη είναι απόσπασμα της Μετάπολης, είναι κλαδί της Τηλέπολης, είναι μέρος της Γενικής Πόλης, είναι το διαφημιστικό πρόσωπο-μοντέλο της Παγκοσμιούπολης. Είναι ένα άπειρο α-χωρικό ηλεκτρονικό χωράφι που λειτουργεί σαν μια νέα περιοχή επέκτασης του οικονομικού – διοικητικού κέντρου της μεταβιομηχανικής πόλης. Είναι ο νέος τρόπος αποίκησης του ψηφιακού χώρου, χωρίς υπερβολή, η

νέα αποικιοκρατική ιμπεριαλιστική πολιτική του καπιταλισμού στον ψηφιακό χώρο και όχι απλά η 'αστικοποίησή' του. Αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό αν ρίξει κάποιος μια ματιά στο είδος της πληροφορίας που περιέχεται στην ιστοσελίδα μιας πόλης: ηλεκτρονικό εμπόριο, πού θα φας, τι θα δεις, πού θα διασκεδάσεις...

Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι χρησιμοποιούμε τον όρο ψηφιακή πόλη για να δηλώσουμε την ύπαρξη μιας τοποθεσίας στον κυβερνοχώρο, δηλαδή μιας ιστοσελίδας, όπου απαντώνται σε μικρό ή μεγάλο βαθμό πληροφορίες για την αντίστοιχη φυσική πόλη σχετικές με ορισμένα οικονομικά, κοινωνικά, πολιτικά, πολιτιστικά, γεωγραφικά και άλλα δεδομένα της φυσικής πόλης σε ψηφιακή μορφή. Η ψηφιακή πόλη, άλλοτε γίνεται περισσότερο αντιληπτή ως η επέκταση αστικών χωρικών οικονομιών και κοινωνικών θεσμών σε νέες εικονικές περιοχές ή ως η συγκέντρωση ψηφιακών προϊόντων και πηγών πληροφορίας αξιοποιήσιμες για συλλογική χρήση. Ουσιαστικά, πρόκειται για την ψηφιακή εκπροσώπηση της πόλης στο διαδίκτυο και αυτό δεν μπορεί παρά να σημαίνει ότι ένας μέρος, αυτό που είναι τεχνολογικά ψηφιοποιήσιμο και μόνον αυτό, λαμβάνει ψηφιακή παρουσία ως απόσπασμα μιας λειτουργίας ή λειτουργιών της φυσικής πόλης. Ας μην περιοριστούμε όμως σε αυτό. Η νέες τεχνολογίες και οι εφαρμογές τους χαρακτηρίζονται από μεγάλη διεισδυτικότητα σε πολλές πτυχές της καθημερινότητας οπότε πρέπει να περιμένουμε ακόμα περισσότερα όσο οι υπολογιστές και οι υποδομή τους θα γίνονται μικρότεροι, αόρατοι και εμείς θα εξαρτόμαστε όλο και περισσότερο από αυτούς για να συμμετέχουμε στην πραγματικότητα της αστικής ζωής. Υπό αυτή την έννοια, η ψηφιακή πόλη ξεπερνά το επίπεδο της ιστοσελίδας και της αφηρημένης άχωρικής έννοιας και αφορά γενικότερα στην πόλη όπου άνθρωποι και πληροφορία κινούνται στο αστικό σύστημα μέσα από νέες σχέσεις κοινωνίας, τεχνολογίας, πόλης.

(Παρατηρητής): -Με την ανάδυση του κυβερνοχώρου και της εικονικής πραγματικότητας θεωρείτε ότι συμπαρασύρεται η 'πραγματική πραγματικότητα', ότι επέρχεται και το τέλος των πόλεων και της ζωής των ανθρώπων όπως τη γνωρίζουμε, και επιβεβαιώνονται τα χειρότερα σενάρια εφιαλτικών ουτοπιών όπως έχουν οραματιστεί οι θεωρίες επιστημονικής φαντασίας στη λογοτεχνία, τον κινηματογράφο...

(Νέος Επιστήμονας): Αυτό έχει να κάνει αρκετά με τί θεωρούμε εικονικό χώρο ή δυνητικό χώρο, χρόνο και πραγματικότητα. Ας ξεκαθαρίσουμε λίγο τις έννοιες. Ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε την πραγματικότητα σχετίζεται με επιστημονικά, κοινωνικά και φιλοσοφικά κριτήρια. Με την επικράτηση ενός από τα τρία ή την συνύπαρξή τους μέσα στο άτομο και την κοινωνία. Στα επιστημονικά συγκαταλέγω κάθε απόπειρα ερμηνείας των γεγονότων που λαμβάνουν χώρα στη ζωή ενός ανθρώπου με βάση τη λογική και την παραδεδομένη με επιστημονικό τρόπο γνώση, φυσικά και με την πιθανότητα λάθους ή ατέλειας που αυτή μπορεί να περικλείει. Στα κοινωνικά αναφέρομαι στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε πολιτισμού, κοινωνικής τάξης, μορφωτικού επιπέδου, οικογενειακού περιβάλλοντος, πολιτικών πεποιθήσεων που καθορίζουν τη στάση του ατόμου στην ζωή του. Τέλος, στα φιλοσοφικά συγκαταλέγω τις θεολογικές και άλλες κοσμοθεωρίες ή θρησκευτικές πεποιθήσεις και προλήψεις του κάθε ανθρώπου.

Μέσα από όλα αυτά τα κριτήρια διαμορφώνεται μια τελική εικόνα από κάθε άνθρωπο για κάθε τι που τον περιβάλλει και συμβαίνει γύρω του. Μέσα από αυτά τα επίπεδα διαμορφώνεται η άποψή του για την πραγματικότητα, επιλέγεται η θέση από την οποία την θεωρεί και την ερμηνεύει. Άρα, αν διαφορετικές στάσεις σημαίνουν και άλλες πραγματικότητες σίγουρα δεν υπάρχει μία κ μοναδική πραγματικότητα ή αλλιώς υπάρχουν διαφορετικές πραγματικότητες που μπορούν να γίνουν αντιληπτές με διαφορετικά μέσα ή υπάρχει μία συνολική πραγματικότητα που τα επιμέρους τμήματά της γίνονται αντιληπτά με διαφορετικούς τρόπους.

Σε κάθε περίπτωση, αυτό που αντιλαμβανόμαστε με το νου και τις αισθήσεις μας μπορούμε να πούμε ότι έχει εκ των πραγμάτων κάποιους περιορισμούς ή κάποιο σφάλμα ολιστικότητας ή ολοκληρωτικότητας.

Πολλοί υποστηρίζουν ότι η εικονική πραγματικότητα είναι άμεσα συσχετισμένη με τη φαινομενική πραγματικότητα και όχι με την αληθινή ή απτή και καθημερινή. Καθετί, βέβαια, θεωρώ ότι έχει και βαθύτερες προεκτάσεις όπως και πολλαπλά νοήματα. Χωρίς να προβάλλω ένα επιχείρημα-θιασώτη κάθε προηγμένου τεχνολογικού επιτεύγματος θεωρώ ότι η εικονική πραγματικότητα δεν έχει να κάνει μόνο με τον κυβερνοχώρο και τις αναπαραστάσεις που διεγείρουν τις αισθήσεις, κυρίως την όραση όπως και την ακοή, μέσω του ανάλογου τεχνικού εξοπλισμού. Αν ο κυβερνοχώρος είναι ο χώρος ροής της πληροφορίας, γενικότερα, η εικονική πραγματικότητα αποτελεί την αντίστοιχη ερμηνεία αυτής της μορφή ύπαρξης. Την πληροφορία ονομάζω μορφή ύπαρξης όχι με την έννοια της συνειδητότητας (σκέφτομαι άρα υπάρχω) αλλά με την πιθανότητα, δυνατότητα ύπαρξης όπως αντίστοιχα συμβαίνει με την ύλη ή την ενέργεια. Αυτή, λοιπόν, η πραγματικότητα, πιο ρευστή ακόμα και από μια ζωντανή εικόνα και πιο ταχεία από ένα κινηματογραφικό πλάνο, συσχετίζεται και με την ανώτερη λειτουργία της σκέψης και την παραγωγή φαντασιακών καταστάσεων, συνειρμών της μνήμης καθώς και κάθε δημιουργική σύνδεσή τους. Οι εικόνες που δημιουργούνται στον ανθρώπινο νου έχουν ισχυρή συμβολική και σημειολογική βαρύτητα και ρέουν σε ένα χωροχρόνο, δυνητικό χωροχρόνο, αποκτώντας πληροφοριακή σύσταση. Αυτός είναι ο δυνητικός εικονικός χώρος με μια ευρύτερη έννοια. Και από αυτόν ξεπηδούν πιθανές-δυνατές πραγματικότητες. Και υπάρχει σε κάθε πράξη επικοινωνίας μεταξύ οποιουδήποτε πομπού και δέκτη ή καλύτερα επικοινωνιακού μέσου. Είτε αυτή η επικοινωνία είναι τεχνική είτε πολιτισμική είτε διαισθητική είτε τηλεπαθητική...

Με αυτήν την έννοια ο εικονικός χώρος όπως ο χώρος των Ιδεών του Πλάτωνα, ήταν πάντα εκεί. Σήμερα, με κάποιες πρώτες απόπειρες τεχνολογικές όπως οι εφαρμογές της virtual reality ή του διαδικτύου μάς δίνεται η δυνατότητα να αντιληφθούμε πιο χειροπιαστά έναν τέτοιο χώρο, να δούμε πώς εμφανίζεται ένας ο παράλληλος κόσμος, να τον ποσοτικοποιήσουμε, να τον χαρτογραφήσουμε, να

τον απεικονίσουμε, να τον κατακτήσουμε γεγονός που αποδεικνύει ταυτόχρονα πόσο ρηχή είναι μια τέτοια προσέγγιση αν περιοριστεί σε αυτό. Το κύριο ερώτημα είναι σε αυτή την περίπτωση: μπορούμε να κατανοήσουμε και να βιώσουμε τη δυνητική πραγματικότητα μόνο με λογικό-τεχνικό-τεχνολογικό τρόπο ή κάνοντας κάτι τέτοιο της αποστερούμε κάθε σημασία και έτσι πέφτουμε στο κενό που έχουμε οι ίδιοι δημιουργήσει από άπειρα 0 και 1;

Η προσωπική μου άποψη είναι ότι η ανθρωπότητα στο σύνολό της δεν μπορεί να συλλάβει ακόμα τις δυνατότητες που κρύβονται πίσω ακόμα και από τη σημειολογία της ίδιας της έκφρασης 'εικονική πραγματικότητα' ή καλύτερα δυνητική πραγματικότητα. Και αυτό, γιατί, πρώτον, έχει προγραμματιστεί να λειτουργεί με όρους κατανάλωσης και ευδαιμονισμού και τα επακόλουθα σχήματα βίας, καταστροφής του περιβάλλοντος κλπ. Στα ίδια σχήματα πάντα ένα κομμάτι του πληθυσμού θα επιβιώνει εις βάρος κάποιου άλλου. Πάντα υπό τέτοιες συνθήκες θα υπάρχουν πόλεις όπως τις βιώνουμε με όλο τον κοινωνικό τους πλούτο. Πόλεις με την φυσική έννοια του όρου, γιατί πόλεις με την υπονοούμενη βαθύτερη ανάγκη για ένταξη σε κάποια μορφή μεγαλύτερη από εμάς συλλογικότητα, κοινότητα ή κοινωνία ή ομάδα ή οικογενειακό τύπο ή κοινωνικό δεσμό πιστεύω θα υπάρχει πάντα. Εξάλλου, η πόλη, ως αντίθεση της φυσικής απομόνωσης δίνει έντονη την αίσθηση της ζωντάνιας, της δραστηριότητας, του ρυθμού της ζωής (Blowers A., Hamnett C., Sarre P.:1987, 61-62).

(Παρατηρητής): -Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, πιστεύετε ότι η τεχνολογία είναι ηθικά και πολιτικά ουδέτερη και πώς αυτό επηρεάζει την πόλη, για να μπορέσουμε να αξιολογήσουμε τις τρέχουσες εφαρμογές της ψηφιακής πόλης? Πώς σχολιάζετε , δηλαδή, την παρακάτω άποψη του Τζέιμς Φον Κλέμπερερ, βασικού αρχιτέκτονα της ψηφιακής πόλης New Songdo στη Νότια Κορέα, σε πρόσφατη συνέντευξή του στον Ταχυδρόμο: « Νομίζω πως η τεχνολογία δεν αλλάζει την πόλη όσο νομίζουμε ότι θα την άλλαζε. Δεν αλλάζει μια πόλη αν κατασκευάζεις κτίρια με ψηφιακές προδιαγραφές»

(Νεός Επιστήμονας): Είναι δύσκολη η απάντηση σε αυτό το ερώτημα. Ένας άνθρωπος με όπλο έχει τη δυνατότητα να σκοτώσει πολύ περισσότερους ανθρώπους γρηγορότερα και από μεγαλύτερη απόσταση σε σχέση με κάποιον που κρατάει ένα ρόπαλο. Από την άλλη, με βάση τον επιστημονικό ντετερμινισμό, είναι αδύνατη η αποτροπή της τεχνολογικής προόδου.

Υπάρχουν άνθρωποι που φοβούνται την τεχνολογία και άλλοι που την αποθεώνουν. Σε ότι αφορά τον πολεοδομικό σχεδιασμό, αλλά και γενικότερα, πιστεύω ότι θα έπρεπε να δούμε κατά πόσο το αντικείμενο της πολεοδομίας, η πόλη δηλαδή, θα ιδωθεί από την ίδια την τεχνολογία και τους κατέχοντες αυτή και κυρίως από το σύνολο της κοινωνία, ως αντικείμενο διαχείρισης και επικράτησης εξουσίας ή ως πλαίσιο σκέψης και δράσης. Γιατί, είτε η τεχνολογία είναι ουδέτερη είτε όχι, σίγουρα δεν είναι οι επιλογές μας ως προς τη χρήση της. Και η παραπάνω απόφαση είναι σαφώς μια ηθικοπολιτική επιλογή στην οποία καλούμαστε να απαντήσουμε όλοι.

Στην πρώτη περίπτωση, κάθε νέα τεχνολογία, κυρίως ως μέσο επικοινωνίας και ενημέρωσης, θα δίνει σε κάθε πολιτική αρχή τη δυνατότητα επιτήρησης των πολιτών, ελέγχου όπως και χειραγώγησής τους μέσα από την κουλτούρα του θεάματος και των ΜΜΕ.

Στη δεύτερη, και εδώ συνδεόμαστε με τις προεκτάσεις της δυνητικής πραγματικότητας, μιλάμε όντως για ουσιαστική επικοινωνία με σκοπό τη δημιουργία ακόμα ουσιαστικότερης επαφής, την ανάπτυξη κοινωνικής ανεκτικότητας, άρση κάθε μορφής κοινωνικής αποξένωσης ή αλλοτρίωσης και μη νομίζετε ότι αναφέρομαι σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Μιλάω απλά για την κυκλοφορία ιδεών και ανθρώπων και τη δυνατότητα κυκλοφορίας ιδεών και ανθρώπων, για όσες και μόνο για αυτές που επιθυμούν αυτό, και όχι για την επικράτηση μιας και μοναδικής ισοπεδωτικής κουλτούρας. Όχι τουλάχιστον δια της βίας που επέρχεται από το πρώτο μοντέλο.

Πολλά όμως αλλάζουν. Όταν η κατοικία δέχεται τόση πληροφορία παύει να λειτουργεί με τον παραδοσιακό, ας πούμε τρόπο, οπότε και η ίδια η έννοιά της αλλάζει στη συνείδησή μας...όταν σε ένα καφέ ένας άνθρωπος στέλνει mail από το laptop ή το κινητό του για τη δουλειά του δουλεύει ή κάνει διάλειμμα για τον καφέ του; Στο μέλλον το τι θεωρούν οι άνθρωποι εργασία, αναψυχή και εστία θα είναι τελείως διαφορετικό από αυτό που έχουμε στο νου μας και αυτό θα έχει επιπτώσεις στη συνείδησή μας.

Το θέμα, λοιπόν, είναι να εξετάσουμε τι είδους άνθρωποι θα γίνουμε, με τι είδους συνείδηση, οπότε και ποιες θα είναι οι σχέσεις εξουσίας, ελέγχου, ισότητας κλπ δεδομένου ότι το τεχνολογικό μέσο επιδρά καθοριστικά στη συνολική μας προσωπικότητα και μη λησμονώντας το τι άνθρωποι θα θέλαμε να γίνουμε. Ο Gutenberg άλλαξε την παιδεία, την επιστήμη, την ισχύ, τις οικονομικές δομές και τον τρόπο αναπαραγωγής της κοινωνίας και στην ιστορική περίοδο που διανύουμε δεν είναι απολύτως εμφανές και σίγουρο πώς τα νέα μέσα πρόκειται να επηρεάσουν τον τρόπο που η κοινωνία συναλλάσσεται, εργάζεται, μαθαίνει και ζει (Tapscot D.: 1995,46).

Με αυτή την έννοια, θεωρώ ότι είναι κρίσιμο όπως είπε και ο David Farber, ο παππούς του διαδικτύου, σε πρόσφατη συνέντευξή του στο Βήμα να μην ελέγξουν ούτε οι πολιτικοί ούτε οι μεγάλοι κολοσσοί όπως η Google ή η Microsoft το διαδίκτυο διαφορετικά θα καταλυθεί η ελευθερία του (<http://tovimadolnet.gr/print.php?e=B&f=14873&m=H08&aa=1>). Οι τοπικές

κοινωνίες φέρουν τεράστια ευθύνη γι' αυτό, γιατί η ιστορία έχει δείξει και δείχνει καθημερινά τα αρνητικά αποτελέσματα του κεντρικού ελέγχου.

Δεν είμαι κατά της τεχνολογίας. Κάνω κριτική στο τεχνολογικό μέσο και κυρίως στην ετοιμότητα της κοινωνίας στο σύνολό της να ανταποκριθεί σε αλλαγές που απευθύνονται στο συνολικό ψυχισμό της. Εξάλλου, υπάρχουν πολλές συμπεριφορές και στάσεις απέναντι στην τεχνολογική πρόοδο από τους φουτουριστές που υποκλίνονται μπροστά στις μηχανές μέχρι τους 'σύγχρονους προτογονιστές' που επιμένουν ότι κάθετί που γίνεται στο χέρι με βάση παράδοση αιώνων, χωρίς την επέμβαση μιας μηχανής, είναι και καλύτερο.(Walker A.:1997, 209). Πιστεύω ότι ένας κόσμος με υπολογιστές και αντίσκηνα είναι πιο επιθυμητός από έναν που περιλαμβάνει μόνο μία από τις δύο επιλογές. Προς το παρόν, αυτό που επικρατεί είναι το άγχος και ο πανικός στις μεταμοντέρνες κοινωνίες και οι άνθρωποι κινούνται ανάμεσα σε αισθήματα έκστασης και τρόμου καθώς οι εμπειρίες προσομοίωσης και πραγματικότητας θολώνουν την πνευματική οπτική τους διαύγεια (Walker A.:1997, 211). Εντούτοις, αν δούμε το διαδίκτυο ως μέσο που η φωνή κάθε ανθρώπου μπορεί ισότιμα να ακουστεί θα πρέπει να δουλέψουμε προς αυτή την κατεύθυνση για να φτάσει αυτή η τεχνολογία σε όλους και όλοι να μπορούν να την ελέγχουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1 Διαστάσεις

Η ψηφιακή πόλη είναι μια νέα πραγματικότητα για το σύγχρονο αστικό χώρο. Αποτελεί το νέο πρόσωπο των πόλεων που σιγά σιγά αρχίζει να αποκτά όλο και πιο συγκεκριμένη μορφή. Είναι η σύγχρονη πόλη που σε μικρό ή μεγάλο βαθμό έχει ενσωματώσει στις λειτουργίες της και στην καθημερινότητα των κατοίκων της τις νέες τεχνολογίες αυξάνοντας τις διαστάσεις της εμπειρίας της αστικής ζωής.

Από τη μεριά της τεχνολογίας η εξέλιξη είναι αδιαμφισβήτητη. Από τη μεριά των σχεδιαστών η αξιοποίησή της ή το αίτημα του προσανατολισμού της κατά τρόπο τέτοιο ώστε να επιλυθούν βασικά προβλήματα των πόλεων αποτελεί το ζητούμενο.

Πρέπει, όμως, πριν απ' όλα, να ξεκαθαριστεί το εξής: ότι τελικά η καλύτερη ζωή στην πόλη δεν πρέπει να είναι η δικαιολογία, το πρόσχημα, το άλλοθι για την προώθηση, από μέρους της αγοράς, των τοπικών αρχών και των σχεδιαστών, νέων τεχνολογικών προϊόντων προς κατανάλωση και κατ' επέκταση οικονομικής και μόνο ανάπτυξης στα πλαίσια μιας επιχειρησιακής αστικής πολιτικής. Αν η καλύτερη ζωή στην πόλη δεν αποτελέσει τον ένα, ουσιαστικό και πρωταρχικό στόχο για τους σχεδιαστές και την τοπική κοινωνία τότε δεν θα υπάρξει ως αποτέλεσμα ποτέ.

Οφείλουμε, οπότε, αρχικά, αφού υιοθετήσουμε τον παραπάνω στόχο, να διευκρινίσουμε τις διαστάσεις του, έπειτα να κάνουμε συγκεκριμένες προτάσεις επί αυτών σε σχέση με την υφιστάμενη πραγματικότητα και τέλος να εξετάζουμε διαρκώς κατά πόσο προωθούν αυτές οι προτάσεις και σε ποιο βαθμό την ικανοποίηση του στόχου.

Διαστάσεις του στόχου αποτελούν οι παρακάτω:

- 1. Η περιβαλλοντική διάσταση**
- 2. Η κοινωνική-πολιτική διάσταση**
- 3. Η πολιτιστική διάσταση**
- 4. Η τεχνολογική διάσταση**
- 5. Η οικονομική διάσταση**

Οι διαστάσεις αυτές αφορούν στο βιοτικό επίπεδο που απολαμβάνουν οι κάτοικοι των πόλεων και πρέπει να θεωρούνται αλληλοεξαρτώμενες και όχι ξεχωριστές όψεις της αστικής πραγματικότητας. Η σειρά με την οποία παρουσιάζονται, δε, αποτελεί και αξιολογική σειρά προτεραιότητας προσέγγισής τους από το προτεινόμενο σύνολο του σχεδιασμού και συσχετίζεται με την πίεση και τα ειδικά βάρη που παρουσιάζουν οι συνθήκες ζωής στην σύγχρονη πόλη.

Η πρώτη διάσταση έχει να κάνει με την αστική ζωή σε ένα υγιές αειφορικά βιώσιμο φυσικό περιβάλλον. Η καλύτερη ζωή στην πόλη δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς κατοίκους με ορθολογική περιβαλλοντική συμπεριφορά, κτίρια, δραστηριότητες και εμπειρίες που να προωθούν την στενότερη σχέση με τη φύση και το σεβασμό στους περιορισμένους φυσικούς πόρους που πρέπει να μοιραστούμε όλοι.

Η δεύτερη διάσταση έχει να κάνει με το διαρκές αίτημα για περισσότερη δημοκρατία σε όλες τις εκφάνσεις της δημόσιας ζωής. Στις μέρες μας αυτό έχει δύο σοβαρές προϋποθέσεις: το σεβασμό στη διαφορετικότητα και την ίση πρόσβαση σε όλες τις υποδομές της πόλης. Η πρώτη προϋπόθεση είναι αναγκαία για την επικοινωνία σε πολύπλοκες, σύνθετες κοινωνίες όπου είτε πρόκειται για τον κυβερνοχώρο είτε για τους δρόμους της πόλης οι άνθρωποι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν να βρίσκονται μαζί μέσα στο πλαίσιο της κοινής προσπάθειας για μια ενιαία και όχι κατακερματισμένη συλλογικότητα που κρύβεται πίσω από εύπορα ή εξαθλιωμένα γκέτο αναπαραγωγής σχημάτων φόβου, βίας και κατάκτησης του κέρδους. Η δεύτερη προϋπόθεση έχει να κάνει με θέματα παιδείας και επαρκούς πληροφόρησης. Η επιλογή των κατοίκων, για τη χρήση ή απόκτηση κάποιου 'αγαθού' που παρέχεται στην πόλη, είτε με ηλεκτρονικό τρόπο είτε με 'φυσικό', πρώτον εξαρτάται από την ύπαρξή του ή όχι, δεύτερον από την γνώση του τρόπου διάθεσής του, τρίτον από τις συνθήκες

διάθεσής του και τέταρτον από την ένταση και έμφαση προώθησής του από τους μηχανισμούς που το παράγουν και το διαθέτουν στην πόλη.

Η τρίτη διάσταση, η πολιτιστική σχετίζεται με την ικανότητα του σχεδιασμού να δίνει έμφαση στην ταυτότητα του αστικού περιβάλλοντος και στη διατήρηση της δημιουργικής σχέσης των κατοίκων με την ιστορική υπόσταση της πόλης και την εξέλιξή της μέσα στο χρόνο μέσα από την ίδια τους τη συμμετοχή. Αυτό είναι αναγκαίο να γίνεται κατανοητό τόσο στην ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στον αστικό χώρο όσο και στις καθαυτού εφαρμογές τους γύρω από την αντίστοιχη θεματολογία.

Η τέταρτη διάσταση, αυτή της τεχνολογίας, που σχετίζεται άμεσα με την ανάπτυξη της ψηφιακής πόλης, είναι αυτή με την οποία ο σχεδιασμός συμβάλλει άμεσα στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στις πόλεις εάν και εφόσον η τεχνολογία είναι διαθέσιμη σε όλους και με ισοδύναμους όρους: δηλαδή ως προς τη δυνατότητα επιλογής για τη χρήση της και ως προς την ανάπτυξη των δεξιοτήτων που είναι αναγκαίες για τη χρήση της όταν αυτό είναι απαραίτητο.

Η τελευταία διάσταση είναι η οικονομική και είναι αυτή που λαμβάνει υπόψη του ο σχεδιασμός προκειμένου να αυξήσει την πληθώρα των υλικών αγαθών σε μια αστική κοινότητα. Η κατανομή του πλεονάσματος ή του πλούτου που προκύπτει θα μπορούσε να αποτελέσει ζήτημα οικονομικό αλλά όσο στις άλλες διαστάσεις έχουν πραγματοποιηθεί αντίστοιχες πράξεις που προωθούν το περιεχόμενο του στόχου για καλύτερη ζωή στην πόλη πλέον το ζήτημα είναι συνολικό και αγγίζει όλες τις πτυχές του στόχου όπως επίσης αφορά κάθε ατομικότητα του αστικού συνόλου.

Η μεγεθυμένη πραγματικότητα της ψηφιακής πόλης, που είναι μια πραγματικότητα αστική στη βάση της, ακολουθεί την ίδια πορεία προς τη βελτίωση των συνθηκών ζωής στην πόλη. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η πραγματικότητα είναι μια σειρά από επιλογές ατομικές και συλλογικές, είναι μια σειρά πράξεων που αντιστοιχούν στην αλληλεπίδραση μας με τους άλλους και με τα πράγματα και ότι όσο πολύπλοκη και να είναι παραμένει συγκεκριμένη. Η ψηφιακή πόλη μπορεί να είναι ένας τόπος που κάνουμε ψώνια ή σκοτώνουμε μικρά πράσινα ανθρωπάκια για να περάσει η ώρα μας ή που ψηφίζουμε την πιο σέξυ ποπ τραγουδίστρια της χρονιάς ή που υποδουμάστε ένα ρόλο, κρυμμένοι

στην ανωνυμία, προκειμένου να γοητεύσουμε τους ψηφιακούς συνομιλητές κατά τη διάρκεια συνομιλιών σε chat rooms. Μπορεί να είναι όμως και το μέρος που καταδικάζουμε το λιθοβολισμό μιας γυναίκας σε μια τριτοκοσμική χώρα, που εντοπίζουμε έναν παλιό συγγενή που ζει για χρόνια σε άλλο κράτος, που στέλνουμε ένα μήνυμα συμπαράστασης για ανθρώπους που διώκονται για τα πολιτικά τους πιστεύω, που βρίσκουμε ένα αγαπημένο τραγούδι, που στέλνουμε την αγάπη μας σε ένα πολύ οικείο πρόσωπο. Η Βιέννη και το Τζιμπουτί βρίσκονται στον ίδιο πλανήτη αλλά αντιπροσωπεύουν πολύ διαφορετικές(;) όψεις του ίδιου κόσμου. Δεν είναι θέμα μόνο αν κάτι είναι καλύτερο από κάτι άλλο. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι το διαφορετικό είναι εφικτό.

Αυτή η τελευταία πρόταση μας κάνει να σκεφτόμαστε ότι η ψηφιακή πόλη ξεκίνησε την πορεία της στο χρόνο, είναι εδώ. Και είναι στο χέρι μας να τη διαμορφώσουμε προς το συλλογικό όφελος. Είναι θέμα επιλογής. Και η επιλογή αυτή εξαρτάται μόνο από εμάς που με τη σειρά μας είμαστε οι επιλογές μας. Ας επιλέξουμε, λοιπόν, μια καλύτερη πόλη. Ας επιλέξουμε τις εφαρμογές της τεχνολογίας που βελτιώνουν τη ζωή μας χωρίς να επιβαρύνεται το περιβάλλον, ας επιλέξουμε τις εφαρμογές της τεχνολογίας που δεν μειώνουν την αισθητική μας, ας επιλέξουμε τις εφαρμογές της τεχνολογίας που μας βοηθούν να θυμηθούμε ποιοι είμαστε, ας επιλέξουμε τις εφαρμογές της τεχνολογίας που μας κάνουν πιο δημοκρατικούς, ας επιλέξουμε τις εφαρμογές της τεχνολογίας που μας κάνουν πιο ειρηνικούς, ας επιλέξουμε τις εφαρμογές της τεχνολογίας που μας κάνουν να συναντιόμαστε στους δρόμους και στις πλατείες.

Μπορούμε διαρκώς, επίσης, να τα λέμε όλα αυτά αλλά αν δεν τα επιλέξουμε δεν θα γίνουν ποτέ.

Κάτι που λείπει σήμερα από το σχεδιασμό είναι η τόλμη του να είσαι διαφορετικός, η τόλμη του να πραγματοποιείς αυτό που φαντάζεσαι.

Ο σχεδιασμός για να πετύχει τα παραπάνω χρειάζεται πολύ θαρραλέους σχεδιαστές. Σχεδιαστές που δεν θα θεωρούν τον ανταγωνισμό των πόλεων δεδομένη κατάσταση αλλά θα προβάλλουν και θα εργάζονται για τη συνεργασία των πόλεων όχι λόγω μιας ρομαντικής ιδεολογίας αλλά πολύ απλά γιατί ο ανταγωνισμός είναι ένα παιχνίδι στο οποίο νικητής βγαίνει μόνο ένας. Σχεδιαστές που θα εντάσσουν την τοπική κοινωνία στο έργο τους που σε άλλη περίπτωση στερείται νοήματος. Σχεδιαστές με φαντασία, ανατρεπτικότητα και ρίσκο.

8.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σε σχέση με την προώθηση των προαναφερθεισών αρχών υπάρχει η δυνατότητα κατάθεσης προτάσεων προς την υλοποίηση της ψηφιακής πόλης που ο αστικός σχεδιασμός μπορεί να υιοθετήσει. Βασικό είναι να καταλάβουμε ότι, πλέον, θα χρειαστούν αλλαγές από μέρους είτε της νομοθεσίας είτε των πολεοδόμων σε πολλά επίπεδα, όπως, για παράδειγμα, στις προδιαγραφές εκπόνησης μελετών διότι οι ανάγκες για αναβάθμιση του αναλυτικού πλαισίου ανάγνωσης του χώρου και κατ' επέκταση του πολεοδομικού προγραμματισμού έχουν αυξηθεί λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων. Αν πραγματικά επιθυμούμε την ουσιαστική αξιοποίηση της τεχνολογίας αυτό θα πρέπει να γίνει με σωστή οργάνωση και με ριζικό εκσυγχρονισμό όλων των πολεοδομικών μέσων. Το πρώτο βήμα είναι, λοιπόν, η πλήρης εξοικείωση κυρίως των πολεοδόμων (και των αρχιτεκτόνων, των πολιτικών μηχανικών και άλλων τεχνικών ειδικοτήτων) με τη νέα τεχνολογία τόσο κατά τη βασική πανεπιστημιακή εκπαίδευσή τους όσο και κατά τη μετέπειτα επαγγελματική πορεία τους. Έπειτα, βλέπουμε, ότι η σχετική νομοθεσία για τη χωροταξία και την πολεοδομία χρειάζεται σοβαρές προσεγγίσεις για την αναθεώρηση της υπό το πρίσμα των τρεχουσών τεχνολογικών εξελίξεων. Ας δούμε, όμως, και τι θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί σε επίπεδο πόλης παρακάμπτοντας τις παραπάνω ισχυρές προϋποθέσεις και πάντα σε σχέση με τις διαστάσεις που θίξαμε προηγουμένως.

8.2.1 Έξυπνη Στρατηγική

Ένα μεγάλο βήμα που θα ήταν καλό να προτείνει ο σχεδιασμός στις τοπικές κυβερνήσεις για καλύτερες λύσεις στο σύγχρονο περιβάλλον θα ήταν η προώθηση έξυπνων στρατηγικών που θα ξεπερνούν τα διοικητικά, οργανωτικά, γραφειοκρατικά στεγανά και την πεπατημένη οδό ακόμα και του επιχειρησιακού σχεδιασμού της αστικής διαχείρισης. Οι δυνατότητες που αναδύονται για τη δημιουργία αστικών χώρων με περισσότερο νόημα και ενδιαφέρον από την διείσδυση των νέων τεχνολογιών στην πόλη είναι τεράστιες και πρέπει να γίνουν αντιληπτές από καινούριες ιδέες και δυνάμεις πολλών και διαφορετικών ειδικοτήτων όχι μόνο πολεοδόμων. Οι πολεοδόμοι όμως θα πρέπει να

προσελκύσουν τέτοιες ειδικότητες και να συνεργαστούν με ανθρώπους των οποίων οι δραστηριότητες είναι κυρίως σχετικές με τις νέες τεχνολογίες, την επικοινωνία, την ψυχολογία, τη σημειολογία, την κοινωνιολογία, την τέχνη, τη ρομποτική, την τεχνητή νοημοσύνη, τις τηλεπικοινωνίες για τη δημιουργία πιο αποτελεσματικού και ελκυστικού αστικού περιβάλλοντος.

8.2.2 Τεχνολογική πολιτική για το σύνολο της πόλης

Η τεχνολογική πολιτική σχετικά με τις εφαρμογές της τηλεματικής αποτελεί σημείο κλειδί κατά τη διαμόρφωση στρατηγικών για την αστική ανάπτυξη ψηφιακών πόλεων και σίγουρα δεν μπορεί να γίνεται αντιληπτή με τη μορφή καταλόγου τεχνικών έργων προς κατασκευή. Εδώ, δεν τίθεται μόνο το ζήτημα της επιλογής μιας συγκεκριμένης τεχνολογίας σε σχέση με έναν δεδομένο προϋπολογισμό, αλλά κυρίως, μιας βαθιάς γνώσης της αστικής πραγματικότητας για ουσιαστική ενίσχυση της τοπικής ζωής μιας πόλης ώστε η επιλογή να έρθει πράγματι να συμπληρώσει, να βοηθήσει, να επιλύσει ζητήματα του συγκεκριμένου αστικού χώρου και όχι απλά να τονώσει την τοπική οικονομία προς όφελος ορισμένων τμημάτων του τοπικού πληθυσμού ή να αλλάξει τον τρόπο που πραγματοποιούνται οι δραστηριότητες αφήνοντας ανεπίλυτα τα ίδια προβλήματα. Επιπλέον, οι σχετικές επιλογές θα πρέπει να διασφαλίζουν έναν ισότιμο διάλογο ανάμεσα στον ιδιωτικό και δημόσιο χώρο καθώς και να δημιουργούν συνθήκες ισοτιμίας διάθεσης της επιλεγμένης τεχνολογίας. Χρειάζεται, επίσης να επισημάνουμε ότι η τεχνολογική πολιτική θα πρέπει να έχει ευρύ χαρακτήρα, πιο συγκεκριμένα: πρόβλεψη για όλες τις χωρικές κλίμακες της πόλης, από το οικοδομικό τετράγωνο μέχρι και το δίκτυο-συνεργασία με άλλες πόλεις, για όλες τις ηλικίες, για όλα τα εισοδήματα, για όλες τις κατηγορίες πολιτών, και εξωστρεφή και δυναμικό χαρακτήρα με σκοπό τη συνεργασία με άλλες πόλεις, την ανταλλαγή εμπειριών, τον πειραματισμό για γέννηση νέων εφαρμογών και θεσμών προσαρμοσμένων καλύτερα στις ανάγκες των κατοίκων. Ο Ishida σε σχετικό άρθρο για την ψηφιακή πόλη του Κυότο προτείνει τέσσερις κατηγορίες τεχνολογίας που καλύπτουν αυτά τα θέματα και είναι:

Τεχνολογία για ενσωμάτωση της πληροφορίας, τεχνολογία για δημόσια συμμετοχή, τεχνολογία για κοινωνικούς φορείς και τεχνολογία για την ασφάλεια των πληροφοριών ώστε τόσο το τεχνολογικό περιβάλλον να είναι φιλικό και ασφαλές για τη προστασία αντίστοιχων κοινωνικών κανόνων του φυσικού περιβάλλοντος στο χρήστη αλλά να επιτρέπει σε ανθρώπους διαφορετικού υπόβαθρου να βρεθούν στο ίδιο περιβάλλον (Ishida T.:2002,80-81).Θα πρέπει, επίσης, να συμπληρώσουμε ότι μια από τις βασικές προτεραιότητες της τεχνολογικής πολιτικής θα πρέπει να αποτελέσουν τα άτομα της πρωτοβάθμιας έως και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης προκειμένου να είναι ικανά και σαν πολίτες να διεκδικούν δικαιώματα ελέγχου και χρήσης της τεχνολογίας της πόλης τους.

8.2.3 Κατασκευή χώρου 'κυκλοφορίας' στην ψηφιακή πόλη

Είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσουμε ότι η ψηφιακή πόλη δεν είναι απλά και μόνο ένα web-site απ' όπου μπορούμε να λάβουμε μέσω του διαδικτύου ορισμένες υπηρεσίες. Ο αστικός σχεδιασμός οφείλει μέσα από φυσικούς χώρους του αστικού περιβάλλοντος να δημιουργήσει πύλες εισόδου και κυκλοφορίας στην ψηφιακή πόλη καθαρά δημόσιου χαρακτήρα. Αυτές μπορεί να έχουν σημειακή μορφή ως σταθερά σημεία πληροφόρησης (infokiosks) ή να είναι μεγαλύτερης κλίμακας όπως ολόκληρα κτίρια ή σύνολα κτιρίων ή ακόμα και γειτονιές των οποίων η σχεδίαση, κατασκευή και λειτουργία θα αφορά κυρίως στη χρήση των νέων τεχνολογιών από τους κατοίκους ή επισκέπτες μιας πόλης. (Firmino J:2003:56-59). Η χωροθέτηση και λειτουργία τέτοιων χώρων πρέπει να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους την άρση των ανισοτήτων μεταξύ ηλεκτρονικά αναλφάβητων και ηλεκτρονικά καταρτισμένων με βάση την κοινωνική φυσιογνωμία κάθε περιοχής, δηλαδή θα πρέπει να είναι έτσι κατανοημένοι ή χωροθετημένοι που να ικανοποιούν ισότιμη πρόσβαση στους πολίτες και στη λειτουργία τους να περιλαμβάνουν δωρεάν εκπαίδευση για ισότιμη πρόσβαση στη χρήση. Χώροι επιφορτισμένοι με τη λειτουργία της εκπαιδευτικής και γνωσιολογικής διαδικασίας είναι τα σχολεία, οι βιβλιοθήκες και οι πανεπιστημιακές εγκαταστάσεις που τμήματα των οποίων μπορούν να διαμορφωθούν έτσι ώστε να λειτουργήσουν πειραματικά προς αυτή την κατεύθυνση πριν την κατασκευή

αμιγώς τεχνολογικά προσανατολισμένων κτιρίων. Ένα παράδειγμα, τέτοιας κατασκευής αποτελεί το κτίριο ABC Center, αρχικά ονομασμένο Antwerp.be Centre, στην ομώνυμη πόλη, όπου προσφέρεται δωρεάν πρόσβαση στο διαδίκτυο στα cyber-cafes που διαθέτει καθώς και δωρεάν μαθήματα πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών για όλους τους κατοίκους της πόλης (ibid:56-59).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

We have to discover society as it is, not society as it sees itself, which may produce an erroneous picture

Durkheim 1924,1974.63

Συμπεράσματα

Στα κεφάλαια που προηγήθηκαν έγινε μια απόπειρα σύλληψης της σύγχρονης πόλης στο υλικό και άυλο επίπεδο της. Είδαμε, έτσι, ότι η τεχνολογία μπαίνει στις πόλεις και τις μεταλλάσσει εξίσου στα δύο επίπεδα δημιουργώντας στα υπάρχοντα άλλες ποιοτικές υφές. Η σύγχρονη πόλη βαδίζει μέσα από πολλές εφαρμογές στην μετατροπή της σε ψηφιακή. Η εκκίνηση έχει ήδη δοθεί από τις εφαρμογές της Τηλεματικής ενώ το πιο πρόσφατο φαινόμενο είναι η εμφάνιση ψηφιακών πόλεων στο Διαδίκτυο.

Η ψηφιακή πόλη καταλήγουμε, από την ανάλυση της στο υλικό και άυλο επίπεδο της, δεν περιορίζεται σε μια ιστοσελίδα αλλά αποτελεί έναν αστικό χώρο στον οποίο ενσωματώνονται οι νέες τεχνολογίες άλλοτε με προθέσεις αστικού marketing και άλλοτε με προθέσεις αστικής διακυβέρνησης.

Προς το παρόν, οι εφαρμογές χρειάζονται αξιολόγηση τόσο επιστημονικά όσο και από τις ίδιες τις τοπικές κοινωνίες. Αν πάρουμε όμως ως δεδομένο την τεχνολογική πρόοδο θα πρέπει να κινηθούμε στις ψηφιακές πόλεις του μέλλοντος με στόχους που να προωθούν όσα δεν έχουμε κατακτήσει μέχρι τώρα: υγιές φυσικό περιβάλλον, κοινωνική σύγκλιση, δημοκρατία, συλλογική συνείδηση, αργός χρόνος.

Η μέχρι τώρα βιβλιογραφία για τις ψηφιακές πόλεις, τον κυβερνοχώρο, την τηλεματική, την εικονικότητα, τις νέες τεχνολογίες, τις τηλεπικοινωνίες, το internet, την παγκοσμιοποίηση, τη μεταμοντέρνα κατάσταση δίνει την αίσθηση μιας πραγματικότητας που υπήρξε και δεν την ζήσαμε, που αιωρείται πάνω απ' τα κεφάλια μας, που τρέχει κάτω απ' τα πόδια μας. Μια χίμαιρα, μια μοναξιά, μια ματαίωση. Ένα άγχος για τις εξελίξεις παρά μια ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον σε ένα χρόνο όπου κάθε στιγμή καταδιώκεται από τον ερχομό της επόμενης (Eriksen T.H.:2005, passim).

Προσπαθούμε να καθησυχάσουμε τον εαυτό μας ότι η τεχνολογία είναι ουδέτερη και εξαρτώνται οι επιπτώσεις της από τη χρήση της. Την ίδια στιγμή όμως δεν παραδεχόμαστε ότι το πώς εξαρτάται και από το ποιος.

Είδος, ιδιαίτερα βάρβαρο ο άνθρωπος. Αλλά και πολιτισμένο.

Ο μοντερνισμός έκλεισε πεισματικά τα μάτια στην διττή φύση του ανθρώπου και με απόλυτη άνευ όρων παράδοση έδωσε τα ηνία στο νου, για να κρυφτεί θεωρητικά στην ουδετερότητα της τεχνολογίας, και να αφήσει το ανθρώπινο μυαλό, πλήρως αποκομμένο από τη συνολικότητα της ύπαρξης, να τραβήξει το μοναχικό του δρόμο στο πουθενά γι' αυτό και μετά από έναν αιώνα σχεδιασμού τα ίδια και χειρότερα προβλήματα βρίσκονται μπροστά μας (Meštrović S.:1993, passim)

Αναλύοντας την ψηφιακή πόλη ως σύστημα πράξεων και ως σύστημα αντικειμένων και διαπιστώνοντας ότι λειτουργεί και με τους δύο τρόπους βλέπουμε ότι έχει υλική και άυλη υπόσταση που μοιράζεται κάποια από τα χαρακτηριστικά της πόλης. Η πόλη σίγουρα διαθέτει περισσότερη ετερογένεια και πολυπλοκότητα αλλά θα πρέπει τα κύρια γνωρίσματά της να τα απομονώσουμε για να δούμε σε σύγκριση με το σύνολο της πόλης τη σημασία της.

Θα δούμε τότε ότι η ψηφιακή πόλη σαν τμήμα του ψηφιακού χώρου :

- Διαθέτει χωρο-χρονική ανεξαρτησία
- Προσφέρει δυνατότητα για κοινωνικές οικονομικές πολιτισμικές ανταλλαγές και δραστηριότητες μέσω internet
- Εμπορευματοποιεί ταχύτητα τον ψηφιακό χώρο του internet

- Αναπτύσσει ψηφιακούς χώρους εικονικών κοινοτήτων
<http://www.bristol.ac.uk/sps/cnrpaperspdf/cnr25pap.pdf#search=%22E-Neighbourhoods%22>

Τα παραπάνω στοιχεία την κάνουν να λειτουργεί σαν ένα νέο είδος αστικού περιβάλλοντος όπου η πόλη διεθνοποιεί ως προς το πανκόσμιο και πολλαπλασιάζει ως προς το τοπικό την υλική και άυλη υπόστασή της.

Αυτό όμως συμβαίνει λόγω της φύσης του μέσου και δεν προκύπτει μόνο ως αποτέλεσμα του σχεδιασμού. Και εδώ θα πρέπει να προβληματιστούμε για το αν ο σχεδιασμός μπορεί, υπό αυτές τις συνθήκες, να θεωρηθεί ως τέτοιος ή αν θα πρέπει να αναζητήσει τον τρόπο που θα απαντήσει στα προβλήματα που προκύπτουν από τη διεθνοποίηση με όλες τις κοινωνικές προεκτάσεις που προαναφέραμε στα προηγούμενα κεφάλαια και έχουν να κάνουν με την ομοιογενοποίηση κοινωνικών ταυτοτήτων και αστικών τοπίων σε ένα φαινομενικά ετερογενές αστικό περιβάλλον.

Ο σχεδιασμός σίγουρα όμως αποτελεί και αποκύημα της δυτικής σκέψης ως προς αυτό που αποκαλούμε έλεγχο ή απόπειρα ελέγχου της κοινωνικής τάξης πραγμάτων. Αυτή η ιδέα και σε σχέση με την άποψη περί προόδου της κοινωνίας έχει απασχολήσει την φιλοσοφία και σίγουρα έχει πολλές προσεγγίσεις που δεν μπορούμε να αναπτύξουμε πλήρως στην παρούσα ανάλυση.

Οφείλουμε όμως να δούμε ξεκάθαρα ότι η σημερινή εποχή, η εποχή της νεωτερικότητας, έχει κλονίσει αρκετά τις ιδέες του μοντερνισμού, που επικράτησε ιδιαίτερα στην πολεοδομία, και έτσι η άποψη ότι οι πόλεις μπορούν να γίνουν καλύτερες, ότι μπορούμε να ελέγξουμε το αποτέλεσμα, ότι η τάξη και η λογική μπορούν να αντικαταστήσουν το χάος και το παράλογο τίθενται καθημερινά σε σοβαρή αμφισβήτηση. Προφανώς αν νομίζουμε ότι μόνο με τον αποστειρωμένο λογικοφανή ορθολογισμό μπορούμε να λύσουμε τα προβλήματα θα προτείνουμε ανάλογες στάσεις με τις παραπάνω οι οποίες διαψεύδονται αρκετές φορές από την πραγματικότητα. Αυτό δε σημαίνει ότι χάνουμε τη λογική. Η λογική αποτελεί ένα βασικότατο μέρος της συμπεριφοράς μας χωρίς να γίνεται αντιληπτή με τον ίδιο τρόπο από όλους. Απλά επιστρέφουμε στην αρχική

διατύπωση μας για το σχεδιασμό, ότι δεν πρέπει να είμαστε μονομερείς ως προς την προσέγγισή μας όπως δεν είμαστε μονομερείς από τη φύση μας και όπως δεν είναι οι πόλεις και η κοινωνία. Είναι καιρός να θυμηθούμε ότι εκτός από τον ορθολογισμό υπάρχουν και τα ένστικτα, οι αισθήσεις, τα αισθήματα, η νοοτροπία, η συμπεριφορά, η κουλτούρα, ο πολιτισμός, η ταυτότητα, η συνείδηση στα οποία οφείλεται ο πλούτος των τρόπων διαβίωσης στον πλανήτη που σήμερα πλήττεται από την διάχυση ενός μοντέλου ζωής. Και όσο περίεργο κι αν φαίνεται η παραδοχή τους αποτελεί παραδοχή της πλήρους φύσης του ανθρώπου, της υψηλής και βαρβαρικής ύπαρξής του ταυτόχρονα και οδηγεί σε μια θεώρηση των πραγμάτων ακόμα και για το σχεδιασμό διαφορετική από τη δεδομένη.

Ζητούμενο παραμένει η κατάκτηση του χρόνου. Εδώ έχει γίνει μια σοβαρή παρανόηση. Όχι της ταχύτητάς του αλλά της βραδύτητάς του. Χρειαζόμαστε τον αργό χρόνο όσο ποτέ άλλοτε. Τον ποιοτικό, του ελέγχου, της σκέψης και της απόφασης, της απόλαυσης, της συνείδησης, της φαντασίας.

Χωρίς τον αργό χρόνο κινδυνεύουμε για τώρα και για το μέλλον τα παρακάτω σημεία , να μείνουν στα λόγια:

- Η δημοκρατικοποίηση του αστικού χώρου και η διεκδίκησή του
- Η προστασία του περιβάλλοντος
- Η γέννηση και ανάπτυξη διαφορετικών τύπων κοινωνικής οργάνωσης και κοινωνικών συνεργασιών
- Η προστασία της προσωπικότητας του ατόμου και η ελευθερία του ως προς τον τρόπο διαχείρισης των προσωπικών του (και ηλεκτρονικών) δεδομένων
- Η ικανοποίηση των αναγκών του πολίτη, και όχι ο προκαθορισμός τους από κυβερνήσεις και αγορές, για τη δημιουργία μιας κοινωνικά χρήσιμης τεχνολογίας (εδώ κυβερνοχώρος)
- Η αντιμετώπιση της τεχνολογίας (εδώ τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών) ως ένα τεράστιο πεδίο κοινωνικού και πολιτιστικού πειραματισμού

Σε σχέση με τη δημοκρατικοποίηση του αστικού χώρου θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η παροχή υποδομών για όλους είναι ένας βασικός συντελεστής αν θέλουμε να μιλάμε για την ανάπτυξη ψηφιακών πόλεων οι οποίες μέχρι στιγμής εκ των πραγμάτων 'χρησιμοποιούνται' από ήδη εξοικωμένα άτομα του πληθυσμού με την τεχνολογία και με την οικονομική και κοινωνική δυνατότητα να την εξασφαλίζουν, να την εκσυγχρονίζουν, να την παρακολουθούν , να την χρησιμοποιούν.

Η διεκδίκηση του αστικού χώρου έχει να κάνει με το δικαίωμα στην πόλη, τη συμμετοχή, την επέμβαση, την παρέμβαση, τη δημιουργία, την οργάνωση σε κοινωνικά συμβάντα που μας δένουν με τη ζωή στην πόλη. Αντιτίθεται, δε, στην κοινωνική αποχή και απάθεια και τη μοναξιά που κρύβει ο σημερινός τρόπος ζωής. Δεν επιθυμούμε να ζούμε στη μοναξιά του κυβερνοχώρου αλλά να αυξήσουμε τις συναντήσεις μας και τον ελεύθερο χρόνο για περισσότερη επαφή με νόημα φυσικά. Με πολιτικό περιεχόμενο και έκφραση του πιο ανθρώπινου εαυτού μας και της προσωπικής μας ταυτότητας.

Σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να προωθούμε στον κυβερνοχώρο πολιτικές που αυξάνουν την ευαισθητοποίηση για την προστασία του περιβάλλοντος, την ενημέρωση για εναλλακτικές μη ενεργοβόρες δραστηριότητες, την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης.

Οι τοπικές κοινωνίες έχουν μια τεράστια ευκαιρία μπροστά τους να σχεδιάσουν με καινοτόμες ιδέες και φαντασία αστικές καταστάσεις που θα προωθούν την κοινωνική πολυφωνία, ανοχή, διαφορετικότητα, ετερογένεια, αλληλεγγύη και έπειτα να μοιραστούν και να προβάλλουν και να συνδεθούν και να επικοινωνήσουν με άλλες κοινότητες του πλανήτη πάνω σε κοινά σημεία που τις συνδέουν. Εδώ οι σχεδιαστές θα πρέπει να αναζητήσουν τις ιδέες και τις πρωτοβουλίες στις όχι κλασσικές διαδικασίες του σχεδιασμού αλλά να δράσουν υπεύθυνα και ακόμα με ατομική κινητήρια δύναμη την παρατήρηση και γνώση όλων αυτών των πραγμάτων στον κόσμο.

Τα προσωπικά μας δεδομένα καθημερινά ρέουν σε διάφορες οθόνες για διάφορους σκοπούς. Όσο υπάρχει έλλειμα δημοκρατίας στη λειτουργία των αντίστοιχων θεσμών δεν θα προστατευόμαστε από τον έλεγχο, τη χειραγώγηση, την παρακολούθηση της ιδιωτικής και δημόσιας ζωής μας. Για να μειωθεί το έλλειμα χρειάζονται πλέον και εδώ καινοτόμες ιδέες για τη διαμόρφωση της πολιτικής πίεσης που είναι χρέος κάθε πολίτη και το διαδίκτυο προσφέρει τέτοιες δυνατότητες(www.scn.org/ip/comment/Papers/digital-citizens.html).

Κυβερνοχώρος, αστική ζωή, δημόσιος χώρος

Πολλοί μιλάνε για παρακμή της αστικότητας, για πτώση των ιδεωδών του αστικού βίου με την ανάπτυξη της νέας τεχνολογίας. Οι φόβοι για το τέλος της ζωής στην πόλη όπως την ξέρουμε και η διαπίστωση ότι τα πράγματα δεν είναι όπως παλιά σίγουρα αποτελεί όχι καινούριο είδος κριτικής. Τα ίδια λέγονται και για την αρχιτεκτονική που έχει εμπορευματοποιηθεί και το δημόσιο χώρο που συνεχώς εξασθενεί και όλοι φοβούνται την τεχνολογία, σήμερα τον κυβερνοχώρο, ως τον καταλύτη στη διάλυση του δημόσιου βίου ή της δημόσιας σφαίρας. Αυτά όμως λέγονται εδώ και τουλάχιστον εκατό χρόνια και υπάρχει η αντίληψη ότι η αλήθεια και η αυθεντικότητα βρίσκονται μόνο σε παραδοσιακές μορφές και δομές. Αν, όσοι διατυπώνουν τα παραπάνω, θεωρούν ότι η πολεοδομία και η αρχιτεκτονική δημιουργούν πλέον προϊόντα μη αυθεντικά, μη αληθινά, που προσομοιάζουν με την πραγματικότητα αλλά την αγνοούν οι ίδιοι φοβούνται περισσότερο από οποιονδήποτε τις 'μεταφορές' της αστικότητας στον κυβερνοχώρο και, ειρωνικά, έχουν πιστέψει στην προσομοίωση που υπαγορεύει κάθε τι παραδοσιακό να είναι και ωφέλιμο, καλό ενώ κάθε διαφοροποίηση από αυτό καταστροφική. Γιατί όμως δεν θεωρείται εξίσου αληθινή η ανάγκη τόσων ανθρώπων στον πλανήτη να επικοινωνήσουν ηλεκτρονικά; Γιατί ο υπολογιστής είναι η ταύτιση με το χαμένο χρόνο που δεν περπατάμε στους δρόμους της πόλης και άρα λόγω αυτού η προσοχή μας να αποσπάται από τα κοινά;

Κάθε πόλη δεν είναι ίδια με μια άλλη, αλλά ταυτόχρονα μπορεί και να είναι, και κάθε άνθρωπος αντιλαμβάνεται διαφορετικά από κάποιον άλλο την ίδια πόλη, αλλά μπορεί και όχι. Οι πόλεις και οι άνθρωποι διαφέρουν και μοιάζουν στα σημεία χωρίς όμως ποτέ αυτά να εξισώνονται. Και κανείς δεν μπορεί να πει με ακρίβεια πού τελειώνει η φυσική πόλη και πού αρχίζει η φανταστική. Πού βρίσκεται η πόλη και πού οι εντυπώσεις για την πόλη και κυρίως για την ζωή σε αυτή. Αυτό, δεν περιμέναμε τον ερχομό του κυβερνοχώρου για να το διαπιστώσουμε, το γνωρίζουμε ήδη.

Πίσω από αυτούς τους φόβους πιστεύω ότι υπάρχει η αγωνία για την πορεία της συλλογικότητας. Η ίδια η πόλη αποτελεί την μέχρι τώρα εντονότερη έκφραση της επιθυμίας μας για συλλογική ζωή και τα οφέλη που πηγάζουν από αυτή στα μέλη του κοινωνικού συνόλου. Ο δημόσιος χώρος της πόλης, σε συνδυασμό πάντα με τη σχέση του με τον ιδιωτικό, αποτελεί τον κατεξοχήν χώρο αυτής της πραγμάτωσης και η προσπάθεια συνεχούς επανάκτησης και επαναπροσδιορισμού του δημόσιου χώρου της πόλης συνθέτει τον αγώνα της ίδιας της δημοκρατίας προκειμένου να υπάρξουν αυτά τα οφέλη.

Ποιος όμως αποδυναμώνει πρώτος ποιον; Εδώ, τόσο οι πρακτικές του σχεδιασμού όσο και η ανοχή των πολιτών φέρουν το βάρος της ευθύνης. Η απόδοση ευθυνών δεν αρκεί. Ας δούμε τουλάχιστον πώς μέσα από τον κυβερνοχώρο θα συνεχίσουμε τη διεκδίκηση του δημόσιου χώρου στο φυσικό κομμάτι της πόλης. Και αυτή κατά τη γνώμη μου είναι μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις του σύγχρονου πολεοδόμου και του σύγχρονου πολίτη.

Ας γίνουμε πιο αισιόδοξοι

Προς το παρόν υπάρχουν πολλά πράγματα που πρέπει να γίνουν για να βγούμε από την ασάφεια για να δούμε πώς τελικά θα αντιμετωπίσουμε το ' 'τέρας' ' των εξελίξεων με συγκεκριμένο τρόπο.

Αρχικά, βλέπουμε ότι τα νέα τεχνολογικά φαινόμενα στον αστικό χώρο όπως οι εφαρμογές που την μεταλλάσσουν σε ψηφιακή πόλη, παρότι εμφανίζονται ως ξεχωριστές περιπτώσεις, χαρακτηρίζονται από επιπτώσεις τέτοιας διάχυσης στην αστική πραγματικότητα ώστε μετατρέπονται σε συνολικότερα κοινωνικοτεχνικά φαινόμενα που απαιτούν πιο οργανωμένη διαχείριση. Η ψηφιακή πόλη, δηλαδή, δεν είναι μια ιστοσελίδα στο διαδίκτυο αλλά η ίδια η πόλη, διευρυμένη σε δυνατότητες για κάποιες ή όλες τις λειτουργίες της, μετά την είσοδο της ψηφιακής τεχνολογίας στο υλικό και άυλο δομικό χαρακτήρα της. Άρα και η τυπολογία των ψηφιακών πόλεων ή, αρχικά, η κατηγοριοποίησή τους σε μη ανεπτυγμένες, μερικώς ανεπτυγμένες και πλήρως ανεπτυγμένες είναι οι πρώτες διατυπώσεις των οποίων το περιεχόμενο καλούμαστε να συμπληρώσουμε.

Διαπιστώνουμε, τότε, έλλειψη μεγεθών και δεικτών που ακόμα και κατά περίπτωση να μετράνε τη διείσδυση της νέας τεχνολογίας στις πόλεις και τις επιπτώσεις της στον αστικό κοινωνικό χώρο, σε διάφορες κλίμακες και πληθυσμούς, είδη τεχνολογίας και απόδοσης ως προς την βελτιστοποίηση των λειτουργιών όπου εφαρμόζονται. Το ζήτημα αυτό είναι καίριο και απαιτεί τόσο οι κυβερνήσεις, εθνικές και τοπικές, όσο και οι θεσμοί όπως το πανεπιστήμιο να πιάσουν δουλειά για τη διαμόρφωση του επιστημονικού υπόβαθρου, των κατάλληλων γνωσιολογικών συνθηκών που θα βοηθήσουν και τους σχεδιαστές να αντιληφθούν πιο απτά τα προβλήματα της σύγχρονης πραγματικότητας και να διαμορφώσουν στρατηγικές επί συγκεκριμένων θεμάτων.

Τέλος, βρισκόμαστε στην μάλλον άβολη θέση που πρέπει επιτέλους να απαντήσουμε στο εξής και ως επιστήμονες και ως πολίτες: γιατί ενώ η τεχνολογία είναι προϊόν του ανθρώπου μοιάζει τόσο ξένο στα χέρια του στη σημερινή εποχή; Τι δείχνει αυτό; γιατί δεν σκεφτόμαστε (ορθολογικά) τί τεχνολογία πρέπει να κατασκευάσουμε για να λύσουμε προβλήματα αλλά κοιτάμε πώς θα λύσουμε τα προβλήματα που προκύπτουν από τη νέα κάθε φορά τεχνολογία; Το internet δε δημιουργήθηκε από οραματιστές της κοινωνίας αλλά από ψυχρούς πολεμιστές

του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας των ΗΠΑ (1995:Tapscott D., 32). Το άνοιγμα του όμως στον κόσμο ήταν αίτημα και κατάκτηση πολιτών. Αν δεν μπορούμε να σκεφτούμε ορθά ως επιστήμονες τουλάχιστον ας στεκόμαστε όρθιοι ως πολίτες μπροστά στις εξελίξεις. Αυτό αποτελεί βασικό αίτημα των καιρών για μεγαλύτερη συμμετοχή σε όλα τα επίπεδα της αστικής ζωής μέσα από την εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες. Αυτό δεν πρέπει να μεταφράζεται σε άγχος για να προλάβουμε τις εξελίξεις. Το αντίθετο μάλιστα. Γίνεται πιο επιτακτική από ποτέ η ανάγκη προβολής του αργού χρόνου ως τρόπου για να μην χάσουμε θεμελιώδη στοιχεία της συνείδησής μας (Eriksen T.H.:2005, *passim*).

Επίλογος

Είμαστε κοντά στο τέλος του έτους 2006 και εδώ περίπου και τριάντα χρόνια ο κόσμος μιλάει για ραγδαίες αλλαγές στον τρόπο ζωής των κατοίκων των πόλεων. Αυτό δεν ισχύει για όλους και σίγουρα υπάρχει μεγάλη διαφορά στις εξελίξεις από πόλη σε πόλη. Οι σύγχρονες πόλεις βρίσκονται και θα εξακολουθούν για πολύ καιρό ακόμα να βρίσκονται στο επίκεντρο της προσοχής αρχιτεκτόνων, πολεοδόμων, χωροτακτών, οικονομολόγων, κοινωνιολόγων και γενικώς σχετικών αναλυτών ως το πιο κρίσιμο αντικείμενο μελέτης και σχεδιασμού του παρόντος και του μέλλοντος αντίστοιχα.

Η τεχνολογία, η πόλη και η κοινωνία, βασικοί διαμορφωτές του παρόντος, φαίνεται ότι βρίσκονται συντονισμένοι σε διαφορετικές συχνότητες που μπορεί παρόλαυτα να εκπέμπουν το ίδιο σήμα.

Αρχικά, οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι υπάρχει μεγαλύτερη διασύνδεση των τόπων, των γεγονότων και των δραστηριοτήτων σε ένα εξαιρετικά περίπλοκο παγκόσμιο αστικό σκηνικό όπου οι ταυτότητες και τα τοπία μοιάζουν να διαχέονται και να εξισώνονται στην ισχυρή εικόνα του φαντασιακού ιδεώδους που επιβάλλει ο ύστερος καπιταλισμός εξαγοντας ίδιους τρόπους ζωής, φόβους και επιθυμίες ανά την υφήλιο. Παρατηρούμε δυσκολία ουσιαστικής απάντησης στα προβλήματα του αναπτυγμένου δυτικού κόσμου, συνοδευόμενη από ασαφείς διατυπώσεις και παράξενους νεολογισμούς στην πολιτική και την επιστήμη που έφερε μαζί της η σκόνη της ψηφιακής άμμου.

Ωστόσο, υπάρχουν οι πολύ συγκεκριμένες και δυσάρεστες όψεις της πραγματικότητας, τις οποίες, μάλλον, προσπαθούμε να αποφύγουμε επικαλούμενοι το άλλοθι της τεχνολογικής μετάβασης για να μην παραδεχτούμε ότι στην ήδη ταραγμένη και βάρβαρη ιστορία μας δεν θέσαμε σαν στόχο την παγκόσμια συνείδηση. Μπορούμε ακόμα; Είναι θέμα επιλογής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσσα

Aurigi Al. (2005), *Competing Urban Visions and the Shaping of the Digital City*, Knowledge, Technology & Policy, Vol. 18, No 1, pp. 12-26, Transaction Publishers

Blowers A., Hamnett C., Sarre P. (1987), *Η πόλη του μέλλοντος*, The open University, Εκδόσεις Π. Κουτσούμπος Α

Castells M. (1989), *The Informational City*, Oxford, UK: Blackwell

Castells M. (1996), *The rise of the network society*, Oxford, UK: Blackwell

Firmino J.R. (2003), *Not just portals : Virtual Cities as Complex Sociotechnical Phenomena*, Journal of Urban Technology, Vol.10, No 3, pp 41-62, Carfax Publishing

Götzl I.(2002), in T. Tanabe M., van de Basselaar P., Ishida T. (eds) *Digital Cities*, "Telecities-Digital Cities Network", LNCS 2362, pp. 101-109, Berlin: Springer-Verlag

Graham S., Marvin S. (1996), *Telecommunications and the City*, London, UK: Routledge

Hall P. (1988), *Cities of Tomorrow*, Oxford, UK : Basil Blackwell

Ishida T. (2000), in *Digital Cities: Experiences, Technologies and Future Perspectives*, "Understanding Digital Cities", Lecture Notes in Computer Science, Vol 1765, Berlin: Springer-Verlag

Jenks C. (1995), *Visual Culture*, London, UK: Routledge

Karoussos K. in Bourdakis V. & Charitos D. (Eds) (2006), *Communicating Space(s)*, "Imagineering", Volos, GR: Xourafas

Meštrović S. (1993), *The barbarian temperament*, London and New York: Routledge

Mino E. (2000), in Ishida T. & Osbister I. (Eds), *Digital Cities*, "Experiences of European Digital Cities", LNCS 1765, pp. 58-72, Berlin: Springer-Verlag

Mitchell, W.J. (1995), *City of Bits*, Cambridge, Massachusetts, London, UK: The MIT Press

Mitchell W.J. (2000), in *Digital Cities*, "Designing the Digital City", LNCS 1765, pp 1-6, Berlin, Springer-Verlag

OECD (1994), *Cities for the 21st Century*, Paris

Tapscott D. (1995), *Η Ψηφιακή Οικονομία*, USA: Leader Books

Watson S. & Gibson K. (Eds) (1995), *Postmodern Cities & Spaces*, Cambridge, USA, Oxford, UK: Blackwell

Van De Besselaar P. & Beckers D. (1998), in T. Ishida (ed) *Community computing and Support Systems*, "Demographics and Sociographics of the Digital City", LNCS 1519, pp. 108-124, Berlin: Springer-Verlag

Walker A. & Chaplin S. (1997), *Visual Culture: An Introduction*, Manchester, UK, New York, USA: Manchester University Press

Ελληνόνλωση

Γοσποδίνη Α. (1995), *Ιστορία της Πόλης και της Πολεοδομίας*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Γοσποδίνη Α. & Μπεριάτος (επιμς) (2006), *Τα Νέα Αστικά Τοπία και η Ελληνική πόλη*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

Δημητρολόπουλος Π. (2006), *Ταχυδρόμος*, "Η Ψηφιακή Πόλη", τεύχος 343, 23/9/2006, σελ.24-29

Eriksen T.H. (2005), *Η Τυραννία της στιγμής*, Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας

Giddens A. (2001), *Οι συνέπειες της νεωτερικότητας*, Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε

Καραβασίλη Μ. στο Μοδινός Μ. και Ευθυμιόπουλος Η. (επιμς.) (2000), *Η βιώσιμη πόλη*, "Οικολογική δόμηση και βιωσιμότητα", Αθήνα: Εκδόσεις Στοχαστής

Κομνηνός Ν. (1986), *Θεωρία της Αστικότητας, Κρίση Μητροπολιτική Αναδιάρθρωση, Νέα Πολεοδομία*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σύγχρονα Θέματα

Κομνηνός Ν. (1986), *Θεωρία της Αστικότητας, Αστικός Σχεδιασμός και Κατασκευή της Πόλης*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σύγχρονα Θέματα

Λαμπριανίδης Λ. (2000), *Οικονομική Γεωγραφία*, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Σημαιοφορίδης Γ. στο Μοδινός Μ. και Ευθυμιόπουλος Η. (επιμς.) (2000), *Η βιώσιμη πόλη*, "Οι πόλεις στο γύρισμα του αιώνα", Αθήνα: Εκδόσεις Στοχαστής

Σκάγιαννης Π. (2003), *Πρακτικά 16^{ου} Συνεδρίου Ελληνικής Εταιρείας Επιχειρησιακών Ερευνών "Τεχνολογία, Καινοτομία και Αναδιάρθρωση του Χώρου"*

Χαστάογλου Β. στο Μοδινός Μ. και Ευθυμιόπουλος Η. (επιμς.) (2000), *Η βιώσιμη πόλη*, "Το αστικό φαινόμενο και η ιστορία του πολεοδομικού σχεδιασμού", Αθήνα: Εκδόσεις Στοχαστής

Διευθύνσεις στο Internet

Schuler D. (29/11/2005), *Digital Cities and Digital Citizens*,
www.scn.org/ip/comment/Papers/digital-citizens.html

Campbell S. *Metropolis from Scratch: South Korea 's New Songdo City*
http://www.americancity.org/print_version.php (28/9/2006)

Καφαντάρης Τ. (2006), Συνέντευξη με τον David Farber, «Φοβάται το Διαδίκτυο όποιος φοβάται τη φωνή σου»,
<http://tovimadolnet.gr/print.php?e=B&f=14873&m=H08&aa=1>, (26/9/2006)

<http://www.bristol.ac.uk/sps/cnrpaperspdf/cnr25pap.pdf#search=%22E-Neighbourhoods%22>

http://www.agentcities.org/Challenge02/Proc/Papers/ch02_55_sairamesh.pdf

<http://www.ai.soc.i.kyoto-u.ac.jp/services/publications/02/02jour02.pdf>

<http://www.urenio.org/courses/1lectures.html>

www.visualphotos.com

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000085815